

BALKAN DOSYASI (2)

BALKAN DOSYASI 2

Balkanlar, basit bir tarifle Adriyatik’le Karadeniz arasındaki bölgeye verilen isimdir. Adı geçen bölge içinde bugün 12 devlet bulunmaktadır. Romanya ve Moldova bazen Balkan ülkeleri arasında sayılmakta, bazen de tanım dışında bırakılmaktadır. Tabii Slovenya da yapısı itibariyle birçok kereler Balkanlar’dan daha çok Almanya ve Avusturya’ ya yakın bir bölge olarak tanımlanmaktadır.

Fakat biz tarihten günümüze gelen daha derin bir çizgiden bakarsak bu 12 ülkeyi de Balkanlar olarak niteleyebiliriz. Osmanlılar bu bölgeye ***Avrupa-i Osmani veya Rumeli-i Şahane*** demekteydiler.

Osmanlılar sonrası kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti döneminde Balkanlar ve Rumeli belli bir döneme kadar tarihteki önemine uygun tarzda bir ilgi göremedi. Fakat özellikle son dönemlerde Türkiye’nin kendi gönül coğrafyası ile irtibat kurması süreci ile birlikte Balkanlar veya başka bir deyimle Rumeli yeniden ilgi odağımız haline geldi.

Bugün bu ilginin sadece tarihi bağların ötesinde daha anlamlı ilişkiler kurulabilecek bir coğrafya olduğu hususunda hemen herkes fikir birliği etmiş durumda

Dünya Bülteni ve Dünya Bizim haber ve kültür sitelerimizde bizler de Balkan coğrafyası ve oralarda yaşayan kardeşlerimizle imkanlarımız ölçüsünde ilgilenmeye çalışıyoruz.

Bu çerçevede haberlerin ötesinde çok sayıda makale, analiz ve röportaj sitelerimizde yer alıyor.

Sitelerde yer alan bu yazıları belli başlıklar altında topluca sunmanın ilgilenenler için daha faydalı olacağını düşünerek bir çalışma yaptık

Birinci dosyamızı daha önce yayınlamıştık. O dosyada daha çok Balkan şehirleri ile ilgili yayınlanmış yazıları ve bölgedeki çeşitli kavimlerle ilgili analizleri bir araya getirmeye çalışmıştık.

Bu ikinci dosyamızda Balkanlarda yaşamış olan önemli Müslüman Şahsiyetlerle ilgili yazıları, hatıraları, Balkanlar konusuyla teorik ve/veya pratik olarak ilgilenen bazı ilim adamları ve gayretli dostlarımızla yapılan röportajları ve dikkatimizi çeken bir kısım yazıları derlemeye çalıştık.

Balkanlar ile ilgili yazılar biriktikçe inşallah yeni dosyaları da oluşturmaya gayret edeceğiz

DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI (DÜBAM)

İÇİNDEKİLER

Tarihimizde İz Bırakmış Rumeli-i Şahane Kökenli Önemli Simalar (1)	4
Erhan Erken-Abdullah Muradoğlu	
Tarihimizde İz Bırakmış Rumeli-i Şahane Kökenli Önemli Simalar (2)	22
Erhan Erken-Abdullah Muradoğlu	
Tarihimizde İz Bırakmış Rumeli-i Şahane Kökenli Önemli Simalar (3)	44
Erhan Erken-Abdullah Muradoğlu	
Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu ile Balkanlar üzerine (1)	65
Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu ile Balkanlar üzerine (2)	77
Tarihi süreç içinde Boşnak Milli kimliği	89
Davut Nuriler	
Çekilen Acılar Bir Daha Yaşanmasın	101
Sefer Güvenç Röportaj: Yusuf Sami Kamdan	
Üniformalı Politikacılık İptila Haline Gelmişti	112
Muhammed Özbey	
Ayrılıktan 100 yıl sonra ata toprağındaydım!	117
Erhan Erken	
Türkiye'de Işık Saçan Nüvvab Mezunları	129
Abdullah Osmanoglu	
Ali Yakup Cenkçiler: İlerlememiz Müslümanlığa Sarılmakla Mümkün	135
Abdullah Osmanoglu	
Davası İçin Çalışmayan Müslüman'ın Bir Değeri Yoktur	141
Yunus Torpil	

Tarihimizde İz Bırakmış Rumeli-i Şahane Kökenli Önemli Simalar (1)

Osmanlı'nın yükseliş döneminden başlayarak Rumeli-i Şahane'den Türk, Arnavut, Sırp, Boşnak, Romen veya Hırvat asıllı binlerce kişi sadrazam, vezir, Şeyhülislam, kadı veya ordu komutanı olarak önemli mevkilerde görev yaptı. Rumeli havasını teneffüs etmiş binlerce kıymetli insanımız daha sonraki cumhuriyet döneminde de bu ülkenin ilim ve kültür hayatına renk kattılar.

ABDULLAH MURADOĞLU-ERHAN ERKEN

Osmanlı'nın yükseliş döneminden başlayarak Rumeli-i Şahane'den Türk, Arnavut, Sırp, Boşnak, Romen veya Hırvat asıllı binlerce kişi sadrazam, vezir, Şeyhülislam, kadı veya ordu komutanı olarak önemli mevkilerde görev yaptı. Rumeli havasını teneffüs etmiş binlerce kıymetli insanımız daha sonraki cumhuriyet döneminde de bu ülkenin ilim ve kültür hayatına renk kattılar.

Osmanlı Devleti'nin ilmiye, kalemiye ve seyfiye sınıflarında Rumeli-i şahane'de yetişmiş binlerce insanımız yer alarak hizmet etti.

Sokollu Mehmet Paşa, Otranto fatihi Gedik Ahmet Paşa, Lütfi Paşa, Tarhuncu Ahmed Paşa ve Köprülü ailesi bunlardan sadece bir kaçı. Osmanlı sadrazamlarınınsa yaklaşık dörtte biri Rumeli kökenliydi.

Rumeli topraklarından yüzlerce şair, mutasavvıf, sanatkar ve ilim adamı da ülkemiz kültürünün şekillenmesinde önemli bir pay sahibi.

Klasik devirlerde Rumelili şairlerimiz divan edebiyatımızda önemli bir yer tutuyor.

Vardar Yenicali Hayalî'den milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'a, Taşlıcalı Yahya Efendi'den Üsküp doğumlu Yahya Kemal Beyatlı'ya kadar daha nice isim şiirleriyle kültürümüze, edebiyatımıza renk katmışlardır.

Bu isimlerden bir bölümü doğdukları toprakları terk etmediler ve hizmetlerini oralarda devam ettirdiler. Diğer bir kısmı da çeşitli sebeplerden ötürü göç etmek durumunda kaldılar ve geldikleri ana yurtta yine değerli hizmetler ürettiler.

İlk etapta doğdukları toprakları terk etmeyenlerden bir bölümünü ele alacağız.

Ataullah Kurtiş Hocaefendi, Abdulfettah Rauf Hocaefendi, Hafız İdris Hocaefendi, Aliya İzzetbegoviç, Akif Hacıahmedoviç, Dr. Sadık Ahmet

Abdulfettah Rauf Efendi ve Hocası Ataullah Efendi

ATAULLAH KURTIŞ HOCA EFENDİ VE MEDDAH MEDRESESİ

Makedonya ve Balkanlarda Müslüman kimliğinin yaşatılmasında büyük emeği geçen Meddah Medresesi'nin kurucusu merhum **Ataullah Kurtiş** Hocaefendiydi. Ataullah hoca'nın yetiştirdiği şahsiyetler Balkanlarda kalıcı izler bıraktılar.

Meddah Medresesi'nin Osmanlı döneminden sonra ikinci kurucusu olan Ataullah Kurtiş hoca 1874'de Üsküp'ün Studeniçan köyünde dünyaya geldi.

Dini eğitimini İstanbul'daki Fatih Medresesinde tamamlayan Ataullah Efendi, aynı Medresede müderrislik yaptı.

1920'lerin başında Üsküp'e dönen Ataullah Efendi atıl durumdaki Meddah Medresesini canlandırarak başına geçti.

Makedonya'nın Sırp yönetimi altına girmesiyle sükuta uğrayan dini eğitim sahasında Meddah Medresesi ve Ataullah Efendi'nin gayretleri son derece önemliydi.

Merhum Prof. Bekir Sadak Meddah Medresesinin "İslam Yüksek Okulu" olarak anıldığını ifade etmiştir.

Ataullah Efendi 1930'ların sonlarına doğru Vardar Makedonyası İslam Diyanet Konseyi Başkanlığına tayin edilmesi üzerine Baş müderrislik görevini Fettah Efendi'ye bıraktı.

Üsküp'te "Atâ Efendi" olarak da tanınan Ataullah Efendi 1941 yılında Bulgar işgali sırasında kısa bir süre sürgün edildi.

Makedonya'nın 5 asırdan fazla süren Osmanlı hakimiyetinden çıkarak Sırp yönetimine altına girmesi Ataullah Efendi'nin içine sindiremediği bir gelişmeydi.

Müslümanların, Türklerin Balkanlar'dan göç etmesine şiddetle karşı çıkan Ataullah Efendi bütün mücadelesini bu davaya hasretti.

Talebeleri de Ataullah Efendi'nin izinden gittiler. Bu talebelerden biri de **Nerez'li Hafız Mustafa Efendi**.,

Yakınları Türkiye'ye göç etmesine rağmen Mustafa Efendi kalmakta sebat etti.

Nerez köyü halkının ifadesine göre Mustafa Efendi göç etseydi bütün köy onunla birlikte göç edecekti.

Ataullah Efendi Balkanlar'da Osmanlı mirasını elde tutmak ve Müslümanlar arasındaki birliği devam ettirmek için büyük çaba harcadı.

Bu amaçla, mücadele ruhunu diri tutacak, dini ve milli şuura sahip münevver bir öncü kadro yetiştirmek istedi.

Ataullah Efendi'nin gayretleri Balkanlarda İslami kimliğin muhafaza edilmesinde önemli rol oynadı..

Meddah Medresesinde yetişenler Balkanlarda öncü liderler olarak arkalarında kalıcı izler bıraktılar.

1946'da Studeniçan köyünde vefat eden Ataullah Efendi'nin rahle-i tedrisinde yetişen

şahsiyetler arasında **Müderris Hafız Şaban, Mehmet Efendi Sadık, Hasan Efendi Bekir, Kemal Aruçi, Prof. Bekir Sadak ve Yücelciler'in lideri Şuayp Aziz de** vardı.

Ataullah Efendinin talebelerinden birisiyse 1954'ten vefat ettiği 1980 yılına kadar Makedonya ulema meclisi başkanlığını yürüten **Hafız Bedri Efendiydi**.

1960'da Türk vatandaşlığına kabul edilen **Ali Yakup Cenkçiler Hoca** da Meddah Medresesinde Ataullah Efendi'den ders alan talebeler arasındaydı.

Daha sonra Mısır'a giderek **el Ezher Üniversitesi'ni** bitiren Ali Yakup hoca İstanbul'da Fatih, Mesih Paşa ve Emir Buhari camilerinde ve Diyanet İşleri Başkanlığı Haseki Eğitim Merkezinde uzun yıllar ders verdi.

Üniversite öğrencilerine yönelik sosyal çalışmalarıyla da öne çıkan Ali Yakup Hoca 1988'de İstanbul'da vefat etti

ABDULFETTAH RAUF EFENDİ

Üsküp Meddah Medresesinin Ataullah Efendi'den sonra Baş müderrisliğini üstlenen **Abdulfettah Rauf Efendi** Yugoslavya Müslümanlarının iftiharla yad ettikleri mücadeleci Alimlerin öncülerindendi. Şairliğiyle de tanınan Fettah Efendi arkasında yüzlerce talebe bırakarak bu dünyadan ayrıldı.

Meddah Medresesinden mezun olan ilk nesil talebeler arasında seçkin zekasıyla, ilmî derinliğiyle ve şairliğiyle temâyüz eden Fettah Efendi Makedonya Müslümanların iftiharla andıkları mücadeleci şairlerimizden biriydi.

1910'da Üsküp'te dünyaya gelen Fettah Efendi, yetiştirdiği insanlarla Makedonya Müslümanlarının son bir asırlık tarihine damgasını vuran "Meddah Medresesi"nde yetişti. Osmanlı'yı ruhunda yaşayan ve yaşatan bir şair olan Fettah Efendi ilk şiirlerini Üsküp'te **Sadâ-yı millet** gazetesinde yayımladı.

"**Hatifi**" mahlasıyla yazdığı şiirlerinde bazen sınır tanımayan büyük bir coşkuyla, bazen hüznü dolu mısralarla daima yurt sevgisine ve Osmanlı mirasına vurgu yaptı.

Fettah Efendi istiklal şairimiz Mehmet Akif Ersoy'a büyük bir sevgi duyuyordu.

Mehmet Akif'in vefatı üzerine yazdığı bir şiirinde hislerini şöyle dile getiriyordu:

*"Akif denilince koca bir heykel-i irfân
bir âbide, güyâ ki oyulmuş kayalardan
kalbinde kudurmuş gibi volkan
rûhunda köpürmüş gibi tûfân."*

Öz vatanında gurbet hayatı yaşamasına rağmen mağlubiyet duygusuna hiçbir zaman kapılmayan Fettah Efendi şiirlerinde de bu hislerini güçlü bir şekilde dile getirdi.

Şiirlerinde maziye karışan tarihi hatıralarla kaybolup giden Osmanlı mirasına karşı duyduğu hasret ve üzüntüyü mısralara döktü.

Fettah Efendi'nin dilinden bu mazlumiyet, "**yurdumdan uzak garîb ve nâçar kaldım bu mezar içinde bîzar**" mısrasıyla ifade ediliyordu.

“Kime ya rab kalacak bunca büyük şanlı yatan/kime ısmarlayayım ben seni ey yash vatan!” Mısralarıysa kaybedilen vatanın acısını yaşayan bir yüreğin çığlıklarıydı.

1934 yılında hocası Ataullah Efendi'den müderrislik icazetini alan Fettah Efendi aynı Medresede göreve başladı.

1938’de Ataullah Efendi'nin Üsküp ulema meclisi üyeliğine tayin edilmesi üzerine Meddah Medresesi'nin Baş müderrisliğine getirildi.

Ataullah Efendi gibi Fettah Efendi de, tohumu toprağında yeşermesi için koruyanlardandı ve bu sebeple Makedonya’dan göç edilmesine sıcak bakmıyordu.

Makedonya'da Osmanlı Türk mirasının her ne pahasına olursa olsun korunması için gayret eden Fettah Efendi bu vasfı sebebiyle Tito Rejimi'nin düşmanlığını üzerine çekti.

1946'da Tito rejimi Meddah Medresesini kapattı, Fettah Efendi ve arkadaşları tutuklanarak yargılandı.

7 yıl hapis cezasına çarptırılan Fettah Efendi **taş kırmak üzere 1 yıl da Bosna Hersek'in Doboy kasabasına gönderildi.**

Hapisten çıktıktan sonra uzun bir süre sıkı takip altında hayatını devam ettiren Fettah Efendi'nin, müderris olmasına rağmen müezzinlik yapmasına bile izin verilmedi.

Ömrünün son yıllarındaysa Makedonya Devlet Arşivi’nde Osmanlıca, Türkçe ve Arapça uzmanı olarak çalıştı.

25 Nisan 1963 yılında **Üsküp’te vefat eden** Fettah Efendi İsa bey Camii’nde kılınan cenaze namazının ardından sevenlerinin gözyaşlarıyla Butel mezarlığında toprağa verildi.

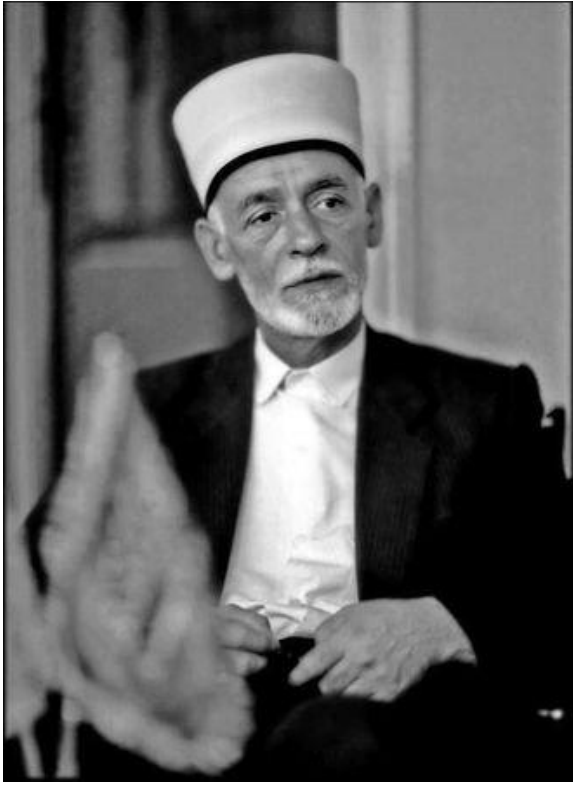
Yaşadığı güçlükler ve maruz bırakıldığı baskılar Fettah Efendi'yi inandığı davadan bir an için bile olsa, vazgeçiremedi.

"Hasma teslim olmam ama Rabba teslim olmuşum" cümlesi, vefatından hemen önce ağzından çıkan son sözleriydi.

HAFIZ İDRİS HOCAEFENDİ

Hafız İdris Hocaefendi 15 Kasım 1936'da **Üsküp**'ün Dükkanlık mahallesinde dünyaya gelir. Babası, Üsküp'ün birçok camisinde görev yapmış **Hafız İbrahim Efendi**, annesi ise **Fikriye Hatun**'dur. 1945 yılında, babası merhum Hafız İbrahim Efendi'de Kur'an-ı Kerim hafızlığına başlar ve iki yıl içinde hafızlığını tamamlar. Hemen akabinde yine babasından eski usul dinî ilimler tahsiline başlar. 1957 tarihinde Makedonya Diyanet İşleri Reisi tarafından **Dükkanlık Camii**'de imam ve hatib olarak ilk resmi görevine atanır.

Siyasi baskı ortamından dolayı kapalı olan Dükkanlık Camii'ni ibadete açtı

Bu resmi görevden önce Dükkanlık mahallesinde bulunan ve kimsenin siyasi sistemden dolayı girmeye cesaret edemediği atıl halde bulunan Dükkanlık Camii'nin kapılarını kardeşi ile birlikte açar ve Camiiyi temizleyip namaz kılınabilir hale getirir. Bu camide kendisi imam, kardeşi de müezzin olarak 5 yıl vazifede bulunurlar.

1963 Üsküp depreminde Dükkanlık Camii'nin hasar görüp namaz kılınamaz hale gelmesinden ötürü Hafız İdris Hocaefendi Üsküp **Yelen Kapan Camii**'ne imam ve hatib olarak atanır. Yelen Kapan Camii'nde görevdeyken imam ve hatiplik vazifesi yanında talebe

okutmaya başlar ve ilk hafız talebelerini burada yetiştirir, bunun yanında eski usul dinî ilimleri tedrisata da burada başlar. 1964 yılında **Ülfet hanım**la evlenir, ikisi kız ikisi erkek olmak üzere dört çocuğu dünyaya gelir. Çocuklarından üçü Kur'an-ı Kerim hafızı olup ailesinin hafızlar ailesi ünvanını devam ettirmişlerdir

1969 yılında 30 yıl görev yapacağı Üsküp **Alaca (İshak Bey) Camii**'ne atanır. Alaca Camii'nde de sistemin şiddetli baskılarına rağmen, eski usul dinî ilimleri tahsil eden üç nesili burada yetiştirecektir. Bu talebelere Arapça dilbilgisi dersleri olan sarf ve nahv'ın yanısıra diğer İslami ilimlerden tefsir, hadis ve fıkıh okutacaktır. Görev aldığı her camiiyi medreseye dönüştüren Hocaefendi, “Alaca Medresesi’nde” 20 hafız ve sayısı bilinmeyen yüzlerce gence Kur'an-ı Kerim okumayı öğretecektir. 1973'te övgüyle bahsettiği hoca babası Hafız İbrahim Efendi'yi, 1979'da da annesi Üflet hanımı kaybeder. 1999 yılında Makedonya İslam Birliği'ne sunduğu istifa dilekçesi ile 3 Eylül Cuma günü Alaca Camii kürsüsünde verdiği son vaazıyla

görevinden ayrılır. 47 yıl sıkılmadan, durmadan, yorulmadan yaptığı vazifeden çekilir ve vefatına kadar münzevi bir hayat sürer. 17 Kasım 2005 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşur.

Ben başımı veririm, sarığımı çıkarmam; bedenimi veririm, cübbemi vermem

Hafız İdriz Hocaefendi, Üsküp hatta Balkanların gördüğü son klasik Hocaefendidir.

Hocaefendinin ilmini, irfanını ve ahlakını kalemle satırlara dökmek imkansız olacaktır.

Kendisi Balkanlarda ve özellikle Üsküp civarında yürüyen bir Kur'an-ı Kerim, yürüyen bir hadis-i şerif, yürüyen bir tefsir, yürüyen bir tarih, yürüyen bir Arapça – Osmanlıca lügat ve yürüyen bir ilm-i hal idi.

Yeğenlerine ve talebelerine sık sık şu tavsiyede bulunurdu: “Kur'an-ı Kerim ve Peygamberin hadisine bağlı olun; ilim ve ilimle amel etmeyi sakın esirgemeyin; geçmiş ve gelecek âlimlere saygılı olun; büyüklere saygılı ve küçüklere merhametli olun; israftan kaçının ve ahireti unutmayın.” Hocaefendi, Üsküp halkının kendisinden yeteri derecede istifade etmediğini düşünür ve buna çok üzülürdü. Nitekim Üsküp halkı da hocaefendinin vefatından sonra aynı hüzne kapılmışlardır.

Bir talebesinin onunla ilgili anlattıkları kendisini daha iyi tanımak için önemli ip uçları veriyor

Hafız İdris Hocaefendi'yi ilk görüşüm bir bayram gününde idi.

Babam ve amcalarımla bayram ziyaretlerine çıkmıştık, birkaç ev gezdikten sonra

Hocaefendinin evine girdik. Büyüklerim bayramlaştıktan sonra, elini öptüm ve köşeye çekildim. Daha ilk görüşte Hocaefendi'nin dış görünüşü bile beni etkilemişti, sarığı, takım elbisesi ve duruşu. Konuşmasındaki naiflik, anlaşılabilirlik ve açıklık 5-6 yaşlarındaki beni (o yaşlardaki çocuğun aklının şekerde, bayram harçlığında olması beklenir) bile gözümü kıpırdatmadan kendisini dinlemeye itmişti. Bir de o günden aklımda kalan diğer bir hatıra, babam ve amcalarımın hocaefendiye gösterdikleri aşırı saygı ve hürmet olmuştu.

Aradan 2-3 yıl geçtikten sonra babam, Hafız İdris Hocaefendiyle konuştuğunu ve kendisinde Kuran-ı Kerim'i hıfz etmeye başlayabileceğimi söyledi. Hafızlığa başlamadan önce deneme

amaçlı birkaç sureyi ezberlemeye başladım. Çok sonradan Hocaefendi'nin yaşlandığı için beni kabul etmek istemediğini ama ısrarlar sonunda kabul ettiğini ve hafızlık eğitimi için kolay kolay talebe kabul etmediğini, hafızlık konusunda ciddi olup olmadığını denemek için birkaç deneme yaptırdığını öğrendim. Velhasılı kelam, ben haftanın dört günü sabah saatlerinde dersimi dinletmeye gidiyordum

Kendisini hiçbir zaman sarıksız görmemiştir. Giriş kapısının sol tarafında kalan çalışma odasında talebelerini dinliyordu. İlerlemiş yaşından dolayı çok fazla talebe kabul etmiyordu. O dönem torunlarıyla birlikte 5-6 tane talebesi bulunuyordu. Çalışma odasına girdiğimde onu genellikle çalışma masasında Kuran-ı Kerim ya da kitap, dergi tarzı şeyler okurken görüyordum. Biz de o sırada dersimizi “pişirmeye” çalışıyorduk. Bizi dinler, dersimizi iyi yapmadığımızda orda beraber çalışır ve dersimizi iyice ezberlemeden yenisini vermezdi. Hiçbir defa kızıp bağırıldığını hatırlamıyorum. Bir yaramazlık yaptığımızda en fazla “kerata” kelimesiyle bizi ikaz ederdi.

Maalesef kendisinden çok fazla yararlanamadan, çok şey alamadan vefat etti.

Cenaze haberini evde almıştım ve ev hemen o anda yasa büründü. Evinden çıkarılan naaşının halk tarafından Mustafa Paşa Camii'ne kadar yaya olarak taşınması, camide ve kabristandaki kalabalığı o günden sonra bir daha görmedim ve eminim o cami ve kabristan da görmemiştir. O gün babamın ilk ve son kez ağladığını gördüm. Babamın gözünden çıkan o yaş damlası yere değil sanki benim içime düşmüştü. O damlada Üsküp'ün, Balkanların ve dünya Müslümanlarının çok anlamlı birini kaybettiğini hissettim. Hocaefendi'yi daha yeni yeni tanımaya başlamıştım ki onu kaybettik. Bu, güzel bir pastayı görüp de tadamamak gibi bir şey oldu benim için. İşte bu yüzden de onu anlama gayretine girdim.

Başka bir talebesinin anlattıklarından

Bir talebesinin “dönemin baskıcı rejimi tarafından sürekli gözetim altındaydık. Dikkat çekmemek için İslami ilimleri camide namaz vakitlerinden önce ve sonra öğreniyorduk. Bazen yatsı namazından sonra ders yapmak zorunda kalırdık ve ı ışık görülmesin diye

pencerelere battaniye asardık” sözleri, Hocaefendinin ve talebelerinin nasıl zor şartlar altında ilim gördüklerini özetler.

Hafız İdriz Hocaefendi vaazlarında hakkı söylediği için rejim tarafından uyarılıyordu, her yere sarık ve cübbesiyle gittiği gibi emniyete de sarık ve cübbesiyle giderdi.

Hocaefendi sarığı konusunda çok hassastı. Bu kararlılığı bir başka talebesi şöyle açıklar:

“Hocam ile Preşova’ya gidiyorduk. Sırbistan gümrüklerinde denetim çok sıkıydı. Herkes kontrol ediliyordu. Ben Hocaefendi ile gümrükte iken çok tedirgin olmuştum. Sırp polisi bizi kontrol etmeye gelince sarığın içinde bir şey olup olmadığından şüphelendiğini ve hocanın başından sarığını çıkarmasını istedi. Hocaefendi ise muazzam bir kararlılıkla bunu reddetti. O sırada polis, komutanına bu durumu bildirmeye giderken ben hocaya yüz ifadesiyle 'sarığı çıkarsanız daha faydalı olabilir' demiştim. Hocaefendinin tavrı netti ve 'ben başımı veririm, sarığımı çıkarmam; bedenimi veririm, cübbemi vermem' demişti. En sonunda Sırp polis bu kararlılık karşısında boğun eğip, yolumuza Hocaefendi sarığını çıkarmadan devam ettik. Bu hatıra, bana Hocaefendinin bizim genç olmamıza rağmen gösteremediğimiz o cesareti gerektiği anda nasıl gösterdiğini anımsatır.”

Hitabeti değişti, anlatımı çok güzeldi

Hocaefendi aynı zamanda şairdi, el yazısı çok güzeldi ve Osmanlıca imla dersleri de veriyordu. Çok titiz davranırdı ve ilme ve güzel olan herşeye çok meraklıydı. Kendisi bir Osmanlı âşığıydı, Osmanlı ulemasının sahip olduğu çoğu özelliklere sahipti. O, Osmanlı ulema zincirinin Balkanlardaki son halkasıydı demek abartı olmayacaktır.

Hitabeti de değişti, öyle tatlı dille anlatırdı ki, karşıdaki insanın etkilenmemesi imkansızdı. Talebelerine bir konuyu anlatırken sürekli “anlatabildim mi” diye sorarmış. Talebelerinden biri de bir gün ona, “hocam neden her hocanın sorduğu gibi 'anladınız mı' demiyorsunuz da 'anlatabildim mi' diyorsunuz” diye sorar. Kendisi de cevaben “benim felsefemde 'anlamamak' yoktur, 'anlatamamak' vardır” diyerek tevazuunu ortaya koyar.

Hocaefendinin yetiştirdiği talebeler ümmet için umut ışığı olmuşlardır. İster görev aldıkları camilerdeki çeşitli faaliyetleriyle, ister üniversitelerin akademik kadrolarında yer almalarıyla ve Makedonya Müslüman toplumuna dini yayınların girmesi konusunda olsun Hocaefendinin çizgisinden gitmeye çalışmış ve yaptıkları hizmetlerle muhterem Hocaefendiyi yad etmektedirler.

ALİYA İZZETBEGOVIÇ

Bosna Hersek denildiğinde ilk akla gelen isim hiç şüphesiz "bilge kral" olarak da anılan Aliya İzzetbegoviç. Rahmetle ve şükranla andığımız Aliya, hayatını gençlik yıllarından beri Bosna Müslümanlarının özgürlük mücadelesine adanmıştı. Aliya, Bosna Hersek'in kurucu Cumhurbaşkanıydı..

İmkansızlıklar içinde büyük umutlar beslemek... Aliya İzzetbegoviç'ten Bosnalılara kalan en önemli miras budur.

,19 Ekim 2003'te hayatını kaybeden İzzetbegoviç, aradan geçen yıllara rağmen Bosna halkının kalbine kurduğu tahttan inmedi...

1925 yılında **Bosna-Hersek'in Samaç** kasabasında doğan İzzetbegoviç'in gençlik yılları Balkan coğrafyasında amansız bir savaşın sürdüğü dönemde geçti...

Bir yanda Nazi ordularının işgali, diğer yanda Sırp milliyetçisi Çetnikler ve Partizanlar...

Yugoslavya'nın tarihi şekillenirken, İzzetbegoviç'in de üyesi olduğu "**Genç Müslümanlar**" örgütü Boşnaklar için yeni bir gelecek tasarlıyordu...

Ancak savaşın ardından Yugoslavya'da kurulan komünist rejim İzzetbegoviç ve arkadaşlarına karşı baskıcı bir tutum sergiledi...

Aliya için 4 yıl sürecek sürgün ve hapis yılları başlamıştı...

Serbest kaldıktan sonra hukuk eğitimi aldı... Bir yandan da siyasi faaliyetlerini sürdürdü...

Kendisini diğer siyasetçilerden ayıran bir özelliğe sahipti... Aliya İzzetbegović aynı zamanda bir düşünürdü... 1970 yılında kaleme aldığı "**İslam manifestosu**" geniş yankı buldu...

1980'de tamamladığı "**Doğu ve Batı arasındaki İslam**" adlı kitabında yaptığı felsefi çözümlemeler İslam dünyasında yeni ufuklar açtı...

İslam manifestosu adlı eseri yüzünden 1983 yılında hapse mahkum edildi. Özgürlüğüne ancak Yugoslavya'nın dağılma sürecinde ilan edilen afla kavuşabildi...

Aliya'nın kaleme aldığı diğer bir eseri de **Özgürlüğe Kaçışım/Zindan Hatıraları** adı ile basılan eseridir.

Özgürlüğüne kavuştuğunda ise Balkanlarda kazan çoktan kaynamaya başlamıştı...

Yugoslavya parçalanıyor, Sırp milliyetçiliği her geçen gün güç kazanıyordu...

İzzetbegović işte bu zor dönemde yapılan seçimlerin ardından Devlet başkanı oldu...

Çok geçmeden 20. Yüzyıl Avrupa'sı tarihte eşine az rastlanır bir insanlık dramına tanıklık etti... Bosna savaşı bölgeyi kan gölüne çevirdi... On binlerce masum sivil sistemli bir şekilde katledildi... Yaşanan bir soykırımdı...

Ancak ne İzzetbegović ne de Bosnalılar teslim olmadı... Halk, "**bilge kral**" olarak tanıdığı lideriyle beraber direndi...

Bu mücadele 1995 yılında imzalanan Dayton anlaşmasıyla son buldu... Bosna-Hersek artık bağımsız ve özgürdü...

Sağlık sorunları nedeniyle 2000 yılında görevden ayrıldı...

19 ekim 2003'te de hayata gözlerini yumdu...

İzzetbegović'in Bosna için ne anlama geldiğini belki de en iyi anlatan Bosnalı sanatçı Dino Merlin'e ait şarkının sözleri...

"sen olmasaydın, biz ışığı karanlıklarda arar, ışığa karanlık derdik Aliya..."

AKİF HACIAHMETOVIÇ

Balkanlarda iz bırakan mücadele adamlarından birisiyse Sırbistan ve Karadağ'ın pay ettiği Sancak'ta **"Açif Efendiya"** olarak bilinen **Akif Hacıahmetović**'ti.

1887 yılında Yenipazar'da doğan Hacıahmetović Osmanlı ordusunda yüzbaşı rütbesiyle görev yapan bir subaydı.

Hacıahmetović İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Yugoslavya meclisinde milletvekilliği, valilik, vakıf müdürlüğü yaptı.

Hacıahmetović ikinci dünya savaşı sırasında Nazi yanlısı Sırpların Novi Pazar'a düzenledikleri saldırılar sırasında şehri savunarak büyük bir zafer kazandı.

Ancak Hacıahmetović, komünistlerin iktidara gelmesinin ardından 1945'de 1500 Boşnakla birlikte **Novi pazar'ın Hacet** semtinde kurşuna dizilerek şehit edildi

DOKTOR SADIK AHMET

Batı Trakya ve azınlık hakları denince akla ilk gelen isimse hiç şüphesiz **Doktor Sadık Ahmet**'tir.

7 Ocak 1947 tarihinde Yunanistan'ın **Gümölcine şehrinin Küçük Sirkeli Köyü'nde** doğdu. İlköğrenimini kendi köyünde, orta ve lise öğrenimini Gümölcine'deki Celal Bayar Lisesi'nde tamamladı.

1966-67 yılında önce Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne bir yıl sonra da Selanik Üniversitesi Tıp fakültesine girdi. 1974 yılında bu fakülteden hekim olarak mezun oldu. Yunan Ordusunda 34 ay er olarak askerlik yaptı. Orta Yunanistan'da bir yıl mecburi hekimlik hizmetinde bulundu.

1978 yılında Batı Trakya'ya döndü.

Batı Trakya'ya dönünce bir yandan cerrahi ihtisasını yaparken diğer yandan da toplumun sorunları ile yakından ilgilenmeye başladı.

1985 yılında Batı Trakya çapında bir imza kampanyası başlattı. Amacı Batı Trakya Türkleri'nin sorunlarını dünya kamuoyuna duyurmaktı. Yaklaşık 15.000 imza topladığı 8 Ağustos 1986 tarihinde tutuklandı.

25 Eylül 1987 tarihinde tek başına Selanik'e giderek, orada toplantı halinde bulunan Demokrasi İnsan Hakları üyelerine toplum sorunlarını ileten bir broşür dağıttı. 1988 yılında başlattığı kampanyadan dolayı 30 ay hapis cezasına çarptırıldı.

18 Haziran 1989 seçimleri öncesinde milletvekilliği adaylığı iptal edildi.

26 Ocak 1990 tarihinde Batı Trakya Türkleri'ne "Türk" diye hitap ettiği için hapis cezasına çarptırıldı. Selanik Dudullu hapishanesine gönderildi. İki ay hapis yattıktan sonra, hapis cezası paraya çevrildi ve serbest bırakıldı.

8 Nisan 1990 milletvekili seçimlerinde aday oldu ve ikinci kez bağımsız milletvekili seçildi.

13 Eylöl 1991 tarihinde Dostluk, Eşitlik ve Barış (DEB) partisini kurdu. 1993 genel seçimlerinde Yunanistan'ın getirdiği kasıtlı seçim barajı dolayısıyla parlamentoya giremedi. Batı Trakya Türkleri'nin haklarını dünya platformunda ararken bir yandan da Batı Trakya Türkleri'ni iktisaden kalkındırma projeleri üzerinde çalıştı.

Işık Ahmet'le evli, Levent ile Funda adında iki çocuk babası idi. Lozan barış antlaşmasının yıldönümü olan 24 Temmuz 1995 tarihinde şüpheli bir trafik kazasında vefat etti.

Sadık Ahmet bugün hala Batı Trakya Türkleri için bir kahraman olarak anılmaktadır

Tarihimizde iz bırakmış Rumeli-i Şahane kökenli önemli simalar (2)

Rumeli'de dünyaya gelmiş ve bu bölgenin havasını teneffüs etmiş çok sayıda kıymetli insanımız doğdukları topraklardan belli sebeplerle Türkiye'ye göç ettikten sonra ülkenin ilim ve kültür hayatına önemli hizmetler yaptılar. Birinci bölümünü daha önce yayınladığımız çalışmanın ikinci bölümü.

ABDULLAH MURADOĞLU-ERHAN ERKEN

Doğduğu topraklarda yaşama imkanı bulamayıp göç eden Rumeli kökenli hizmet ehlinden bir bölümünü de şu şekilde sıralayabiliriz: Prof. Dr. Bekir Sadak, Prof. Dr. Tayyip Okiç, Prof. Dr. Sebahattin Zaim, Yahya Kemal Beyatlı, Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi, Şemesettin Sami Fraşeri

PROF. DR. BEKİR SADAK

İslam ilimleri sahasında yetkinliğiyle tanınan merhum **Prof. Bekir Sadak** hoca da **Meddah Medresesinden** yetişen ilim adamlarımız arasındaydı. Dini eğitimin yanı sıra hukuk ve felsefe eğitimi de alan Sadak hoca 1950'lerde Türkiye'ye hicret eden muhacirler arasındaydı.

1920’de Üsküp’te dünyaya gelen Prof. Bekir Sadak hoca ilk dinî bilgileri babası Hafız Mahmud Efendi'den aldı. Kendisi de hafız olan Sadak hoca ilk öğrenimine Üsküp’te eski adı Yahyâ Paşa mektebi olan Vuc Karaciç okulu’nda başladı.

Dini eğitimine Meddah Medresesi’nde devam eden Sadak hoca, **Atâullah Efendiyle “Fettah Efendi”den** de dersler aldı.

İcâzetini aldıktan sonra Arnavutça öğrenmek için İşkodra’ya giden Sadak hoca daha sonra Üsküp’e dönerek Meddah Medresesinde Arapça ve Akaid dersleri okuttu.

1946 yılında Yugoslavya’daki komünist rejim tarafından, şer‘î mahkemeler ve çeşitli dinî müesseselerle birlikte Meddah Medresesi de kapatıldı. 1956'da Zagreb üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni bitiren Sadak hoca aynı üniversitede felsefe eğitimi de aldı. Boşnakça ilk Kur’an tercümesini yapan Mostar ulemâsından Ali Rıza Karabeg’in kızı Ayşe hanım’la evlendi ve ardından 1957’de İstanbul’a hicret etti.

1958-1961 yılları arasında Beyazıt ve Süleymaniye kütüphanelerinde İstanbul tasnif komisyonu üyesi olarak çalışan Sadak hoca İstanbul İmam-Hatip okulu’nda da öğretmenlik yaptı.

Aynı yıllarda İstanbul Hukuk Fakültesi’nde fark dersleri tamamlayarak avukatlık hakkını elde

etti.

1959'da İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde hocalığa başlayan Sadak hoca, 1970'de Prof.

Ali Özek ile birlikte "İslâmî İlimler Araştırma Vakfı İSAV"ın kurucuları arasında yer aldı.

Yaş haddinden emekliye ayrıldıktan sonraysa "İslâm tarih sanat ve kültür araştırma merkezi İRCİCA"da **"Balkanlar'da Türk-İslâm İzleri"** projesinde uzman olarak çalıştı.

Gençlik yıllarından itibaren şiir yazan Sadak hoca şiirlerinde daha çok dinî, vatanî ve sosyal konuları işledi.

Doğduğu topraklara duyduğu muhabbeti hiçbir zaman kaybetmeyen ve irtibatını kesmeyen

Sadak hoca, **"hayatınızın en acı ve unutulmaz hatırası nedir"** diye sorulduğunda, **"doğup büyüdüğüm yerlerden kopup ayrılmamdır!"** diyecektir.

Rahmetli Bekir Sadak'ın kendisiyle yapılan bir mülakatta, kendisinin üzerinde emeği olan iki hocasının özelliklerini naklederken şu ana tespitlerde bulunuyor. **Ata Efendi** için şöyle diyor:

"Ata Efendi, tıpkı bir erkan-ı harp gibi meselelere umumi planda yaklaşıyordu ve taarruz ve müdafaanın umumi hatlarını çizmekte daha başarılıydı." Onun da talebesi olan ve Bekir

Hoca'nın feyz aldığı diğer isim olan Fettah Efendi ise daha çok ayrıntılarla ilgilenen bir kişi imiş. Ata Efendi daha çok okuyan ama yazmayan bir kişiliğe sahip. Fakat Fettah Efendi aynı zamanda yazan bir zat.

1945’li yılların başında Almanlar Üsküp’ü terk etmiş. Ama henüz Yalta konferansı yapılmamış ve hiçbir şey tam yerli yerine oturmamış bir durumda. Yugoslavya’da dengeler adeta yeniden kuruluyor. Partizanlar iş başına geçtiği yerlerde o günkü Yugoslavya’nın müesseselerini kurmak için faaliyetler yapıyorlar. Bu müesseselerde çalışmak için o devrede Bekir Hoca’nın çevresinden insanlara da tekliflerde bulunuyorlar. Bu tekliflere muhatap olanlar tereddüt içinde. O esnada **Ata Efendi** görüşünü şöyle açıklıyor: “Bir işin içinde bulunmak dışında kalmaktan daha iyidir; halka hizmet imkânları çıkabilir.” Bu genel düstur o dönemde Bekir hoca ve çevresinin genel davranış üslubunu da belirliyor.

Rahmetli Bekir Sadak’ın aynı mülakatın başka bir yerinde de söylediği şu sözler onun halet-i ruhiyesini anlamak açısından önemli: Kendi ifadesi ile “İstanbul’a ayak bastığım zaman, o asırlara meydan okumuş yurdun ayaklarımın altından uçup gittiği şuuru içinde yıkılıp kaldım. İşte o topraklar benim için o zaman kaybedilmişti.” diyor ki bu tespit insanı derinden etkiliyor.

Daha sonraki satırlarda ise şöyle ilave ediyor: “Ben ve benim gibi düşünenler hiç de o yerleri terk edip ana vatana sığınmanın kolaylığını tercih edenlerden değildik. Bulunduğumuz yerde kalmalıydık. Annelerimizi, tarihimizi, bir tek kelime ile maddi ve manevi varlığımızı korumak için hayat mücadelesi vermeliydik. Vermedik. Bir an oldu ki bu mücadeleyi vermenin imkansızlığına inandık ve geldik.”

Bekir Sadak Hoca bu acılı hatırayı kendi kaleme aldığı şu dizelerle ne kadar hisli bir şekilde anlatıyor:

Dönüşü olmayan mazi,

Sen onları,

Ebediyete giderken koynunda,

Bir ana yavrusunu taşır gibi taşı.

Bize kaldıysa ardından senin

Kaldı:

Hasretli bakışla kanlı gözyaşı

Uçur.

Ölümden de korkmayan o hatıraları,

Ebediyetin geniş ufuklarında uçur!

Rüzgarlara, tufanlara göğüs geren

O memleketin

Dağları taşları üzerinde

Onlardan çelenkler ör!

Bir yolcunun yolu düşer bir gün

O tepelere

Sinmiş bir geçmişin sesini duyar.

Sessizliğinde seni inleyen ovaların

Önünde durur;

Vadilerinde akan nehirlerin

Ahengine uyar...

Türkçeye birçok eser kazandıran Sadak hoca, Şeyh Mansur Ali Nâsuf'un “**et-tâcu’l- câmiu’l-usûl fî ehâdisi’r- resûl**” adlı eserini “**Tac Tercemesi**” adıyla tercüme etti.

Sadak hoca'nın “**Kuran-ı Kerim'in Türkçe anlatımı**” adlı eseriye döneminin en yetkin meâlleri arasındaydı. Kendisi de birçok ilim adamının yetişmesinde pay sahibi olan Prof.

Bekir Sadak hoca 1993'te İstanbul'da vefat etti.

Sadak hoca'nın talebeleri arasında Prof. Hayreddin Karaman ile Prof. Bekir Topaloğlu da yer alıyordu

İslâm tarih sanat ve kültür araştırma merkezi **İrcica'da “Balkanlar’da Türk-İslâm izleri”** projesinde uzman olarak da çalışan Sadak hoca 1993’te İstanbul’da vefat etti.

Bekir Sadak’ın eserleri

Rahmetli Bekir Sadak Hoca’nın eserleri konusunda, TDV İslam Ansiklopedisi’nde kendisi ile ilgili **Muhammed Aruçi** tarafından kaleme alınan maddede şu bilgilere rastlamaktayız:

Bekir Sadak’ın basılmış eserleri Arapça’dan yaptığı çevirilerden oluşur.

1. **Cihan Sulhu ve İslâm** (İstanbul, ts.). Seyyid Kutub’un es-Selâmü’l-Alemî ve’l-İslâm adlı eserinin tercümesidir.
2. **Tâc Tercemesi Büyük Hadîs Kitabı** (I-V, İstanbul 1968-1976). Şeyh Mansûr Ali Nâsîf’in et-Tâc el-Câmi li’l-usûl fi ehâdîşi’r-Resûl adlı kitabının çevirisidir.
3. **Filozofların Tutarsızlığı**. Gazzâlî’nin Tehâfütü’l-Felâsife adlı eserinin 1980 yılında yaptığı tercümesi olup, aynı eserin **Bekir Karlığa** tarafından Türkçe’ye çevrilip yayımlanması üzerine (İstanbul 1981) kendi çevirisinin neşredilmesini istememiş, eser ancak vefatından sonra yayımlanmıştır (İstanbul 2002).
4. **Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı** (İstanbul 1989). Bekir Sadak önsözde, bazı yerlerde daha serbest ifade kullanabilmek için yaptığı çalışmaya “Kur’an tercümesi” veya “Kur’an meâli” yerine “Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı” adını vermeyi tercih ettiğini belirtir. Onun tercümesinin özelliği diğer meâllerin aksine çevirilerde parantezlere yer verilmemesidir.

Bunların dışında İslâm Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi’nde “Balkanlar’da Türk-İslâm İzleri” projesi çerçevesinde bir eser hazırladığını kendisi ifade etmişse de eser henüz yayımlanmamıştır. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi’nde (DİA) bazı maddeleri bulunan Bekir Sadak’ın dergilerde az sayıda makalesi, Saraybosna ve Üsküp’te ilmî sempozyumlara sunduğu tebliğleri mevcuttur. Ayrıca kelâm, fıkıh ve fıkıh usulüyle ilgili

olarak Üsküp'te kendi el yazısıyla hazırladığı birkaç defter tutarındaki ders notları özel kitaplığında bulunmaktadır.

Rumeli-i şahane topraklarında doğup yetişen ve o ülkelerde yaşadıkları sıkıntılar sebebiyle ülkemize hicret etmiş çok sayıda ilim adamımız var. Bu ilim adamlarımız arasında merhum Prof. Muhammed Tayyip Okiç ile "hocaların hocası" ünvanıyla andığımız merhum Prof. Sabahattin Zaim de var...

PROF. DR. TAYYİP OKİÇ

Prof. Muhammed Tayyip Okiç 1902'de **Bosna Hersek'in Tuzla sancağı'na bağlı**

Gračanitsa kasabasında doğdu. Babası Bosna, Osman Kaptan Medresesi başmuallimi, daha sonra Reisu'l-ulema yardımcısı Jajcalı (Yaytsa) Muhammed Tevfik Efendi, annesiye Gračanitsalı Hasibe hanım'dır.

Tayyip Okiç ibtidai ve rüştiye sonrası Şeriat Fakültesine gitmiş (Okrujzna medresesi). İslami ilimler ve şer'i hakimlik yapabilme ehliyeti kazanmış. Zagreb 'te Latin Dil Edebiyatı, Belgrad'da Hukuk okumuş, Sorbonne'da Şarkiyet doktorası almıştır

Tunus'ta Zeytuniyye üniversitesinde ihtisas yapan Okiç hoca Latin ve Slav dillerinin yanı sıra Arapça, Türkçe ve farsçayı öğrendi. Bir süre Saraybosna Şeriat Gimnazyası hocalık yapmış, Üsküp'te Kral Aleksandr Medresesinde de 7 yıl İslami İlimler okutmuş. Tito iktidara

gelince 1945’de Türkiye’ye gelen Okiç hoca, Osmanlı arşivinde çalışmaya başlamış.

1950’den itibaren yaklaşık 19 yıl Ankara üniversitesi ilahiyat fakültesinde tefsir ve hadis dersleri vermiştir.

1960’larda açılan birçok Yüksek İslam Enstitüsünde (Konya ve Erzurum) hocalık yapmıştır Tayyib Okiç’in öğrencileri arasından daha sonra İlahiyat Fakültelerinde önemli görevler yapmış Talat Koçyiğit, İsmail Lütfü Çakan, Mehmet Said Hatipoğlu, Süleyman Ateş, Ali Osman Koçkuzu, İsmail Cerrahoğlu, M.Esad Coşan (edebiyat) gibi isimler olmuştur. Bu açıdan Okiç’in Türkiye’deki İlahiyat fakültelerinin gelişiminde kurucu bir role sahip olduğunu söylemek mümkündür

Okiç hoca 1977’de vefat etti. Okiç hocanın naaşı özel izinle Saraybosna’ya götürülerek Bare mezarlığında defnedildi.

Çalıştığı dönemlerde Okiç hocanın İlahiyatların akademik kadroları ile uyumsuzluk yaşadığına şahit olmaktayız. Kendisinin Dini hassasiyeti çok yüksek olduğundan bulunduğu yerlerde bu vasfı bir hayli dikkat çekiyordu. Tayyip hoca özellikle Dini Yaşayışa önem veriyordu. Bulunduğu kurumlardaki yönetimlerin kendisini pek sevmediğini fakat talebelerinin ise aksine çok sevdiğini görüyoruz

İLMİ YAKLAŞIM AÇISINDAN OKİÇ

İslami İlimler tahsilinin modern üniversite sistemine entegre olması sürecinde dönemin hocaları arasında klasik Osmanlı medrese mezunu neredeyse hiçbir isim yoktu ve Tayyib Okiç'in Bosna medreselerinde yetişmiş olması onun İlahiyat ve Yüksek İslam'da verdiği derslerde bu birikimi yansıtmalarını mümkün kıldı. Gelenek ile bağın neredeyse tamamen silinmiş olduğu bu dönemde Okiç'in Üniversite bünyesinde sağladığı katkı, her ne kadar kendisi bir medrese âlimi olmasa da 1950 Türkiye'sindeki İslami İlimler çalışmaları açısından oldukça önemliydi.

Tayyib Okiç aynı zamanda yakın dostu **Muhammed Hamidullah** gibi Türkiye'deki İslami İlimler çalışmalarında metodolojik ciddiyetin yerleşmesi ve Ehl-i Sünnet çizgisinin korunmasında ciddi katkı sağladı. Nitekim İlahiyat ve Yüksek İslam Enstitüsünde öğrenciliğini yapanlar özellikle bu iki hususun altını çizmişlerdir.

1/ Okiç yine Muhammed Hamidullah gibi Oryantalist literatür ve argümanlara karşı vukufiyeti sayesinde yetiştirdiği öğrencileri bu konuda özellikle hassas yetiştirmişti.

2/ 1950'lerde İslami İlimler alanında Batı'da yapılmış ciddi çalışmalar vardı ve yeni araştırmalar devam ediyordu. İlahiyat ve Yüksek İslam öğrencilerinin bu çalışmalardan etkilenmesi gayet beklenebilirdi ve nitekim etkileniyorlardı Bu açıdan **Okiç'in Türkiye'deki İlahiyat çalışmalarında oryantalist çalışmalara karşı bir refleks gelişmesinde temel harcı attığı söylenebilir.**

Bir diğer ifade ile Tayyib Okiç Türkiye'de İslami İlimler çalışmalarının kuruluş döneminde koruyucu bir rol üstlenmiş ve öğrencilerinde ilmi ihtisas ilgisi uyandırmayı öncelemiştir.

Kendi şahsi gayretleriyle takip ettiği çalışmalar dışında Bosna üzerine bir çalışma kürsüsü oluşturması mümkün olmadı. Türkiye ile Bosna arasında fikri alış veriş ve haberdarlık açılarından kayda değer bir ilerleme sağlanamadı. Ancak tarihe olan ilgisi sebebiyle

Bosna'daki İslami gelenek hakkında bazı yayınlar yapmayı başardı. Nitekim bu çalışmaları daha sonraki tarih araştırmalarında önemli bir kaynak işlevi gördü.

Tayyib Okiç 20.Yüzyılda Bosna ile Türkiye arasındaki fıkri ve ilmi münasebetin belki de tek ve en ciddi temsilcisi olarak sembolik bir öneme sahiptir.

İki toplumun tarihinden bahsederken ortak akıl üretebilecek aynı kültürden yetişmiş ve hizmet etmiş insanların varlığı öncelikli şart olduğu düşünülürse bugün itibariyle Türkiye ile Bosna arasında 100 yıla yakın süre gelen bir kopukluktan bahsedebiliriz. 1990 sonrası artan etkileşime rağmen Tayyib Okiç emsali isimler henüz Türkiye'ye gelmemektedir. Diğer taraftan Türkiye'de, birçok Boşnak kökenli vatandaş olmasına rağmen, Bosna'ya ilmi çalışma amaçlı giden ve buradaki entelektüel hayatı takip eden araştırmacı sayısı da oldukça azdır. Graniçatsa'da bir caddeye ismi verilen Okiç hoca Saraybosna'da çeşitli etkinliklerle anılmaktadır.

PROF. DR. SABAHATTİN ZAIM

Prof. Dr. Sabahattin Zaim, Konya'dan Rumeli'ye yerleşen evlad-ı fatihan'dan bir ailenin evladı olarak 1926 yılında **Makedonya'nın İştıp** kasabasında dünyaya geldi.

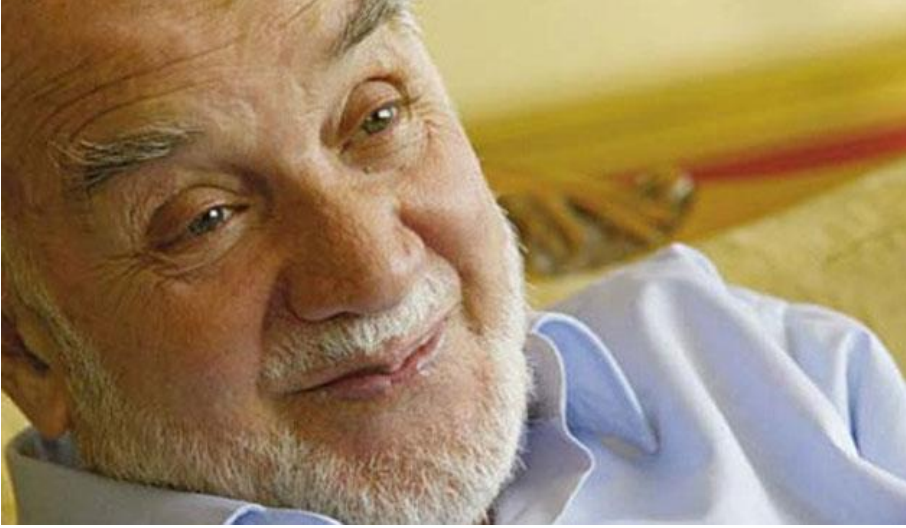
İlkokul'a İştıp'te başlayan Zaim hoca, Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Makedonya'nın ilk cumhurbaşkanı Kiro Gligorov ile aynı sınıfta okudu.

Yugoslavya'da Türk ve Müslümanlara yönelik baskılar sebebiyle 1934'te küçük yaşta ailesiyle Türkiye'ye hicret eden Sabahattin Zaim hoca ülkemizde iktisat eğitimi aldı ve İstanbul Üniversitesinde uzun yıllar hocalık yaptı.

Mesleğe ilk başladığında bir dönem kaymakamlık yapan Zaim bu vesile ile Türk insanının çok iyi tanıdığını ifade ederdi.

Kendi hatıratlarında anlattığında göre Yugoslavya'da baskılar atınca Rahmetli babası Müftü'ye danışıyor. O da gidebilirsiniz deyince babası Türkiye'ye gelmeye karar veriyor Talebeleri arasında yüzlerce öğretim üyesi olduğundan “hocaların hocası” ünvanıyla anılan Prof. Zaim İslam iktisadıyla ilgili fikirleriyle de ülkemizin önemli mütefekkirleri arasındaydı.

11. Cumhurbaşkanı Sn Abdullah Gül, 12. Cumhurbaşkanı Sn. Recep

Tayyip Erdoğan ve Prof. Dr. Numan Kurtulmuş da Zaim hoca'nın talebeleri arasında yer alan isimlerdendir

Rahmetli Zaim Hoca, Türkiye’de kurulan birçok vakıf ve derneğin kurucu heyetinin içinde yer almıştır. Ayrıca Uluslar arası mahiyetteki bir çok İslami kuruluşun içinde etkin bir durumda bulunduğundan bu kuruluşlarla Türkiye’deki muhatapları arasında çok verimli köprüler kurulmasına vesile olmuştur.

Eleman istihdamında göz önüne alınacak en önemli kriter olarak , işe alınacak kişilerin hem ahlaki ehliyet hem de mesleki ehliyete aynı anda sahip olmasının tercih edilmesini tavsiye ederdi.

Hayatını mütedeyyin ve idealist kadrolar yetiştirmeye adanmış Prof Zaim, kendi ifadesiyle 'diktığı fidanların `ülke hizmetine geldiğini görerek fani dünyadan ayrıldı.

Zaim hoca 2007’de vefat ettiğinde arkasında 20 civarında kitap, yüzlerce makale, yüzlerce hoca, binlerce talebe bıraktı.

YAHYA KEMAL BEYATLI

Rumeli-i şahane halk edebiyatı ve divan edebiyatımız açısından verimli bir sahaydı. Bosna, Üsküp, Prizren, Priştine, Yenice-i Vardar, Belgrad, Selânik başta olmak üzere Balkanların

kültür ve sanat merkezleri olan bir çok güzide şehri yüzlerce şairimize ilham vermiştir.

Rumeli'den ilham alan şairlerimizden birisiyse Yahya Kemal Beyatlı'ydı..

Rumeli'nin şiir mirası Osmanlı sonrası kuşaklar tarafından da sürdürüldü. Ancak bu dönemlerde Rumeli şiirimiz daha fazla hüznün, daha fazla hasret yüklüydü.

1884'te Üsküp'te doğan, çocukluğunu ve ilk gençlik yıllarını bu şehirde yaşayan şairimiz

Yahya Kemal Beyatlı da, Fettah Efendi gibi hüznünü nakış gibi mısralara işlemiştir.

Yahya Kemal'in edebi kişiliğine ilk tohumları eken, okuduğu ilahilerle, Muhammediyelerle onu büyüten, ünlü divan şairi Leskofçalı Galip'in yeğeni **annesi Nakiye hanım'dı.**

Küçük yaşlarda kaybettiği annesini Üsküp İsa bey camii haziresinde toprağa veren Yahya Kemal Üsküp'e duyduğu sevgiyi ana hasretiyle bütünleştirerek mısralara döktü.

Balkan savaşlarında kaybedilen Üsküp, Yahya Kemal için yürek yarasıydı. Daima kanayan bu yara şairimizin **“kaybolan şehir”** şiirinde şu mısralarla ifade edilir:

“Kalbimde bir hayâli kalp kaybolan şehir!

Ayrılmanın bıraktığı hicran derindedir!

Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene

Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene”.

Yahya Kemal Rumeli'nin yad ellerde kalmasının acısını **“Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum; her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum”** mısrasıyla da dile getirir.

“Bir fikrin zevki” başlıklı yazısında **“bize vatan sevdasını, elli seneden beri**

Rumeli'den, adalardan kafil kafil muttasıl gelen muhacirler öğretiler” diyecekti.

Onun şiirlerinde dün, bugün ve yarın ayrı kategoriler içerisinde yer almazlar; şâir âdeta zaman ve mekân kayıtlarının dışında yaşamaktadır.

*“ben hicret edip zamânımızdan,
yaşadım İstanbul’u fethettiğimiz günlerde”*

diyen şâirin rûhu, zaman içerisinde sanki seyir hâlinededir; bâzen Balkanları fetheden akıncılar arasında, bâzen “Mohaç ufkunda” ve bâzen de “cenneteki şehitler” arasındadır.

Yahyâ Kemâl’e göre aynı devamlılık hâlihazırda kültür sâhasında da vardır. O, “Balkan’a Seyâhat” başlıklı bir yazısında , **“Bir Türk’ün gönlünde nehir varsa Tuna’dır, dağ varsa Balkan’dır”** diyerek mâşeri vicdâna işâret ettikten sonra şöyle devam etmektedir:

“Türklük Avrupa’ya doğru cezr ü meddi biten deniz gibi o dağlardan çekilmiş, lâkin tuzunu bırakmış. Bütün o toprak Türklük kokuyor.”

Bütün bu ifâdelerden Yahyâ Kemâl’in târihî hâdiseleri veya kültürunsurlarını sâdece geçmişe âit değerler olarak görmediğini, onları bugünkü hayatımızın tabîî bir parçası olarak idrâk ettiğini anlıyoruz

Üsküp bir Müslüman şehirdi

Binbir türbesiyle müştehirdi.

Vardar’sa önünde bir nehirdi

Her an tekbirlerle çağlar.”

Şâirin, Üsküp'ü türbeleriyle, tekbir getirerek aktığını tahayyül ettiği Vardar nehriyle hatırlaması ve ancak insanlar için kullanabilecek “Müslüman” kelimesini adı geçen şehir için kullanması dikkatle şâyandır. Böylece şâir, Türk kültürünün özünün Üsküp'ün maddî ve manevî varlığına tam mânâsıyla sindiğini îma etmiştir.

KENDİ AĞIZINDAN BİR HATIRASI

Paris'te yaşadığı başıboşluk onu kısmen dinden soğutmuştur. Bu soğuma devresi daha Paris'e gitmeden evvel İstanbul'da başlar. Yazarların sürgüne gönderilmesi, yazıların sansüre uğraması, Batı hayranlığı Yahya Kemal'in de farklı düşünmesine sebebiyet verir. Kendi mazisine ilgisi azalan bir insanın doğal olarak inancında da çözümlerin başlamasına neden olacaktır. Ancak bu çözülüş Yahya Kemal'de kısa sürer. Şair mübarek Üsküp'ün ve annesinin güzelliklerini kaptığı için bocalama devresini erken geçer. Kurtuluş'un İslamiyet'te olduğunu anlar. Bu yoldan bir daha şaşmaz.

Yahya Kemal her ne kadar inanan bir insan olsa da dini vazifelerini tam olarak yerine getirmez. Dini vecibeleri yerine getirmemesinde yaşadığı çevrenin etkili olduğu inancındayız. Yaşadığı Frenk hayatı onun dine bağlı kalmasına engeldir. Bu konuda Yahya Kemal'in yaşadığı bir olay bizi aydınlatacaktır.

“Büyük Ada'da otururken, bayramda bayram namazına gitmeye niyetlendim, fakat Frenk hayatının gecesinde sabah namazına kalkılır mı? Sabah erken uyanamama korkusuyla o gece hiç uyumadım. Vakit gelince abdest aldım. Büyük Ada'nın sakit yollarında kendi başıma camiye doğru gittim. Vaiz kürsüde vazediordu. Ben kapıdan girince bütün gözler bana çevrildi. Beni daha doğrusu bizim nesilden benim gibi birini camide gördüklerine şaşıyorlardı. Orada o saat de toplanan Ümmet-i Muhammed, içine bir yabancının geldiğini zannediyordu. Ben içim hüznle yavaş yavaş gittim. Vaazı dinleyen iki hamalın arasına oturdum. Kardeşlerim Müslümanlar bütün cemaatin arasında yalnız nemim vücudumu hissediyorlardı. Ben de onların bu nazarlarını hissediyordum. Vaazdan sonra namazda ve

hutbede onların içine karışıp Muhammed sesi kulağıma geldiği zaman gözlerim yaşlarla doldu. Onlarla kendimi yek-dil, yek-vücut olarak gördüm.

O sabah Müslümanlığa az aşına Büyük Ada'nın o küçücük camii içinde şafakta aynı milletin ruhlu bir cemaati idik. Namazdan çıkarken kapıda ayandan Reşit Akif Paşa durdu.

Bayramlaşmayı unutarak elimden tuttu: “Bu bayram namazında iki defa mesudum.

Hamdolsun sizlerden birini kendi başına camiye gelmiş gördüm! Berhudar ol oğlum, gözlerini kapamadan evvel bunu görmek beni müteselli etti!” dedi. O sabah gönlüm her zamandan fazla açıktı.”

ŞEHBENDERZADE FİLİBELİ AHMET HİLMİ

1865’de şimdiki Bulgaristan’ın sınırları içerisinde kalan **Plovdiv/Filibe’de** dünyaya gelen ve 1914 yılında İstanbul’da şaibeli bir şekilde vefat eden Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi’ye “**İslam tarihi**” isimli eserinin yanı sıra “**Amak-ı hâyâl**” isimli ilk felsefi romanımızın müellifidir.

Aynı zamanda **Sunusiyye** hareketi ile ilgili de bir kitabı bulunmaktadır.

Ahmed Hilmi veya daha çok bilinen ismiyle **Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi**, Vahdet-i Vücut inancının sadık takipçilerinden bir olarak, çağdaşı maddeci düşünürleri yoğun biçimde tenkit etmiş, anti-maddeci eserler kaleme almıştır.

Filibe doğumlu olan Ahmed Hilmi bu nedenle Filibeli Ahmed Hilmi olarak anılmıştır. Babasından dolayı da Şehbenderzâde olarak anılmıştır. İlk eğitimini Filibe'nin müftüsünden alan Ahmed Hilmi, daha sonra ailesiyle birlikte İzmir'e taşınmıştır. Eğitimini **Galatasaray Lisesi**'nde tamamladıktan sonra **Düÿûn-ı Umûmiyye'de felsefe müderrisi** olarak çalışmaya başlamış, Beyrut'a atanmıştır. Siyasi bir mesele nedeniyle Beyrut'tan Mısır'a kaçmış, 1901'de tekrar İstanbul'a dönmüş fakat Fizan'a sürülmüştür. Tasavvufa olan ilgisi büyümüş, özellikle Vahdet-i Vücut düşüncesine inanmaya başlamıştır. Tasavvufi yönü fikirlerini büyük oranda etkilemiştir.

Meşrutiyetin ilanıyla 1908'de İstanbul'a dönmüştür. Burada **İttihat-ı İslam** adlı bir haftalık **gazete** çıkarmaya başlamış fakat bu gazete uzun soluklu olmamış ve sonunda başka gazetelerde yazmaya başlamıştır. 1910'da Hikmet isimli bir haftalık gazete yayımlamaya başlamış, yine aynı yıl Hikmet Matbaa-yi İslâmiyesi'ni kurmuştur.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni eleştirmeye başlamıştır. Düşünceleri dönemde cemiyetin karşıtı olan görüşlerle de uyuşmadığı için birçok düşman kazanmıştır. Eleştirilerini ve görüşlerini en çok Hikmet gazetesinde yayımlamış, gazeteyi günlük çıkartmaya başlamıştır.

Düşünceleri nedeniyle Hikmet gazetesini matbaası ile birlikte yasaklanıp kapatılmış, kendisi de Bursa'ya sürgüne gönderilmiştir. Fakat daha sonra sürgünden dönünce Hikmet gazetesini tekrar yayımlamaya başlamıştır. Yine de gazetesinin ömrü, yayımladığı fikirleri nedeniyle uzun olmamıştır.

Ekim, 1914'te zehirlenerek ölmüştür. Zehirlenmesinin nedeni ve durumu tam olarak bilinmemektedir. **Masonlukla ve siyonizmle mücadele eden ilk kişilerdendir.** Dolayısıyla ısrarla karşı çıktığı ve düşmanı olmuş masonlarca zehirlendiği söylenmektedir. Masonlarca zehirlendiği iddiaları ölümünden bir süre sonra ortaya atılmıştır. Gerçek ölüm nedeni bakır zehirlenmesi olduğu tahmin edilmektedir.

ŞEMSEDDİN SAMİ FRAŞERİ

1850'de güney **Arnavutluk'ta Fraşırî** kasabasında dünyaya gelen Şemsettin Sami'ye ülkemiz ve Balkanlar'daki Arnavutlar arasında ortak değerimiz olan bir şahsiyettir.

Ansiklopedist ve sözlükçü olarak vasıflandırılır. İlk Türkçe roman olan **Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat** 'ın (1872), ilk Türkçe ansiklopedi olan **Kamus-ül a'lâm** 'ın (1889-1898) ve modern anlamdaki ilk geniş kapsamlı Türkçe sözlük olan **Kamus-ı Türki** 'nin (1901) yazarıdır.

Ayrıca **Kamus –u Fransevi** adlı Fransızca ve **Kamus-i Arabi** adlı Arapça sözlükleri kaleme almıştır. BESA adlı Tiyatro oyunu da bulunmaktadır

Ağabeyi **Abdul bey** ile birlikte, Latin ve Yunan harflerini kullanan ilk Arnavut alfabesini geliştirmiş (1879) ve Arnavutça bir gramer kitabı yazmıştır (1886). **Kardeşi Naim Fraşeri** Arnavut millî şiirinin kurucusu olarak kabul edilir.

Galatasaray Spor Kulübü' nün kurucusu Ali Sami Yen'in babasıdır.

Aile yapısı itibariyle Bektaşî meşrep bir kişi idi

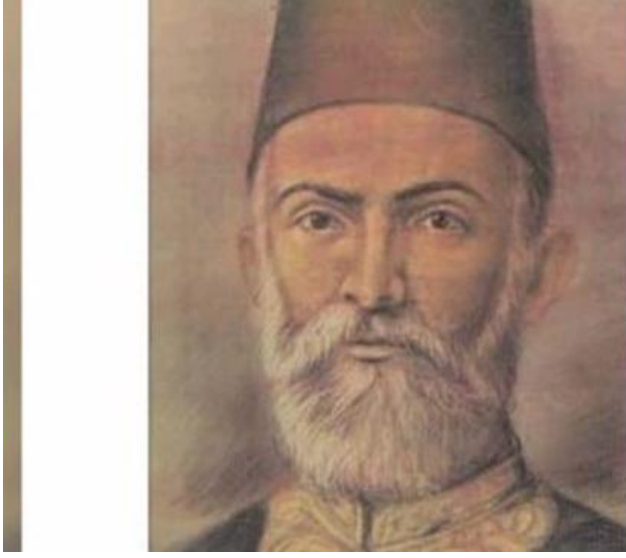
Osmanlı-Rus savaşının başlaması üzerine görevinden ayrılarak Yanya'ya döner. Yanya'da Sevkiyyat-ı Askeriye komisyonunda çalışır. Bu sırada Sarf ve Nahv-i Arabi eserini yazar.

Savaş bitince İstanbul'a geri döner. Yine Mihran Efendi ile beraber Tercüman-ı Şark gazetesini çıkarır. Bu gazetede siyasi nitelikte yazılar yazar. Arnavutluk meselesi ile ilgili görüşlerini ortaya koyar. Arnavutların Osmanlıdan ayrılma niyetinde olmadığını belgeleriyle ortaya koyar

Modern Arnavut milliyetçiliğinin (Rilindja Kombëtare) manifestosu sayılan

'Arnavutluk ne idi, nedir, ne olacak?' başlıklı kitapçık, Arnavut ulusal geleneğinde Şemseddin Sami Bey'e atfedilir.

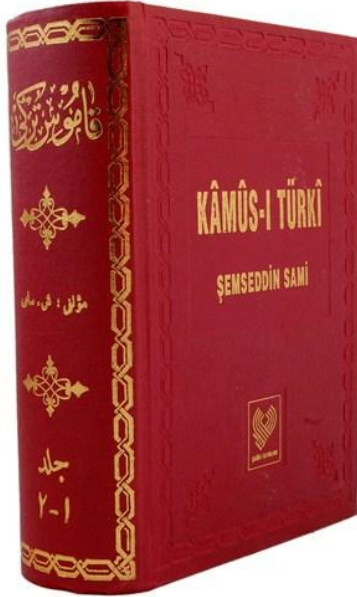
Bu esere dayanarak Sami Fraşırî, kardeşleri Naim ve Abdül ile birlikte, Arnavut ulusal düşüncesinin babası sayılır. (Bak. İngilizce Wikipedia Sami Fraşeri maddesi.) Arnavutluk başkenti Tiran'ın ana meydanlarından birinde üç kardeşin anıtı bulunur.

Adı geçen kitapçık ilk kez 1899'da yazar adı olmaksızın Arnavutça, daha sonra Fransızca yayımlanmış, 1904'te Şemseddin Sami'nin ölümünden hemen sonra Sofya'da onun adıyla ve "Arnavutçadan harfiyen tercüme" olduğu kaydıyla Türkçe olarak basılmıştır. Türk tarihçileri genellikle bu eserin Şemseddin Sami'ye ait olduğunu kabul etmezler ve olayı, Şemseddin Sami'nin ününü ve prestijini kullanarak Arnavut milliyetçiliğine itibar kazandırma çabası olarak değerlendirirler. Şemseddin Sami'nin özellikle son yıllarında Türklük ve Osmanlılık konularına gösterdiği yoğun ilgi göz önüne alınırsa, bu görüşte doğruluk payı olduğu düşünülebilir. Buna karşılık Arnavutça eserlerde, Arnavutluk manifestosunun Şemseddin Sami'ye aitliği konusunda en ufak bir kuşku dile getirilmemektedir.

Şemseddin Sami, modern Türk milliyetçiliğinin ilk ve bazı yönleriyle en ilginç biçimi olan Osmanlıcılığın en önemli temsilcilerinden biridir. Aslen Arnavut olduğu ve Arnavut sorunlarıyla yakından ilgilendiği halde, Osmanlı devletinin modernleşerek güçlenmesini savunmuş, bunun için imparatorluğun ortak dili olan Türkçenin önemini vurgulamıştır. Türkçeyi incelemek, modernize etmek, geliştirmek ve öğretmek alanlarında, yalnız kendi çağında değil, tüm dönemlerde, Şemseddin Sami kadar emek vermiş kimse azdır. **Kamus-ı Türki**, Osmanlı Türkçesini üç dilden oluşan bir karma sayan eski zihniyetten, bağımsız ve bütünlüklü bir dil olarak gören yeni anlayışa geçişte kilit bir merhaleyi temsil

eder. Arapça ve Farsça kelimeler eski sözlüklerdeki gibi gelişigüzel aktarılmamış, güncel yazı dilinde kullanılma ve yaşayan bir unsur olma özelliklerine dikkat edilmiştir. Arapça ve Farsça sözcüklerin özgün anlamları değil, (geleneksel bakışta "bozuk" sayılsa da) güncel Türkçe kullarımdaki anlamları verilmiştir. Batı dillerinden alınan yeni kelimelere yer vermeye özen gösterilmiştir. En önemlisi, dilin bel kemiğini oluşturan "Türkçe" unsurunun yapısı ve etimolojisi üzerinde dikkatle durulmuştur. Şemseddin Sami, dilin sadeleşmesini ve Türkçeleşmesini savunmuş, bunun için gerekirse Türkçenin en eski kaynaklarına ve Doğu Türkçesine (Çağatayca) başvurulmasını önermiştir. Ayrıca Şemseddin Sami İslamiyet ile Sosyalizmi bağdaştırmaya çalışan Osmanlı aydınlarından biridir. Kendisine göre, Komünizm lanetlenmeli fakat Sosyalizm yüceltilmelidir. Çünkü **Şemseddin Sami'ye göre insanlığın kurtuluşu Sosyalizm'dedir.**

Şemseddin Sami 1897–1900 yılları arasında Türkçülüğün üçüncü devresi adı verilen süreçte dikkate değer çalışmaların içine girer. Sözlük, dil ve tarih alanlarında Türk milliyetçiliğine önemli hizmetler yapar. Avrupalı Türkologların çalışmalarını yakından izler. Rodloff'un Orhun Abidelerini Türkçeye çevirir. Vambéry'in Kutadgu Bilig'inden yararlanarak eseri dilimize kazandırır. İlmi Türkçülük hususunda önemli çalışmalar yapar. Sözlük çalışmalarıyla Türkçenin bu eksikliğini gidermeye çalışır. Fransızca sözlük olan Kamus-ı

Fransevi ile tercüme eserlerinin yazılışına yeni bir boyut kazandırır. Kamusu'l Alam Türk edebiyatında olmayan ansiklopedi türünde ilk örnektir. Yazarın Kamus-ı Arabî Arapçadan Türkçeye bir eserdir.

Kuşkusuz Şemsettin Sami'nin adını ölümsüzleştiren eseri **Kamus-ı Türkî** adlı eseridir. Bu eser Türkçe'nin zengin ve mükemmel sözlüğüdür. Eserin önsözünde Türk dilinin tarihi gelişimini inceleyerek Türkçenin kollarını sınıflandırır. Bu önsözde Çağatayca ile Osmanlıca arasındaki farkları ve benzerlikleri ortaya koyarak Osmanlıcanın ve Çağataycanın farklı diller olmadığını bunların Türkçenin birer şubeleri olduğu tezini savunur. Ayrıca bu önsözde dilin zenginliğinin nasıl olması gerektiği hususunda bilgiler verirken bir dilin gelişmesi ve fakir duruma gelmemesi için o dilin bir lüğatinin ve gramer kitabının yazılması gereği üzerinde durur. Ayrıca dilin gelişmesi için edebiyatçıların özenli olması gerektiğini söyler. Ayrıca Türk dilinin Osmanlıcadan önce de var olduğunu Osmanlıcanın bir dil olmadığını aslında Osmanlıcanın da Türkçe olduğu fikrini benimser.

Bir kelimenin Türkçe karşılığı dururken Arapça ve Farsça karşılığının söylenmesinin doğru olmayacağı görüşünü benimsemektedir. Bunun yanında dilimize girmiş ancak konuşma dilinde yaşayan yabancı kelimeleri de dilin malı sayar. Bu görüşleriyle Milli edebiyatın doğmasına vesile olmuştur.

Şemseddin Sâmî, savaştan sonra toplanan Berlin Kongresi'ni takip eden günlerde Arnavutluk topraklarından bir kısmının Yunanistan'a bırakılmasını öngören Ayastefanos Antlaşması hükümlerine bir nevi tepki olarak ortaya çıkan, liderliğini ağabeyi Abdül Bey'in yaptığı **Arnavut ittihadı (Prizren Arnavut Cemiyeti)** grubuyla da yakından ilgilendi. Bu sırada Arnavutluk meselesini birtakım siyasî manevralarla halletmeyi tasarlayan II. Abdülhamid'in bilgisi dâhilinde **30 Eylül 1879'da kurulan Cem'iyet-i İlmiyye-i Arnavûdiyye'nin kurucuları arasında Abdül Bey ve Sava Efendi ile birlikte Şemseddin Sâmî de yer aldı.** Cemiyet adına İstanbul Cemiyeti (İstanbul) adıyla tanınan ve Latin harflerini esas alan bir Arnavut'un düzenlediği gibi Arnavutça'nın gramerini de hazırladı.

Şemseddin Sâmi'nin ağabeyi Abdül Bey, Arnavutluk'un ihyâ ve istiklâli taraftarlarının ileri gelenlerindendi. İşte bu münasebetle 1877-78 senesi Rusya ile edilen harp neticesi olarak Osmanlı mülkü taksim edilmeye çalışıldığı sırada Arnavutluk'a ait olan İşkodra gibi yerlerin Karadağ hissesine ayrılmasını şiddetle düvel-i muazzama nezdinde protesto etmek üzere bir heyet teşkil etmiştir. Kendisi de bunlara baş olarak Berlin Kongresi'nde Arnavutluk hududunun tashihiine, yani oraların Osmanlı sınırları içinde kalmalarına muvaffak olmuştu.

Tarihimizde iz bırakmış Rumeli-i Şahane kökenli önemli simalar (3)

Rumeli'de doğmuş ve havasını teneffüs etmiş çok sayıda kıymetli insanımız daha sonraki dönemde göçmek zorunda kaldıkları ana vatanın ilim ve kültür hayatına önemli hizmetler yaptılar

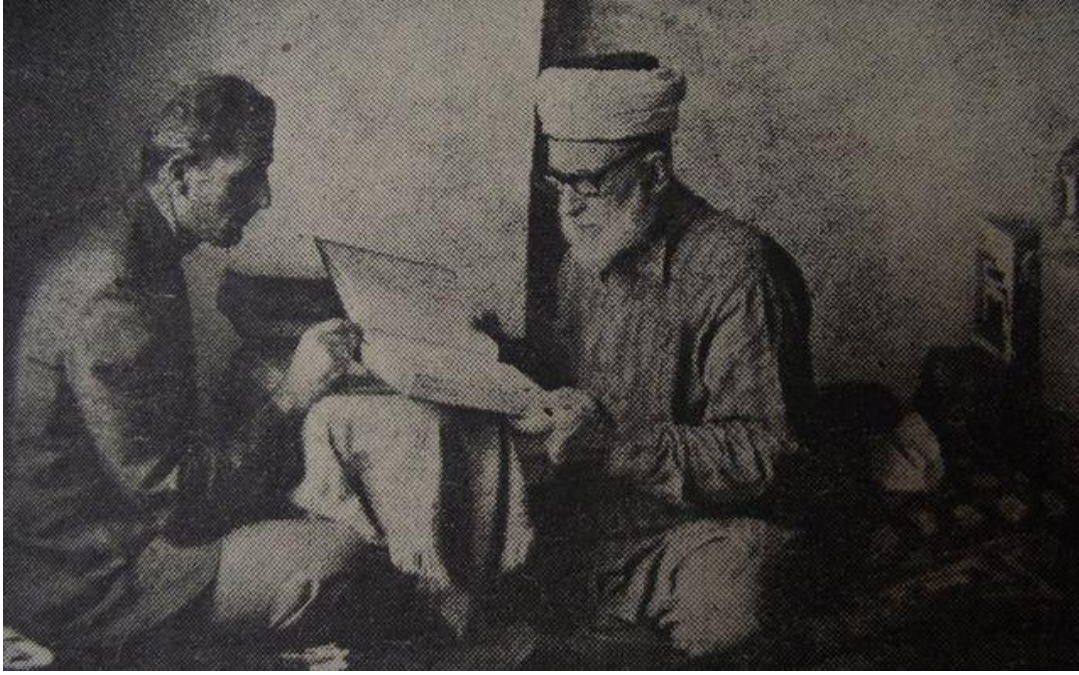
ABDULLAH MURADOĞLU-ERHAN ERKEN

Doğduğu topraklarda yaşama imkanı bulamayıp göç eden Rumeli kökenli hizmet ehlinde ilim ve kültür insanlarını sıralamaya devam ediyoruz: Ahmed Davudoğlu Hoca, Ali Yakup Hoca (Cenkçiler) , Prof. Dr. Kemal Karpaz

AHMED DAVUDOĞLU

Ahmed Davudoğlu, 1912 senesinde **Bulgaristan**'ın Deliorman bölgesindeki Şumnu vilayetine bağlı Kalaycıköy'de doğmuş. İlköğrenimini doğduğu köyde, ortaöğrenimini Ekizce'de Medresetü'l-Aliye'de yapmıştır. Daha sonra Müftü ve müftü naibi yetiştirmek için

inşa edilen **Medresetü'n-Nüvvâb**'ın yüksek kısmından mezun olup ihtisas için Mısır'a gitmiş ve **Câmiatül'l-Ezher'in Külliyyetü's-Şeria** bölümünü bitirmiştir. 1942 senesinde memleketine avdet eden Davudoğlu Hoca, Medresetü'n-Nüvvâb'da muallim olarak vazifelendirilmiştir.

Bir yıl kadar sonra komünist idare tarafından Türkiye lehinde casusluk faaliyetinde bulunmakla itham edilen ve askerî mahkemeye sevk edilen Hoca, hayatının bu safhasında bir ay kadar hapsedilmiş ve ağır işkencelere maruz kalmış. Bilahare toplama kampına götürülerek baraj inşaatında çalıştırılmış. 17 Kasım 1945'te hastalığı sebebiyle serbest bırakılmış ve eski vazifesine iade edilmiştir.

Fakat komünist idarenin kendisini rahat bırakmaması sebebiyle Davudoğlu Hoca Varna'daki Türk Konsoloslugu'na iltica talebiyle başvurmuştur. Aradan yıllar geçtikten sonra iltica talebi kabul edilerek ailesiyle beraber 1949 senesinde Türkiye'ye hicret etmiştir.

Önce **Yedikule Küçük efendi Camii'ne** İmam Hatip olarak atandı. Bir süre de gezici vaizlik ve 3 yıl **Bursa Orhangazi Müftülüğü** yaptı. Bundan sonra **İstanbul Fatih Camii Kütüphanesi memurluğuna** nakledildi.

Bir süre İmam Hatip Lisesi'nde öğretmenlik yaptıktan sonra, **İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nün açılması üzerine, buraya öğretim üyesi ve müdür yardımcısı** olarak tayin edildi (1950). 1966 senesinde Konya'da Diyanet'in tertip etmiş olduğu müftüler seminerinde “laikliğe aykırı propaganda yapmak” ithamıyla muhakeme edilir (yargılanır), bir yıl ağır hapis, Kırşehir'de dört ay mecburî ikamet ve memuriyetten ihraç cezalarına çarptırılır. Ahmed Davudoğlu Hocanın bu mahkûmiyeti, Türkiye'nin yakın tarihindeki hukuksuzlukların ve insanlık dışı icraatın da bir numunesidir. Davudoğlu Hoca bir dönem Yüksek İslam Enstitüsü'nde müdürlük de yapmıştır. 7 Nisan 1983 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir

ESERLERİ:

Buluğul-Meram Tercümesi, Selamet Yolları,
Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi,
Tibyan Tefsisi Tercümesi,
Mevkufat Tercümesi,
Reddül-Muhtar Tercümesi, ,,
Ölüm Daha Güzeldi, (Hatırat Kitabı, İstanbul 1970)
Dini Tamir Davası'nda Din Takripcileri,
Kur'an'ı-Kerim Meali

1900'lerin başında Deliorman

Davudoğlu Hoca, *Ölüm Daha Güzeldi* adlı hatıratının başında doğup büyüdüğü **Deliorman**'ı anlatırken, burasının kâmilen Türklerle meskûn olduğunu fakat Türklerin dükkân sahibi olmayıp ticaretle uğraşmadıklarını ifade ediyor. Hatta oranın Müslüman ahalisi “Sen terazi tutma da kim tutarsa tutsun!” derlermiş. Doğrusu Müslümanlar olarak ticarete böyle bigâne kalışımız tarihte başımıza çok dertler açmıştır. Elbette tarihe bakarken sadece meziyetlerimizi

göremeyiz, tarihî tecrübelerimizden kusurlarımızın neler olduğunu keşfetmek için de faydalanmalıyız.

Bu bölgeden zamanında birçok cihangir pehlivan yetiştiği görülmüş. Hoca bunun bir tesadüf olmadığını ve “vaktiyle kuvvetli ve seçkin adamların serhat bekçisi olarak buralara yerleştirilmiş” olduğunu söylemekte... Meşhur pehlivan **Koca Yusuf**’un da Deliormanlı olduğunu hatırlatalım.

Kitapta bugün için nâmı unutulmuş **Deli İsmail** gibi bir takım cihangir pehlivanlardan bahsedilmektedir. Bir de güreş meydanında okunan bir dua var ki pek hoş. Uzunluğundan dolayı sadece ilk kıt’asını buraya iktibas etmekle iktifa edelim: “*Besmele ile çıkın meydana,/ Uymayın bir vakit kör şeytana,/ Bu dünya kalmamıştır Hazret-i Süleyman’a,/ Sizlere de kalmaz bizlere de pehlivanlarım.*” Bu arada Davudoğlu Hoca da gençliğinde pehlivanlığa merak salmış fakat hassaten ailesinin teşvikleriyle kader onu ilim halkasına dâhil etmiş.

Hoca, ahalinin dindarlığını şu sözlerle anlatıyor: “Deliorman Türkü dindardır. Namazını kılar, orucunu tutar. Yalan söylemez, dolandırıcılık bilmez, hele içki, kumar, fuhuş gibi yasaklardan son derece kaçınır. Küçüklüğümüzde içki içen bir kimse dinden dönmüş sayılırdı. Bir köyde oruç yiyen bir kimseden şüphe edilirse, artık onunla kimsenin bir münasebeti kalmazdı.

Büyüklerle hürmet, küçüklerle şefkat kaidesine son derece riayet ederlerdi. Gece ve sabah namazlarında cemaati camiler almaz, cemaate gelemeyenlerin hâli sorulur; icap ederse hemen yardımına koşulurdu.”

Evlilik bahsiyle alakalı şu sözler de dikkat çekici: “Evlilikler görücülük usûlüyle yapılırdı. Ve bundan bugün iddia edildiği gibi hiçbir geçimsizlik, boşanma ve ayrılma meydana gelmemiştir. Nişanlılar düğünden önce katiyen birbirleriyle görüştürülmezdi.”

Bulgaristan'daki Türklerin Anadolu'ya bakışı

Hoca, bazı yazarların, Hindistan Müslümanlarının bile para yardımında bulundukları İstiklal Harbi’nde Bulgaristan Türkünün beş kuruşluk bir yardımı olmadığı iddialarına karşı Bulgaristan’daki Türklerin imkân bulabilse idi cephede savaşmak suretiyle yardım edeceğini

izah ediyor ve hatta her türlü zorluğa karşı yine de madden yardımda bulunduğuna delil olarak kitabına iki makbuz koymuş. Bu makbuzların kıymetini ehil olanlar takdir edecektir. Hocanın, ahalinin Türkiye hakkındaki kanaatini izhar eden şu ifadeleri de dikkat çekici: **“Bulgaristan Türkü, Türkiye’den gelen bir misafiri Kâbe’den gelmiş gibi karşılar. Ona karşı görülmedik bir hasret ve iştiaak gösterir. Fakat zavallı bugün son derece dara düşmüştür.”**

Mektep hatıraları bahsinde de şunlar söyleniyor: “İlk mektepten 1924 yılında mezun oldum. Bulgaristan Türkleri için pek heyecanlı yıllardı. Çünkü Türkiye, istiklal ve hürriyetini kazanmış; Cumhuriyet ilan edilmişti. Bu sebeple bütün halk emsali görülmedik bir merak ve heyecan içinde idi. Büyük-küçük, erkek-kadın herkes İstiklal Harbi’nden ve bu harbin nasıl kazanıldığından bahsediyordu.”

Akıl almaz işkencelere maruz kalmış

Hocanın mektep hatıralarında hakikaten dikkat çeken bir kısım var ki Müslüman olarak ahlakî zaaflarımızın nelere mâl olabileceğini idrak etmemiz için güzel bir numune teşkil edecektir. Hadise şöyle cereyan eder. Davudoğlu hoca Medresetü’n-Nüvvâb’ı dereceyle bitirmiş ve ihtisas için Mısır’a gitmeye hak kazanmıştır. Fakat mektebin muallimlerinden birisi bir suistimal ile Hocanın notunu kırmış ve Mısır’a gidecek heyete başka bir talebeyi almış. Mektepteki **Gaspodin Kartalof** adındaki bir gayrimüslim muallim de buna isyan ederek şu sözleri söylemiş: “Bana bak arkadaş! Ben vaktiyle Hristiyan idim, fakat papazların hâli beni Hristiyanlıktan istifaya mecbur etti. Şimdi tam Müslümanlığı kabul edecektim, bu sefer de sizin gibi hocalar buna mâni oldular. Benim hâlim ne olacak? Söyle bakalım, mektebin en iyi talebelerinden birini arkaya attın da Başmüftü Efendi’nin oğluna nasıl parlak not verdin; ve hangi vicdanla onu Mısır’a gönderiyorsun da öteki zavallıyı mahrum ediyorsun?” Kartalof’un bu babdaki harareti konuşması üzerine Başmüftü Efendi geri adım atmış ve Davudoğlu Hoca’ya da Mısır’a gitmek nasip olmuş.

Hoca Mısır tahsilini de bitirdikten sonra 1942 senesinde memleketine avdet eder ve Medresetü'n-Nüvvâb'da muallim tayin edilir. Fakat 1944'de Rus ordusu Bulgaristan'a girer ve rejim değişir. Sadece rejim değil, bu hadiseyle Hoca'nın hayat seyri de değişir. Yukarıda bahsettiğimiz ithamlarla tutuklanır ve akıl almaz işkencelere maruz kalır. Bunların hepsini burada uzun uzun anlatmaya imkânımız yok fakat sadece tek bir hadiseyi misal kabilinden burada nakledebiliriz: “Kollarımı o kalın sicimle arkama kat kat bağladı. Başıma da bir maske geçirdi. Bu maskenin fil hortumuna benzer bir hortumu vardı. Maskeyi giyen insan bu hortumun içinden nefes alıyordu. Hortumun içinde ise oksijen vardı. Zannederim hortum, sesi önlemek için yapılmıştı. Maske başıma geçirilince dünyayı iki gözlükten görmeye ve hortumdan gelen hoş bir havayı teneffüs etmeye başladım. Tam bu sırada birden ateş düşmüş gibi bir hal oldu. Teğmen elektrik cereyanını salmıştı. Kafamın mor alevler içinde cayır cayır yanmakta olduğunu, maskenin gözlüklerinden görüyordum. Sade kafam değil, bütün vücudum yanıyor! Dişlerim birbirine çarptıkça elektrik burgusuna benzer bir çatırdı duyuyor; feryad ve figanım ayyuka çıkıyordu. İnsafsız kefare zerre kadar vicdan azabı duymadan beni diri diri yakıyordu...”

Davudoğlu Hoca böylece hapisshanedeki günlerini bitirince bir de hasta haliyle baraj inşaatında çalıştırılır. Nihayet o günler de biter ve artık eve dönmek zamanı gelir. Hoca icra

edilen muamelenin sonunda tanınmaz bir hale gelmiş olacak ki evine döndüğünde yaşadıklarını şöyle anlatıyor: “Bizim eve gelince ben hemen faytondan atlıyarak Hocamla vedalaştım. Ve çuvalımı sırtladığım gibi açık kapıdan bahçeye daldım. Meğer yetim kızlarımızdan bir tanesi henüz mektepten gelmiş ve bahçede oynuyormuş. Beni görünce, 'Anne yetiş bir dilenci geliyor!' diye feryat etmez mi!.. O anda boğazıma bir şey tıkanı, boğuluyordum. Kendimi zorlayarak güç hâl ile 'Tanıyamadın mı kızım enişteni?..' diyebildim. Kızcağz işi anlayınca bu sefer 'Anne, eniştem geliyor!' diye öyle bir nale-i sürur (sevinç çılgılığı) saldı ki mahalleli ayağa kalktı sandım. Evdekilerin hepsi bir anda avluya koştular...”

TÜRKİYE'YE HİCRET

Bütün bunlardan sonra Türkiye’ye hicret edilmiş. Fakat eziyet bitmemiş. Türkiye’deki komünistler de boş durmamış, siz nasıl komünist rejimi beğenmez de kaçarsınız diyerek buraya gelen muhacirler hakkında bin bir tezviratta bulunmuş, muhacirleri ahlaksızlıkla, namussuzlukla itham etmişler. Bundan sebep muhacirlerin iskân edildiği Taştıtarlı’nın adı da kötüye çıkmış...

1966’da Diyanet’in Konya’da tertip etmiş olduğu Müftüler seminerinde “Fetva ve İfta Usûlü” hakkında konuşan Ahmed Davudoğlu Hoca, sorulan bir suale cevaben “belediye nikâhı yaptıktan sonra, asla ve kat’a küçümsememek şartıyla bir de dinî nikâh akdetmenin” ehemmiyeti hakkındaki konuşmasından dolayı hakkında “laikliği aykırı propaganda yapmak” sebebiyle dava açılmış, muhakeme edilmiş ve hukuken asla suç teşkil etmeyen bu sözleri yüzünden ceza almış.

Ahmed Davudoğlu Hoca, 1983 senesinde rahmet-i rahmana kavuşmuş ve Eyüp’teki kabrine defnedilmiş. Allah’tan rahmet ve mağfiret dileriz.

ALİ YAKUP CENKÇİLER

1913 yılında Kosova'nın **Priştina sancağına bağlı Gilan** kasabasında doğmuş. İlk eğitimini kasabalarındaki medresede almış. Daha sonra Bosna'da ve uzun yıllar kalacağı Mısır'da devam etmiş.

1936 – 1956 yılları arasında 20 yıl süreyle Mısır'da yaşayan **Ali Yâkup Cenkçiler, Ezher Üniversitesi'nin** çeşitli bölümlerinden diplomalar alır.

Büyük âlim İmâm-ı Gazali, son Osmanlı Şeyhülislamı Mustafa Sabri Efendi ve Hasan El Bennâ; Ali Yâkup Hoca'nın etkilendiği üç büyük şahsiyet olarak öne çıkmaktadır.

Mısır'da, Osmanlı âlimlerinden Muhammed Zâhid Kevseri ve Yozgatlı İhsan Efendi gibi âlimlerle yakın ilişkiler kurmuş, 10 yıl gibi bir süre Kahire'de kütüphane müdürlüğü görevini yürütmüş.

Ana dili olan Arnavutça'dan ayrı olarak Arapça, Sırpça, Boşnakça, İngilizce, Fransızca, Farsça, Osmanlıca bilen Ali Yâkup Hoca'nın Arapçaya olan hâkimiyeti, Arapça profesörlerinin dahi zaman zaman kendisinden destek istedikleri ileri bir düzeydeydi.

1956'dan sonra Türkiye'de yaşayan ve TC vatandaşlığı alan Ali Yâkup Cenkçiler, evliliğini de burada yapmıştır.

15 yıl süren İhyâ dersleri

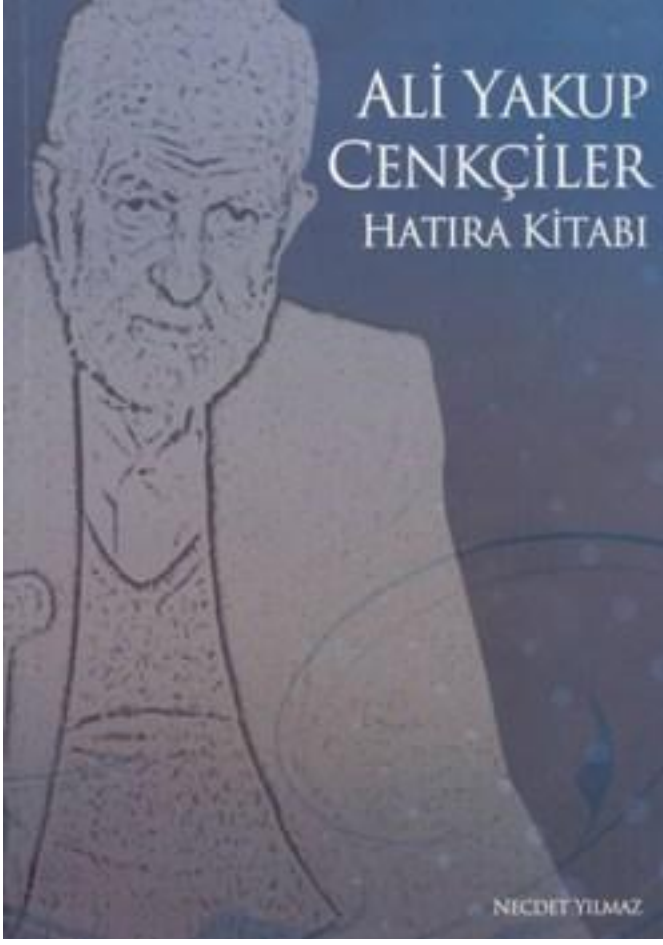
15 yıl boyunca İstanbul-Fatih'te, **Emir Buhari Câmii'nde Gazali'nin “İhyâ-u Ulumiddin” (Din ilimlerinin diriltilmesi) isimli eserini** ders olarak okutmuştur. Bu derslere katılanlar arasından pek çok ilim adamı yetişmiştir. Hoca'nın İhyâ üzerindeki hâkimiyeti o kadar derindir ki; bazı bahisleri işlerken önceden hiç bilinmeyen, kayıtlarda geçmeyen kritiklerde bulunabilmekteymiş.

Latife yapmayı seven, cömert mi cömert, dervişâne ve kalender bir mizaca sahip olduğunu anladığımız Ali Yâkup Hoca, yıllar boyu süren ders okutmalarından hiçbir ücret almamış, aksine kendisinin ve sülalesinin Müslüman olmasına vesile oldukları için büyük bir minnet ve sevgi duyduğu Osmanlı'ya bir vefa borcu olduğunu her fırsatta dile getirmiştir.

Memleketinde Kur'an Kursu açıldı

“Okumaktan ve okutmaktan, yazmaya fırsat bulamadım” diyen bu güzel insan, kitap olarak bir eser ortaya koymamış olsa da, kütüphaneler dolusu kitaplar yazan nice ilim adamı yetiştirmiştir. 1988 yılında Hakk'a uğurlanan bu büyük zatın vefatından yıllar sonra Aziz Mahmut Hüdâyi Vakfı tarafından doğduğu yer olan Gilan kasabasında Kur'an öğretimi gören medrese öğrencilerinin barınması için “Ali Yakup Efendi Öğrenci Yurdu” isminde bir yurt açılarak hatırası yaşatılmaya çalışılmıştır.

Ali Yakup Hoca ile ilgili Necdet Yılmaz tarafından hazırlanan bir hatıra kitabında anlatılan bazı anekdotları nakledeyim

Kendisine Türklüğün şartı kaçtır? diye sorarlar.

Ali Yakup Cenkçiler, "zarif bir Osmanlı Beyefendisi" olduğu gibi Osmanlı'ya karşı sevgisi ve hürmeti ise bir başkadır. Osmanlı'ya hürmetine en büyük sebep olarak ise şunu gösteriyor: "Valla Azizim! Osmanlı Balkanları fethedip, oraları İslam'la müşerref kılmamış olsaydı, kimbilir, ben de şimdi Katolik bir Hristiyan olarak kilisede haç çıkarıyor olurdum." Hoca'ya Balkanlar'da Türk kelimesinin ne ifade ettiği sorulduğunda, yüzünde bir gülümseme belirerek yanıt veriyor: "Bir Arnavut, Müslüman olduğunu belirtmek istediğinde 'Elhamdülillah Türküm' der. Hocalar vaaz ederken 'Türklüğün şartları 33'tür' şeklinde konuşur. 'Allah Türklükten ayırmasın.', 'Allah canımızı Türk olarak alsın.' şeklinde dualar eder insanlar. İşte azizim! Türk budur Balkanlar için'

Talebe okutmanın tadı başka

Hocanın yaparken en çok zevk aldığı iş, talebe okutmaktır. Talebelerini evladı gibi sevdiğini de, "Allah bana evlad vermedi ama evladım yerine koyduğum çokça talebe ihsan etti"

sözleriyle beyan eder. Evine gelen öğrencileri, hocaya bazen “Hocam, sizi evinizde dahi rahat bırakmıyoruz. Çok yoruluyorsunuz” derlermiş. Hoca ise buna sinirlenir ve şöyle dermiş: “Azizim! Bu vesile ile belki Osmanlı’ya olan şükür borcumu öderim. Zerre kadarını ödeyebilirim ne ala!” Evinden gece geç saatlere kadar eksik olmaz misafiri. Kimi zaman ders, kimi zaman sohbet, ama hep samimiyet.

En çok kimlerden etkilendiniz hayatta?

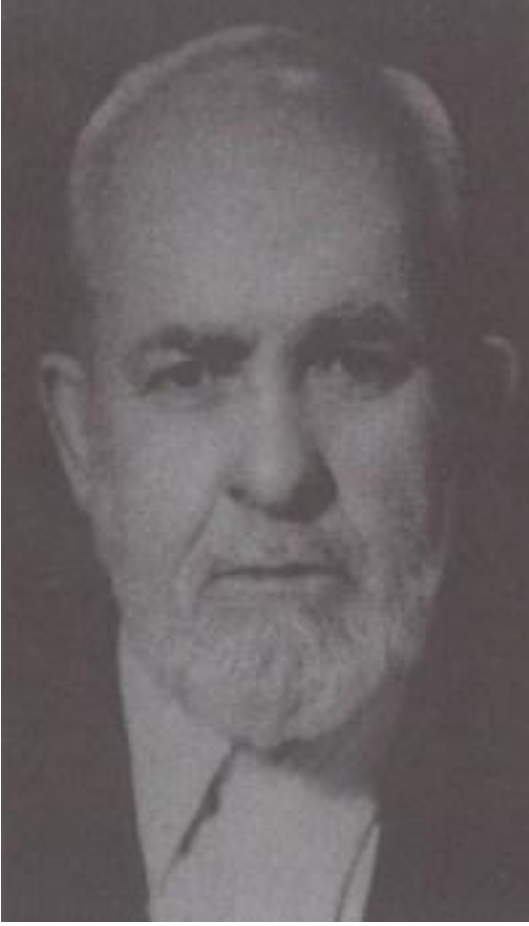
Hoca’ya bir röportajda soruyorlar: “Hocam, hayatta en çok kimler etkiledi sizi?” Bu soruya cevabı şöyle oluyor: “Azizim! Hayatta **üç kişiden** etkilendim: **Gazali, Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi, bir de Hasan el-Benna.** İmam Gazali gibi anlamamıştır hiç kimse insanı. İnsanın evsafını, neden mürekkebe olduğunu, Hakk’a nasıl vasıl olunacağını... Hasan El-Benna hayatını Hakk’a vakfetmiş, gençlik için büyük bir önder. Mustafa Sabri Efendi ise asrın Gazali’sidir.”

Lisan okumakla kaimdir

İlmin birinci şartıdır okumak. Ali Yakub Hoca tramvay, otobüs vs. kullanmaz, gideceği yer çok uzak değilse yürümeyi tercih eder. Birinci sebep: “Tramvaya vereceğim parayla kitap alayım.” İkincisi ise: “Tramvayda nasıl kelime ezberleyeyim azizim! Millet bana bakar.”

Evet, Ali Yakub Hoca Mısır’da ikamet ettiği yıllarda, yürüme esnasında üç dil öğrenir:

İngilizce, Fransızca ve Farsça. Kendisi bu diller dışında Arapça, Türkçe ve Balkan dillerine de vakıf. “Dil öğrenmenin püf noktası nedir?” sorusunu şöyle yanıtlar: “Lisan, okumakla kaimdir. Ben Türkçeyi okumakla öğrendim.” Buradan da tekrar öğreniyoruz ki, meram öğrenmekse eğer, gerekli olan birinci şart okumak, okumak yine okumaktır.

Azizim! Ben Allah'tan korkarım, Gazali'den korkarım

Her kitap değerlidir muhakkak Ali Yakub Cenkçiler Hoca için, ancak İmam

Gazali'nin *İhya*'sının yeri bir ayrı. İnsanı insana tanıtmada noktasında hiç kimsenin İmam

Gazali'ye ulaşamayacağı fikri hâkimdir. Türkiye'de bulunduğu yıllarda Fatih'te Emir Buhari

Camii'nde tam on beş yıl *İhya* okutup şerh eder. "Azizim! *İhya* benim iliklerime işledi,

kanıma karıştı, adeta benim gıdam oldu" şeklinde ifade eder *İhya*'ya verdiği değeri.

Ali Yakub Hoca'nın *İhya*'ya olan vukufiyetini duyan yayınevleri *İhya*'nın Türkçe'ye

çevrilmesi noktasında, Hoca'ya bu işi üstlenmesi teklifinde bulundukları vakit, merhum

Hoca'nın verdiği yanıt oldukça ders vericidir, anlayana: "Vallahi azizim! Ben Allah'tan

korkarım, ben Gazali'den korkarım. *İhya*'yı tercüme edecek kimsede Gazali'nin ihlasının

bulunması gerekir. Bulunmazsa, o tercüme zaten sadece kuru bir metinden ibarettir. İnsanlara

verebileceği bir şey olmaz." Ali Yakub Hoca, *İhya* gibi temel kitapların tercümesinin

okunmasından ziyade, ehli tarafından, yazıldığı dil üzerine okutulmasını uygun bulur, tercüme eserlere itibar etmezdi.

PROF. DR. KEMAL KARPAT

Günümüzde Rumeli doğumlu olup Balkanlarla ilgili önemli çalışmalar yapmış tarihçilerimizden bir diğeri de Prof. Dr. Kemal Karpat'tır.

1924 yılında bugün Romanya sınırları içinde bulunan **Dobruca'nın Babadağ kasabası Armutlu köyünde doğdu**. Prof. Karpat üniversite eğitimini Türkiye'de yaptı. Akademik çalışmalarına 1950 yılında New York ve Washington üniversitelerinde başladı.

Birleşmiş Milletler Toplumsal Araştırmalar Bölümü'ndeki görev yaptı. Ardından, sırasıyla Montana Devlet Üniversitesi, New York Üniversitesi, Princeton Üniversitesi, Robert Koleji, Bilkent Üniversitesi, ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, AÜ Siyasi Bilgiler Fakültesi, Harvard Üniversitesi, John Hopkins Üniversitesi, Colombia Üniversitesi ve Ecole des Hautes Etudes en Science Sociales gibi eğitim kurumlarında öğretim üyeliği ve yöneticilik yaptı. 1970-88 yılları arasında Wisconsin Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Bölüm Başkanlığı'nı yürüttü.

Türk Araştırmaları Derneği ile Türk Araştırmaları Kurumu'nun başkanlıklarını da yaptı. Orta Asya Çalışmaları Derneği'nin kurucu başkanlığından sonra Wisconsin Üniversitesi Orta Asya Çalışmaları Programının bölüm başkanlığı görevini yerine getirdi (1989-1995). Halen Türk Tarih Kurumu onur üyesi. International Journal of Turkish Studies, Central Asian Survey ve Journal of Muslim Minority Affairs dergilerinin editörler kurullarında yer aldı.

Bilimsel çalışmaları nedeniyle, Romanya bağımsızlık madalyası ve Bükreş Üniversitesi Dimitri Cantemir madalyasıyla ödüllendirildi. Kendisine, Romanya Ovidius Üniversitesi ve Rusya Çuvaş Milli Üniversitesi tarafından onur doktoraları verildi. Rusya Kazan Bilimler Akademisi onursal üyeliği, Wisconsin Üniversitesi Hildale Ödülü ve Türk Bilimler Akademisi Ödülü'ne de sahiptir. MESA-Ortadoğu Çalışmaları Derneği'nin kurucu üyelik ve başkanlık görevlerinde bulundu.

Karpat, Wisconsin Üniversitesi Tarih bölümünde öğretim üyeliğini sürdürmektedir.

20 ülkede yayımlanmış 130 makalesi ve 16 kitabı bulunmaktadır. Yurtdışında en çok ilgi gören eseri, **Ottoman Population** adlı çalışmasıdır. Bu eser, Wisconsin University tarafından basılmıştır. Aynı üniversitede kürsü sahibidir. 2009 yılında TBMM Onur Ödülü'nü aldı.

Tarihçi vasfıyla uluslararası akademik camianın önemli isimleri arasında sayılan Prof. Kemal Karpat'a 2016 yılı Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat büyük ödülü verildi.

BALKANLARDA İSLAM

Prof. Dr. Kemal Karpat'ın Balkanlar'da İslam'ın Yayılışı ve Osmanlı'nın Rolü konusunda görüşlerini daha iyi anlayabilmek için onun **2016 yılının Nisan ayında Şehir**

Üniversitesinde vermiş olduğu 'Balkanlarda İslam' adlı konferansın özetini nakletmek yararlı olacak. Bu konferansı **Ramazan Oduncu, Dünya Bizim** için kaleme almıştı.

Konuşmasının başında, **“Balkanlarda İslam'ın yerini biraz da Hristiyanlık hazırlamıştır”** diyen Kemal Karpat, bir fikrin kabulünün evvela, o fikrin berrak, şekten şüpheden beri olmasını iktiza ettirdiğini kaydetti.

Kemal Karpat, bilhassa din gibi temel yaşayışımıza bağlı olan meselelerde ise hiçbir çelişki olmaması gerektiğini vurgulayarak, konuşmasına şöyle devam etmiştir: “İslam dini Balkanlar’a ulaştığı zaman temel bir çelişki ile karşılaşmıştır. Malumunuz olduğu üzere; İncil Hz. İsa’nın yaptıklarının bir nevi anlatısıdır. Hz. İsa’nın Allah’ın oğlu olup olmadığı tartışmaları daha miladi II. yüzyıldan itibaren Anadolu ve Balkanları alt üst etmiş, bu tartışmalar konsülde alınan ‘hem insandır hem ilahtır’ kararıyla nihayete erdirilmiştir. Kendisine ilahi olma vasfı yüklenen Hz. İsa’nın yaptıkları da, tabii olarak ilahî sayılmıştır. Kendisinden sonra yazılan yirmi kadar İncil içerisinden de dört tanesi temel kitap olarak seçilmiştir.

Bunları anlatmamdaki gayem, bunların hiçbir tanesinin İslam’da olmadığıdır. İslam’da Hz. Peygambere (a.s) ilahilik vasfı yüklenmez, o ancak bir insandır. Diğer insanlardan farkı, seçilmiş olmasıdır. İslam’da böyle tartışmaların olmaması, İslam’ın Balkanlar’da yayılmasında etkin bir faktör olmuştur.”

Tarihi ve bu topraklardaki siyaseti anlamadan, Balkanlarda İslam’ı anlamanın imkânı yoktur

İstanbul’un eski ismi olan Konstantinapol’ün, 330’larda Hristiyanlığı seçen Konstantin’den geldiğini dile getiren Kemal Karpat, bugün üzerinde yaşadığımız toprakların, zamanında Hristiyan âleminin başkenti olduğunu ve bunun ehemmiyetini anlamanın elzem olduğunu şu sözleriyle vurguladı: “Siyasi bakımdan bu kadar güçlü duruma gelen Konstantinapol, zamanla Roma’nın ayarına ulaşmış, daha sonra ise Roma merkezli olan Hristiyanlık, İstanbul’a göçmüştür. Beşinci yüzyılda Alman aşiretlerinin de Roma’yı istila etmesiyle, bugünkü İstanbul hem siyasi hem de dini olarak Hristiyanlığın merkezi haline gelmiştir.

Buna rağmen, Balkanlarda Hristiyanlık yayılmamıştır. Buradaki temel faktör buraya önceleri yerleşen çeşitli mitolojik dinlerdir. Güneydeki Helenistik dinlerden farklı olan bu dinler, Balkanlardaki tabiat şartlarının da etkisiyle, özel yerel ilahlar doğurmuştur. Bunlar Balkan

insanına özel bir kimlik kazandırmış, dik başlı, kendi bildiğini okuyan ve kolay kolay ikna olmayan insanlar haline gelmişlerdir.

Nihayet Roma ve Konstantinapol'un ayrılmasıyla Katolikler ve Ortodokslar da ayrılıyorlar ve din siyasi bir kimlik kazanıyor bu topraklarda. İmparator hem devletin hem dinin başı haline geliyor. 6. yüzyılda Slav kavimleri Balkanlar'a girmiş, Hristiyanlığın burada yayılması, aşağı yukarı 300 yıl sonra 9. yüzyılda ve çoğunlukla zorla olmuştur. Bulgarlar istila ve Hristiyanlık arasında bırakılmış ve dönemin hanı Hristiyanlığı tercih etmiştir. Sonraları han yerine çar sıfatını kullanmaya başlamıştır. Zamanla Bulgarlar da Hristiyan Ortodoks olmuşlardır.'

Balkanlara giren ilk müslümanlar

Balkanlarda yaşanan olaylara değinerek, Balkanlara giden ilk Müslümanların karşılaştığı siyasi ve dini karmaşıklık ortamının altını çizen Kemal Karpaz, İslam'ın Balkanlardaki insanlara berrak ve kalbe hitap eden bir yol sunduğunu kaydederken, Balkanlara giden ilk Müslümanları şu sözleriyle tasvir etti: “İşte bu şartlar altında Balkanlara İslam'ı ilk getirenler dervişler, dedeler, sufiler ve babalardır. Osmanlı'dan evvel ilk göç **Sarı Saltuk**'la olmuştur. Osmanlı zamanında uçların kurulmasıyla, hem buralarda ordunun güvенеbileceği Anadolu'dan getirilen Müslüman nüfus ikame edilmiş hem de fetihler için askeri merkezler

kurulmuştur. Burada yerel halkın sorunlarını anlayarak, onlara uygun şekilde İslam'ı vaaz eden Babalar, bikkın halkın ilgisini çekmişlerdir.”

Osmanlı Balkanlar'a İslam'ı yaymak için mi girmiştir?

Konuşması sırasında Osmanlı'nın Balkanlarda İslam'ın yayılmasına olan etkisine değinen Kemal Karpat, bu konuda sıkça sorulan bir soruyu dile getirerek, şu şekilde cevap verdi:

“Osmanlı Balkanlara İslam'ı yaymak için girmemiştir. Zamanla Balkanlarda mescitler, medreseler yapılmıştır. Ancak insanlar Batılıların iddia ettiği gibi zorla Müslüman yapılmamıştır. Burada asıl amaç bu insanların dinini değiştirmek değil, toprakların genişletilmesi ve vergilerin arttırılmasıdır. **Osman Gazi**'nin en yakın arkadaşları da, mesela **Evrenesoğlu** ve **Malkoç**, ilk fetihlere katılırken Hristiyanlardı. Ancak sonraları bunlar kendiliğinden Müslüman olmuşlardır.”

Balkanlardaki asıl İslamlaşma dönemi

Balkanlarda uzun zamanlardan beri İslam'ı kabul eden insanlar olduğuna değinen Kemal Karpat, asıl İslamlaşma sürecini ve bu sürece etki eden faktörleri şu sözleriyle değerlendirdi: “Yeni topraklar fethedilip uçlar Batıya doğru ilerleyince, arkadaki bölgede savaşlar sebebiyle nüfus azalmıştır. Anadolu'daki insan kalabalığı buraya getirilmiştir. Devlet tarafından bu konuda bizzat teşvikler yapılmıştır. Ancak Babalar burada ana rolü üstlenmeye devam etmişlerdir. O dönemlerde kurulan köy isimlerine bakarsanız, Saru Baba, Altın Dede, Salih Baba benzeri isimler görürsünüz.

15. yüzyılın başlarında bugünkü Bulgaristan nüfusunun %10-15 kadarı Müslümanken, bu sayı **Kanuni** zamanında % 60-70'lere ulaşmıştır. Ancak bu toprakların asıl İslamlaşması 17.yy'da olmuştur. Bölgede refah seviyesi artınca, barış ve güven sebebiyle ticaret gelişmiş, bu topraklar büyük ticari merkezler haline gelmiştir. Hristiyanlar köylerden, yaşam standartlarını yükseltmek için Müslümanların yoğunluğunu oluşturdukları şehirlere göç etmişler ve zamanla Müslüman olmuşlardır. Bunlar zorla değil, kendi istekleri doğrultusunda göç eden insanlardır. Bu topraklarda derinleşemeyen Hristiyanlık, müreffeh Müslüman halkın

zuhuru ile etkisini kaybetmiştir. Ayrıca bu bölgelerde entelektüel bir sınıf da oluşmuştur.

Mesela Belgrat'ta isimleri maruf olan 40-50 tane tarihçi, şair, hoca gibi insanlar var.”

Balkanlarda yaşayan insanların, farklı kültürler ve dinlerle ilişki içerisinde olmalarına rağmen İslam'ı seçtiklerini kaydeden Kemal Karpat, sözlerine şöyle devam etti: “Tabi halkın kitlesel olarak da Müslüman olduğu zamanlar olmuştur. Mesela Bosna fethedildiği zaman, toprak sahiplerinin mülkiyetlerini koruması, Müslüman olmaları şartı ile kabul edilmiştir. Eliti Müslüman olan halk, toplu şekilde Müslümanlığı seçmişlerdir.

İslam'ın bu topraklarda yayılması Hristiyanlık ve Yahudilik için de daha rahat bir ortam sağlamıştır. Hristiyanlar kendi manastırlarını, okullarını kurmuşlardır. Ayrıca İspanya'dan Selanik'e getirilen Seferat Yahudileri de bu topraklarda kendi inançlarını yaşamışlardır. Halk bu ortamda İslam'ı seçmiştir. İslam'ın, bu topraklarda Hristiyanlığı yok etmesi gibi bir şey olmamıştır.”

İslam'ın Balkanlardan sökülmesi

İslam'ın Balkanlara geldiği ortamı, karşılaştığı kültür ve toplumu, insanların İslam'ı kabul etme sürecini ve bu sürece etki eden faktörleri analiz eden Kemal Karpat, İslam'ın bu topraklardan söküldüğünü şu sözleriyle anlattı: “18.yüzyılda Hristiyanların içinden çıkan, ekonomik ticari alanlarda faaliyet gösteren elitler, Müslümanların yerlerinden sökülüp alınmasına sebep olmuştur. 19-20. yüzyıllarda Anadolu'ya 4,5 milyon insan göç etmiştir.

Kafkaslardan Kırımlardan gelen insanlarla toplam sayı 7-7,5 milyona ulaşmıştır.

Bugün Balkanlarda on ülke vardır. (Hocamız Romanya ve Türkiye'yi dâhil etmediğini belirtiyor) Bu ülkelerden üçünde (Arnavutluk, Kosova, Bosna) Müslüman halk ekseriyettedir. Geriye kalan yedi ülkede ise %2-20 arasında Müslüman halk mevcuttur. **Balkanlarda toplam nüfus 55-60 milyon ise bunların yarıya yakını Müslümandır.** Bunlar etnik olarak Arnavut ya da Boşnak olsalar da, İslam'ı Balkanlarda yaşayanlar kökenleri Türkiye'de olan insanlardır. Türk olmadan ve olmaya lüzum görmeden Türkiye'ye yakınlık duyarlar.”

Bu çalışmanın hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar

- 1-Abdülkadir Haktanır: *Ataullah Efendi ve Rumeli Bostanı* (nurnet.org)
- 2-Selim Çoraklı: *Balkan Türklerinin Fikir Lideri Ataullah Kurtiş Efendi* (yenidunyagundemi.com)
- 3-<http://www.istanbultarih.com/muderris-ataullah-efendi-52.html>
- 4-Muhammed Aruçi: *Fettah Efendi* (Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)
- 5-Süleyman Baki: *Nerezli Hafız Mustafa Efendi Şemo* (fikircogرافyasi.com, 09.06.2016)
- 6-Süleyman Baki: *Üsküplü Bir Hocaefendi: Hasan Efendi Bekir* (fikircogرافyasi.com , 07.04.2016)
- 7-Süleyman Baki: *Mehmet Efendi Sadık* (fikircogرافyasi.com, 30.04.2016)
- 8-Süleyman Baki: *Üsküplü Bir Hocaefendi: Hasan Efendi Bekir* (fikircogرافyasi.com, 07.04.2016)
- 9-Süleyman Baki: *Üsküb'ün Meşhur Fıkıh Hocası: Müderris Hafız Şaban Efendi*(fikircogرافyasi.com, 09.07.2016)
- 10-Süleyman Baki: *Reisu'l-Ulema" Hâcî Hâfız Bedri Efendi Hamid (Abaz)*, (fikircogرافyasi.com, 22.03.2016)
- 11-Süleyman Baki: *Üsküb'ü İstanbul'a Bağlayan Köprü: Prof. Dr. Bekir SADAK Hocaefendi*(fikircogرافyasi.com, 03.03.2016)
- 12-Seyyid Emin: *Üsküp Kudemasından Fettah Efendi ve Mücadelesi*(fikircogرافyasi.com, 20 Aralık 2015)
- 13-Nasir Redzepe (Üsküp İsa Bey Medresesi-İştîp Şubesi Koordinatörü): *Üsküp İsa Bey Medresesi'nin dünü ve bugünü, 100. Yılında İmam Hatip Liseleri..*
- 14-Muhammed Aruçi: *Bekir Sadak* (Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)
- 15-Muhammed Aruçi: *Kemal Aruçi* (Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)
- 16-Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi (Kemal Aruçi dökümantasyon dosyası)
- 17-Yard. Doç. Dr. Ertuğrul Karakuş: *Bir neo-klasik Balkan şairinin vatan ağıdı: Abdülfettah Rauf'un şiirinde Üsküp ve Makedonya-2* (Hikmet dergisi, 23 Mayıs 2014) (hikmetdergisi.org)
- 18- Yıldırım Ağanoğlu: *Üsküp Kitabı* (Fide Yayınevi)
- 19-<http://www.mihraphaber.com/haber/muhammed-aruci-kimdir-66626.html>
- 20- *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Prof. Dr. Muhammet Aruçi, Özgeçmiş*)
- 21- *Prof Dr Muhammed Aruci'nin Hayatı /VR Birlik Fonu.İsviçre - Zürih –*

Hazırlayan ve sunan Hişam ARUCİ (<https://www.youtube.com/watch?V=4vfbyfcs47c>)

22- Doç.Dr. Aydın Topaloğlu-Doç. Dr. Ertuğrul Boynukalın: *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 30 (2013): 163-165,

Vefayat: Prof. Dr. Muhammed Aruçi (1956-2013)

23- <http://www.hunersencan.com/uretim/makaleler/meddah-22.pdf>

24-<http://zahidan.blogcu.com/ali-yakup-cenkiler-hocaefendi-yi-yad/5565603>

25- Dr. Süleyman Baki: *Üsküplüşair Fettah Efendi'nin şiirlerinde Mehmet Akif'in vefatı*”(2011 Sebahattin Zaim

Üniversitesi Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük sempozyumu bildirileri)

26-Kamil Büyüker: *Kosova'dan İstanbul'a bir âlim portresi: Ali Yakub Cençiler*

<https://kamilbuyuker.wordpress.com/>

27-Ali Mete: *Unutulan Bir Âlim: Muhammed Tayyip Okiç*

-<http://www.perspektif.eu/unutulan-bir-alim-muhammed-tayyip-okic/>

28-TRT DİYANET TV: *Muhammed Tayyip Okiç Belgeseli*

29- Prof. Süleyman Ateş: *Prof. Tayyip Okiç Sempozyumu (14 Temmuz 2010 çarşamba, vatan GAZETESİ)*

30- İbrahim Hatiboğlu: *Muhammed Tayyip Okiç(Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)*

31- Prof. Mehmet Mahfuz Söylemez: *Muhammed Tayyip Okiç'in*

Kütüphanesi ile ilgili bazımülahazalar (Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt: 1 • sayı 1 • s. 9-26)

32- Prof. İsmail Cerrahoğlu: *Eşsiz insan, kıymetli. Hoca Prof. Tayyip Okiç'I kaybettik.(Atatürk*

Üniversitesiİslami İlimler FakültesiDergisi , SAYI 2, 1977)

33- Dr. Ali Erken: *20'nci Yüzyılda Osmanlı Geleneğinin İzleri ve Bir Boşnak Alim: Tayyip*

Okiç: www.academia.edu

34- Yrd. Doç. Dr. Selda Kılıç; *Bir Osmanlı Aydınının Arnavutluk'a Dair Görüş ve Düşünceleri,*

35- Seyid Emin, Hafız İdris Hocaefendi, www.dunyabizim.com,

36- Galip Kapusuz, *Kosova'dan Mısır'a oradan İstanbul'a! (Ali Yakub Hoca) www.dunyabizim.com*

37-Necdet Yılmaz, *Ali Yakup Cençiler Hatıra Kitabı, zikreden Zeynep Doğan, www.dunyabizim.com* h

38- Ahmed Davudoğlu, *Ölüm Daha Güzeldi adlı Hatıra kitabı, zikreden Mustafa Kesici, www.dunyabizim.com*

39- Kemal Karpat, *'Balkanların İslamlaşma Süreci', Ramazan Oduncu, www.dunyabizim.com*

Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu ile Balkanlar üzerine (1)

Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu ile Balkanlar'ın önemini, dünü ve bugününü konuştuk

Röportaj: Kuzey Haber Ajansı

Balkanlar, Türkiye için önemli bir coğrafya. Yüzyıllarca Osmanlı hakimiyetinde kalan bölge ile Türkiye arasında hala kuvvetli bağlar var. Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu ile Balkanlar'ın önemini, dünü ve bugününü konuştuk.

Sayın Hocam Osmanlı dönemi Balkan tarihine genel olarak bakarsak başlangıç olarak özetle hangi tespitleri yapabiliriz.

Balkanlar diye tanımlanan bölge, tarihin erken dönemlerinden beri farklı egemenlikler altında bulunmuş bir coğrafyadır. Osmanlı 1300'lerde bu coğrafyaya giriyor. 1912'ye kadar Balkanlardaki mevcudiyetimiz ve hakimiyetimiz devam ediyor. Toplamına baktığımızda 550 yıl civarında bir süre. Fakat bölge bölge bu süre farklılaşabiliyor. Her halükarda Osmanlı yönetimi Balkanlarda çok derin izler bırakmış. Bu süre zarfında Balkan topluluklarını çok derinden etkilemiş ve birçok topluluğun belki Balkanlarda yok olmasını engellemiş. Küçük, mikro kültürlerin ve etnik grupların korunmasını da beraberinde getirmiş bir süreç.

Dolayısıyla Balkanlar deyince Osmanlı, Osmanlı deyince Balkanlar bir arada, ayrılmaz bir bütün parçadır diye düşünüyorum.

Balkanlar genel Osmanlı tarihi içinde ne anlam ifade ediyor?

Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemlerinde asıl merkezi her ne kadar Bursa bölgesi olsa da, yine Bursa ilk başkent olarak belirlenmiş bulunsa da, özellikle 1350'lerden sonra Osmanlı Devleti'nin ağırlık bölgesi Balkanlar olmuştur. Edirne ikinci başkenttir. Daha sonraki başkent İstanbul biliyorsunuz yine Rumeli tarafında bulunan bir şehirdir

Selanik'i ele alırsak orası da bir dönem için adeta Osmanlı Kültür başkenti olarak değerlendirilmişti diyebilir miyiz?

Son yüzyılda ve Devletin özellikle son dönemlerinde Selanik adeta Osmanlı kültür başkenti olmuştur. Osmanlı mimari eserlerinin en çok bulunduğu bölgeler Balkan şehirleridir. Nüfus bakımından da Balkanlar Osmanlı'nın önemli bölgelerindendir. Yani Balkanlar Osmanlı açısından Osmanlı kültürünün beşiğini oluşturduğu için son derece önemlidir.

Tabi 550 yıllık bir hakimiyetten bahsediyoruz. Osmanlı için, tabi ki bizler için de Balkanlar büyük bir önem arz ediyor. Tarihin bir döneminden sonra bu topraklardan geri çekilme söz konusu oluyor. Çekilmenin arkasından orada bırakılan çok sayıda eser

ve önemli bir miras var. Osmanlının Balkanlarda çekilmesi o bölgede birçok açıdan bakıldığında ne tür etkiler yapmıştır. Kısaca özetlememiz mümkün müdür?

Öncelikle şunu belirtmek lazım, Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesi yaklaşık 200 yıllık bir sürece yayılıyor. 1699 Karlofça Antlaşması ile birlikte Macaristan ve Erdel bölgesi, şimdiki Romanya'nın kuzeybatısı, Karpat dağlarının batısını oluşturan bölge kaybediliyor.

Daha sonraki süreçlerde 1800'lerde önce Yunanistan bir devlet olarak kuruluyor. Arkasından Sırbistan özerklik elde ediyor. Ve 1912 Balkan Savaşlarına kadar Balkan toprakları silsile halinde mütemadiyen kaybediliyor.

Bu olayların tabidir ki Osmanlı adına çok büyük bir yıkım olduğunu söyleyebiliriz. Balkanları biraz evvel de belirttiğimiz gibi Osmanlı için adeta bir merkez olarak kabul ediyoruz.

Balkanlar'ın kaybı da adeta Osmanlı'nın yıkılmasını da beraberinde getirmiştir. Hemen arkasında Birinci Dünya Savaşı'yla Osmanlı Anadolu ve Ortadoğu'da da çökmüş oluyor biliyorsunuz.

Osmanlı açısından, Osmanlı yönetimi açısından Balkan egemenliğinin bitmesi Osmanlı'nın da bitişini beraberinde getiriyor. Osmanlı adeta Balkanlardaki egemenliğinin bitmesiyle birlikte çökmüş oluyor. Daha sonra Anadolu'nun ön plana çıkması, ancak Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkmış bir durumdur. Daha sonra Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte Ankara'nın başkent olması ve sair gelişmeler Anadolu'nun daha önemli bir konum kazanmasını da beraberinde getirmiştir.

Esas itibariyle Balkanlar, Osmanlı'nın çok önem verdiği bir bölgedir. Kaybı da o derece büyük bir üzüntü ve yıkım getirmiştir.

Peki, Balkanlarda Osmanlı'nın gerilemesi ile başlayan ve sonra da yıkılışı ile ortaya çıkan boşlukta kurulan devletler var. Bu devletlerin kurulup yerleşmesiyle birlikte de Osmanlı geçmişini silme çabaları var o süreçte. Bunu nasıl okumak ve değerlendirmek lazım?

Şimdiki Balkan devletlerinin büyük bölümü, Batı ve Orta Avrupa'nın da onlara empoze ettiği şekilde Osmanlı'yı bir yabancı egemenlik olarak, bir işgal gücü olarak, bir boyunduruk olarak adlandırıyorlar. Yani esaret dönemi olarak tanımılıyorlar.

Bu bakış açısıyla, Osmanlı Devleti'nin öncelikle bu bölgeden uzaklaştırılmasını ve sonrasında da yıkılmasını çok doğal bir süreç olarak görüyorlar. Özellikle de Müslümanların, o bölgedeki Müslüman nüfusun katledilmesi veya tehcir edilmesi de aynı şekilde meşrulaştırılıyor. Yani " bunlar işgalcilerin temsilcileriydi. Biz de bu işgali ve işgal yönetimini yıktık. İşgalcilerin temsilcileri olan bu Müslüman nüfusu da ne yapmış olduk, ortadan kaldırmış olduk." diyorlar. Çok ilginç bir şekilde bu anlayışa o zamanın büyük güçleri, yani 19. yüzyılın büyük güçleri Rusya, İngiltere, Fransa gibi devletler de destek veriyorlar.

Örnek vermek gerekirse Yunanistan kurulurken 1826 yılında Saint Petersburg'da bir görüşme yapılıyor Rus çarıyla İngiliz Kralı arasında. Bu görüşmede şu karar alınıyor. Deniyor ki bir Yunanistan Beyliği kurulsun ve bu beylikteki bütün Müslümanlar tehcir edilsin. Çünkü Müslümanların o beylikte hayatta kalması veya yaşaması Yunanistan'ın istikrarını bozar. Etnik çatışmalar olur diyorlar.

Daha sonra Sırbistan'da da aynı şey oluyor. 1830 yılında Sırbistan'a Osmanlı geniş bir özerklik veriyor. Bu özerklikte de aynı talep var. Sırbistan'daki Müslümanların buradan tamamen çıkarılması gerekir diye düşünüyorlar. Çünkü Müslümanlar orada kalırsa Sırlarla Müslümanlar arasında çatışma yaşanır deniyor. Bu bir gerekçe olarak öne sürülüyor.

Fakat asıl gerekçe şu: Müslümanların orada kalması o devletlerin yani bağımsız olma yolunda giden bu Balkan devletlerinin başarılı olamama endişesine sebep oluyor. Yani Müslümanlar orada kalırsa Osmanlı egemenliği tekrar geri dönebilir. Dolayısıyla Müslümanları buradan gönderelim düşüncesi hakim oluyor bu halklarda ve bunların yönetici kesiminde.

Peki, 550 yıllık bir hakimiyet içerisindeki orada bulunan Balkan halklarının Osmanlıya bakış açısı nasıldı?

Tabi oralardaki isyancı olanlar veya salt milliyetçilik düşüncesine sahip olanlar da aynı şeyi düşünüyordu. Onlar oradaki Müslümanları kendi kuracakları hükümeti tehdit edecek bir unsur olarak görüyorlardı. Mesela Yunan milliyetçileri Osmanlı ile müzakere ederken, kurulacak Yunanistan'da hiçbir Müslüman'ın kalmaması gerektiğini savunuyorlardı. Nüfusun, diyelim ki bölge nüfusunun üçte biri, toprakların üçte biri yaklaşık Müslümanlara aitken Yunanistan kurulduğunda 1830 yılında bütün bu topraklara el konulup Müslümanlar oradan tehcir edilmiştir. Tabi katledilen de çok büyük bir nüfus bulunmaktadır.

Dolayısıyla Balkan Ulus Devleti kurulma süreci yani Bakan Ulus Devleti modeli Müslümanları tehcir eden, katleden, etnik temizlik yapan, homojenleştiren bir model olarak geliyor maalesef.

Tüm bu gelişmelerden sonra kurulan yeni yapı gereğince yeni tür bir tarih yazımı çalışmaları var. Bu yeni tarih yazımı süreci içinde, o bölgelerde var olan Osmanlı mirasını, silinip atılması gereken bir olgu gibi gösteren, kötü bir miras gibi algılatma çabalarını nasıl okumak, nasıl değerlendirmek lazım?

Biliyorsunuz Osmanlı'da ilk bağımsızlığını kazanan Yunanistan'dır. Fakat Yunanistan'ın öncesinde Osmanlı'dan ilk kopan bölge kendisini Balkan olarak saymıyor ama Macaristan'dır. Şimdi buradaki Avusturyalılar Macaristan'a ilk girdiğinde önce Budapeşte'deki Müslümanları olduğu gibi katletmişlerdi. Arkasından da bütün İslam eserleri, Osmanlı eserleri tahrip edilmişti. Yunanistan'da da aynı şeyler olmuştur, 1820'lerde ve 30'larda. Mesela Yunanistan kurulduktan sonra ilk yapılan icraatlardan bir tanesi bütün minarelerin yıkılmış olmasıdır.

Bu kademe kademe oluyor zaten değil mi?

Yunanistan 1912'de biliyorsunuz ikiye büyümüştür. Selanik gibi tarihimiz açısından önemli hatıralarla dolu olan bir şehir 1912'den sonra Yunanistan'a dahil olmuştur. Selanik'te şu an Osmanlı eserleri açısından çok büyük bir tahribat bulunmaktadır. Batı Trakya daha sonra 1918'lerde yine Yunanistan tarafında kalmıştır. 1830 yılında kurulmuş olan Yunanistan'da Mora bölgesindeki bütün minareler tahrip edilmişti.

Diğer Balkan ülkelerinde ki bunlar daha sonra kurulmuşlardır, aynı şekilde bu süreçler oralarda da devam etmiştir. Sırbistan'ın başkenti Belgrad şehrinde şu an Osmanlı döneminden kalmış tek bir cami vardır. Oysa daha önceki dönemlerde 50'nin üzerinde cami ve sair yapı mevcut idi.

Bulgaristan'da Sofya'da bir cami vardır o da kiliseye çevrilmiştir, Mimar Sinan'ın eseridir. Sofya'da şu anda kullanılan tek bir cami vardır, Sofya'nın ana camisi veya bir diğer adıyla Cuma Camisi ise şu anda Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmaktadır. Sevinilecek tek husus bu sayede tahrip edilmemiş olmasıdır. Fakat tahrip edilmiş olan çok sayıda cami gibi dini eserler var, başka mimari eserler de var.

Tahribat ne derecede?

Tahribat yüzde 95'in üzerinde diyebiliriz çok rahatlıkla. 100 eserden 95'inin tahrip edilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Oldukça fazla. Tabi bütün yer isimleri de bu arada değiştirilmiş oldu. Bulgaristan'da, Yunanistan'da vesaire. Tahribat çok çok büyük. Fakat geriye kalanlar bu yüzde 5 bile çok büyük bir yekûn oluşturuyor. Bunların takibi, bunların bir şekilde yeniden ihya edilebilmesi çok çok önemli.

Fakat siz başlangıçta bana şu soruyu sormuştunuz. **Neden bunlar bir düşman objesi gibi görülüyor? Neden bunlar yıkılmak isteniyor?** Daha önce de belirtmiş olduğum gibi Osmanlı dönemi bir işgal olarak tanımlandığı için tabi tarih ders kitaplarına da bu şekilde yansıtıldığı için işgalin bir izi, kalıntısı gibi algılanıyor bu. Yani Osmanlı dönemi maalesef Balkan halklarının köleleştirildiği, ezildiği, sürüldüğü, taciz edildiği bir dönem olarak algılanıyor.

Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu

Fetihle işgal arasında arasındaki bağı kuramıyorlar herhalde.

Bir ülkenin işgali 100 sene sürmez, hele 500 sene hiç sürmez. O işgal belli bir dönemdir. Hani savaşın yaşandığı ve arkasından askeri bir yönetimin oluşturulduğu dönem işgal olarak tanımlanabilir belki. Daha sonra başarılı bir yönetim anlayışının tesis edildiği, valilerin, yöneticilerin ve belirli kurumların içinde yer aldığı bir sisteme artık işgal dememek gerekir. Buna egemenlik demek daha isabetli olur. Fakat Balkan toplulukları bu gelişmeyi bahsettiğimiz gibi değerlendirmiyorlar. Onlar bütün bir dönemi, işgal dönemi olarak görme eğilimindeler. Osmanlı Devleti'nin de buradan uzaklaştırılmasını işgalinin sonlandırılması olarak değerlendiriyorlar.

Belki şunu da sormak lazım. Şimdi 550 yıllık bir hakimiyetten bahsediyoruz. 550 değil 600-700 sene öncesine Osmanlı bu bölgelere geldiğinde o topraklarda nasıl bir yönetim vardı?

Tabi Osmanlı gelmeden önceki dönemlerle ilgili şöyle bir inanç var. Bütün Balkan halklarının neredeyse tamamı, geçmiş dönemlerde bizim çok büyük krallıklarımız, çok büyük medeniyetlerimiz vardı diyorlar. Mesela Bulgarlar Rönesans'ın Bulgaristan'da başladığına inanırlar. Avrupa'daki meşhur Rönesans'ın Bulgaristan'da başladığına inanırlar. İşte büyük bir

Bulgar Krallığımız vardı. Çar Simeon diye büyük bir imparatorumuz vardı, diyorlar. Bahsi geçen bu Çar Simeon 900'lü yıllarda yaşamış ve bu bölgede hüküm sürmüştü. Ondan sonra Türkler gelip bizim bu büyük dünyamızı yıktılar diyorlar.

Aynı şeyi Sırp'lar da söylerler. Bizim büyük Lazar adlı Çar'ımız vardı derler. Hani Kosova savaşında ölen. Onun öncesinde de hüküm süren Stefan Dušan çok büyük bir İmparatordu diye anlatırlar. Çok büyük bir medeniyet ve siyasi bir güç ortaya koymuştuk ve Türkler geldi bunu yıktı derler.

Yunanlılar da aynı şekilde biz büyük Bizans İmparatorluğunun sahibiydik. Konstantinopolis yani İstanbul bizim merkezimizdi. Türkler geldi bu İmparatorluğu yıktı derler.

Arnavutlar da, belki en az onların Ortaçağla ilgili anlatacak şeyleri var. Onlar da İskender Bey geldi Fatih'e karşı Arnavutların bağımsızlığını savundu ve bu uğurda savaştı diye anlatırlar.

Buna rağmen Türkler daha sonra bu egemenliği veya bu yapıyı yıktı tarzında bir tarih anlayışları var.

Osmanlı ile ilgili bu tarih tahribatı oralardaki gençlerde nasıl bir etki bırakıyor?

Balkanlardaki gençler için düşündüğümüzde, tabii onlar için prensip olarak, Osmanlı'yı onlara tarihi hakikatlara uygun olarak anlatsanız, bizim bahsettiğimiz anlayışı almaya daha açık olduklarını söyleyebiliriz. Yaşlı kuşaklar, orta yaşlılar daha kapalıdır bu tür şeylere. Fakat bunu ders kitaplarıyla yapmak lazım, özellikle tarih dersi kitaplarıyla yapmak lazım.

Biz 2011-2014 arasında bir çalışma yaptık. Bütün Balkan ülkeleri Tarih dersi kitaplarını incelemeye çalıştık. Maalesef beklenen iyileşmeyi tarih ders kitaplarında göremedik.

Neredeyse bütün bu bahsettiğimiz Balkan ülkelerinde ders kitapları revize edilmiş durumda ama genel eğilim tamamen bizim aleyhimize. Sadece Sırbistan'daki tarih ders kitaplarında biraz daha fazla iyileşme var mesela Yunanistan'a göre. Yunanistan'daki tarih ders kitaplarında pek iyileşme yok. Osmanlı'yı bir kölelik dönemi olarak anlatma eğilimindedir.

Bulgaristan ders kitaplarında kısmen bir iyileşme var. Osmanlı boyunduruğu yerine Osmanlı egemenliği demeye başladılar. Fakat içeriği aynı. İçeriği işgal gibi anlatılıyor. Bulgaristan'da

ciddi tartişmalar yapıyor; buna işgal mi demek lazım, boyunduruk mu veya egemenlik mi diye?

Bu konu Bulgaristan'da hükümet ve siyasi partiler arasında bir kavga ve sonuçta oy meselesi olabiliyor. Keza Kosova'da da benzer tartişmaların yaşandığını görüyoruz.

Siyasete alet edilebiliyor.

Tabi ki Türk işgali mi diyeceğiz, Osmanlı yönetimi mi diyeceğiz diye Bulgaristan'da siyasi partiler, siyasi gruplar arasında çok ciddi tartişmalar yaşanmıştır. Bu döneme Türk işgalidir demeliyiz diyenler daha güçlü çıkıyorlar bu tartişmadan. Daha fazla taraftar topluyorlar, daha fazla alkış alıyorlar.

Bulgaristan'la ilgili bizim projemiz çerçevesinde Neriman Ersoy bir anket çalışması yaptı.

Burada şunu görüyoruz. 90'lı yıllarda veya 80'li yıllardaki olumsuz Osmanlı algısıyla günümüzdeki olumsuz Osmanlı algısı arasında maalesef hiçbir fark yok.

Mesela Türkiye'den genel anlamıyla bölgeye bakanlar için şöyle bir algı var: Arnavutların Müslüman olmaları sebebiyle daha olumlu bir Osmanlı imajına sahip olmaları gerektiği yönünde bir görüş var bazı çevrelerde. Ama bizim araştırmamızın gösterdiği sonuçlar şöyle.

Sırp tarih ders kitaplarındaki Osmanlı algısı ile Arnavutluk ve Kosova tarih ders kitaplarındaki Osmanlı Türk algısı arasında pek bir fark yok. Yani burada şu haksızlığı yapmamak lazım Sırlara veya Yunanlılara. Arnavutlar da en az Yunanlılar ve Sırlar kadar Osmanlı'yı bir işgal gücü olarak anlatıyorlar kitaplarında.

Maalesef bu Türkiye'de pek fazla bilinmiyor. Bir örnek vereyim size: Bağımsızlıktan sonra yani 2008'deki Kosova'nın bağımsızlığından sonra Kosova'da tarih ders kitapları daha önceden başlanmış ve Sırp etkisi olmadan yani sosyalizmin etkisi olmadan kendileri tarafından yazılmaya başlanmış kitaplara baktığımızda şunları görüyoruz:

Mesela burada bir Kosova savaşı var, 1389 Kosova Meydan Savaşı. Bu Meydan Savaşı'nda Miloş Obilić isimli birisi Sultan Murad'ı öldürmüş. Şimdi Kosova versiyonu şöyle. Daha önce bu hep Sırp olarak anlatılıyordu. İşte Kosova Meydan Savaşı'nda Osmanlı padişahı Sultan

Murat, Sırp Kralı Lazar'a karşı savaşıyor. Sonunda bir Sırp savaş esiri gelip padişahı hançeri ile öldürüyordu. Bu bir Sırp'tı deniyordu.

Şimdi Kosovalılar yeni tarih kitaplarında bunu bir Arnavut olarak anlatıyorlar. Kosova Meydan Savaşı'nı, Hristiyan Balkan halklarının Türklere karşı Balkanlar'ı ve Hristiyanlığı korumak için verdiği bir savaş olarak anlatıyorlar. Bu savaşta Sultanı öldüren kişinin de Sırp değil de bir Arnavut, Kosovalı bir Arnavut olduğunu anlatıyor bu ders kitapları.

Dolayısıyla bizim burada hayal ettiğimiz ve görmek istediğimiz o hayali resmi değil, Balkanlar'ın gerçeklerine baktığınız zaman orada çok farklı bir resim görüyorsunuz. Maalesef Arnavutlar bu konuda böyle bir çizgiye kaymış durumdalar.

Bölgeye giden bir bakanımız bir iki sefer uyarıda bulunmuştu. Lütfen çocuklarınıza bu şekilde anlatmayın. Ders kitaplarında bu noktayı bir zahmet değiştirin. İlişkilerimiz gayet iyi bir noktada geliyor, Türkiye Kosova'yı ilk tanıyan ülkedir mesela. Fakat bu tür bir talebimiz çok büyük tepkilere yol açtı. Siz bizim tarihimizi mi değiştirmek istiyorsunuz, iç işlerimize mi müdahale etmek istiyorsunuz? diye. Öyleydi, öyle değil miydi, işgal değil miydi gibi

konulardaki tartışma ve maalesef onların bu sakat bakış açısı aynen devam ediyor. Yani burada Yunanlılar ve Sırp'lar neyse maalesef Arnavutlar da aynı çizgidedir. Bunun özellikle altını çizmek istiyorum.

Osmanlı ile alakalı Balkanlardaki önyargının azaltılması veya ortadan kaldırılması noktasında Türkiye ile Balkanlardaki Üniversitelerarası bir akademik işbirliği söz konusu mudur? Bu anlamda ne gibi adımlar atılabilir? veya atılmalıdır?

Şimdi çok şeyler yapılabilir. Öncelikle Türkiye'de benim şahsi düşüncem, Türkiye'de Balkan uzmanı yetiştiren kurumları oluşturmamız lazım. Yüksek lisans ve doktora programları ile birlikte, Balkanlar, Kafkaslar ve Rusya uzmanı yetiştiren kurumlar oluşturmamız lazım ve sistematik bir şekilde projeler üretip, çalışmamız lazım. Bizim Türkiye'de yapmamız gereken temel şey bu.

Şimdi işbirliği anlaşmaları yapıyoruz, Erasmus meselesi var. Avrupa Birliği çerçevesinde desteklenen Erasmus değişim programları, öğrenci değişimi çalışmaları var. Fakat orada şu sorunu yaşıyoruz. Öğrencilerimiz Balkan üniversitelerini tercih etmiyorlar. Bunun yerine Fransa, İtalya, Almanya, hatta Kuzey Avrupa, İsveç üniversitelerini tercih ediyorlar.

Polonya'ya gidiyorlar, Çek Cumhuriyeti'ne gidiyorlar ama Bulgaristan'a, Yunanistan'a, Arnavutluk'a, Kosova'ya öğrenci gönderemiyoruz. Öğrencilerimiz buraları tercih etmiyorlar. Erasmus Anlaşması yapmış olmamıza rağmen mesela Romanya'ya öğrencilerimizi göndermekte çok zorluk yaşıyoruz. Bunun da önlemlerini almak için bir takım çalışmalar yapmak lazım. Dediğim gibi işbirliği anlaşmaları çerçevesinde ortak projeler üretmeye çalışmak gerekiyor.

Bu noktada Türkiye ile Balkan ilişkilerini de konuşmak lazım. Akademik bağlamda mesela siz 'üniversiteler arası işbirliği noktasında birçok adımların atılması lazım' dediniz. Türkiye'de de bu hedefe yönelik olarak belli kurumların kurulması lazım. Bu alanda akademisyenlerin yetişmesi lazım. Peki, Türkiye Balkan ilişkilerini en azından geldiği noktayı nasıl görüyorsunuz siz şu anda?

Bu nokta şu anda geçmişe göre daha iyi. 90'lara göre çok daha iyi bir noktadayız. Bunu neye borçluyuz? Onu da söyleyelim. Özellikle son dönemlerde Balkanlar'da, TİKA'nın faaliyetleri adeta çok devrimci bir hamle olmuştur Türkiye açısından. şimdi bölgeye gidip bizzat bölgede alışan Türkiye'nin resmi bir kuruluşu var. İkincisi Yunus Emre Enstitüleri ve bunların Balkanlarda açılması çok önemli bir adımdır. Bunlar yeterli değildir ama bunlar başlangıç için çok önemli adımlardır.

şimdi üçüncü yapılması gereken şey Türkiye'de bu Balkan uzmanı yetiştiren veya dediğim gibi yani Kafkas veya Rusya uzmanı yetiştiren yüksek lisans ve doktora programları aan kuruluşları, kurumları niversite çerçevesinde oluşturmak.

Bir sıkıntımız var yine. TİKA ve Yunus Emre Enstitüleri bağlamında Bulgaristan ve Yunanistan hkmetleri bu kuruluşların kendi ülkelerinde açılmasına, bu ülkelerde temsilcilik amasına izin vermiyorlar. Değişik gerekçelerle bunu engelliyor. Orada bir takım sınırlılıklarımız var. Türkiye'nin bu yumuşak güç unsurlarının bölgede faaliyetlerini engelleyen bir takım durumlar var. Bunların zm için tabi ki çok iyi bir diplomasi gerekiyor.

İlave olarak ülkeler arasındaki ticari faaliyetlerin gelişmesi lazım. Türkiye şu anda her ne kadar Kosova, Arnavutluk, Makedonya ve Bosna Hersek gibi Balkan ülkelerine daha yakın, daha sıkı bir kültürel bağı oluşturmaya çalışıyor ise de bütün bu ülkelerin toplamının ticareti, Türkiye'nin ihracatındaki yeri Romanya'nın üçte ikisi kadar bile değil. Bakınız yani Sırbistan'ı da dahil edelim Hırvatistan'ı dahil edelim Bosna Hersek, Kosova, Makedonya, Arnavutluk ve Karadağ'ı hepsini bir araya topluyorsunuz. Onlara Türkiye'nin yapmış olduğu ihracat Romanya'ya yaptığı ihracatın üçte ikisi kadar aşağı yukarı.

Demek ki her ne kadar iyi niyet varsa da kültürel bir takım girişimler yapılmaya çalışılıyorsa da bunun ekonomik göstergelerinde henüz karşılığı yakalanamamış. O zaman ekonomi bakımından da Türkiye'nin o bölgeye daha fazla yatırım yapması en azından yatırımcıları teşvik etmesi gerekiyor.

Bu bölgelerde ve bu bölgelerle kurulan ilişkilerde Türkiye'nin her anlamda güçlenmesi gerekiyor değil mi?

O bölgelerin bir çoğunda ve özellikle Makedonya ve Yunanistan'da ekonomik açıdan da daha fazla temsil edilir bir durumda olmamız lazım

İkinci bir nokta Avrupa Birliği çerçevesinde ki günümüzde şu anda pek popüler değil ama uzun vadede yine oraya dönmek durumunda olduğumuzu düşünüyorum. Çünkü Avrupa Birliği çerçevesinde bir takım işbirliği imkanları var. Buna Sınır ötesi işbirlikleri deniyor.

Mesela Karpat bölgesinde Slovakya, Romanya ondan sonra Ukrayna ve Macaristan bir işbirliği çalışması yapmışlar. Ve çok iyi bir sonuç çıkmış buradan. Birkaç hafta önce bir toplantıdaydım. **Slovakya'nın Kosicediye** bir şehri var. Bu işbirliği başlamadan önce Slovakya'da yapılan bir anket "en tehlikeli veya sizi tehdit eden düşman olarak hangi ülkeye görüyorsunuz?" sorusuna bu şehirde yaşayan insanlar yüzde 60-70 oranında "Macaristan" demiş. Bu işbirliğinin sonrasında yapılan ankette ise Macaristan'ı Slovaklar tarafından tehdit gören sınıf yüzde 4'e düşmüş.

Demek ki somut, sahada yapılan çalışmalar mesela Türkiye ile Bulgaristan ve Yunanistan arasında yapılacak sınır ötesi işbirliği çalışmaları ,ile bunlar belediyeler tarafından yürütülebilir, iş adamları tarafından yürütülebilir, çok şeyler yapılabilir. Bu çalışmalar o bölgedeki Türk imajının iyileşmesini, Osmanlı imajın iyileşmesine çok katkı sağlayabilir. Bu, belediyelerin bile bu konuda yapabileceği çok şeyler olduğunu gösteriyor.

Hocam çok teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu ile Balkanlar üzerine (2)

*Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünün öğretim üyesi ve **Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR) Müdürü** Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu ile yaptığımız röportajın ikinci bölümünü sunuyoruz.*

Değerli Hocam, Ülkemizde Balkanlarla ilgili yapılan araştırmalar yeterli seviyede mi? Bu konuda ihtiyacı karşılayacak düzeyde Balkan Araştırmaları Merkezleri ve Enstitüleri mevcut mu? Bu alandaki gelişmeleri kısaca özetleyebilir misiniz?

1930'lu yılların başlarında Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde ve talimatıyla Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi kurulmuş ve bu fakülte içinde birçok dil ve edebiyat

bölümleri açılmıştı. Rus dili edebiyatı veya diğer bölge dilleri mesela Yunan Dili Edebiyatı bölümleri de daha sonra açıldı. Bunlar olurken neden Balkan Araştırmacılığı konusu aynı tarzda bir gelişme göstermedi sorusu akla gelebilir.

Genelde Türkiye'de bölge araştırmacılığı geç başlamış bir mesele. Örneğin bu yalnızca Balkanlarla ilgili değil, Kafkasya ile ilgili de bu şekilde, Ortadoğu ile ilgili de bu şekilde. İlave edelim Uzak Asya ile ilgili bir araştırma geleneği de Türkiye'de oluşmadı ve hala gelişmiş değil.

Bu bağlamda, soğuk savaş döneminin getirmiş olduğu sınırlılıklar burada çok önemli. Soğuk savaş döneminde siyasi bir takım nedenlerden ötürü Sovyetler Birliği üzerine, Kafkaslar üzerine bir çalışma kuruluğu, bir enstitü, bir merkez oluşturmak çok da kolay olabilecek bir şey değildi. Türkiye'ye Kiril alfabesiyle kaleme alınmış bir kitap getirmek bile sıkıntı oluştuyordu. Çünkü bu bir çeşit komünist propagandası olarak da yorumlanabiliyordu. Bu şartlarda Türkiye'den araştırmacıların bu ülkelere gitme şansı pek yoktu veya çok zayıftı. Mesela bizim bu Balkanlar dediğimiz ülkelerin biri hariç tamamı da o dönemlerde Sosyalist rejimlerle yönetiliyordu. Bu hal bildiğiniz gibi 1990'a kadar devam etti.

Bu durum daha çok konjonktürel diyorsunuz anladığımız kadarıyla?

Tabi özellikle siyasi nedenleri vardı. Konjonktür açısından bakarsak bir de 1960'larda başlayan bir inisiyatif gelişmişti. UNESCO'nun da desteğiyle, Sosyalist ülkeler ile liberal ülkelerin yani Türkiye gibi Yunanistan gibi ülkelerin içinde yer aldığı, tarih yazımında işbirliği yapılması amacıyla bir inisiyatif oluşturulmuştu. Mesela o inisiyatifin içinde meşhur tarihçimiz Rahmetli Halil İnalcık hoca da vardı.

Dolayısıyla Halil İncılık Türkiye'de olduğu süre boyunca bu inisiyatif bir şekilde yürüdü. O inisiyatifin etkisiyle Türkiye Güneydoğu Avrupa çalışmalarına dahil oldu. (Güneydoğu Avrupa dediğimiz kavram Balkanlar'la aynı anlamda kullanılıyor) Fakat İncılık Hoca Amerika'ya gittikten sonra o faaliyetler durdu. Bunun da temel sebebi şuydu. O dönemde Türkiye'de bu Balkan çalışmalarını yürütebilecek, sürdürebilecek yetişmiş insan yoktu.

Bu tarihi sürecin dışında günümüze doğru gelirsek. Takip ettiğimiz üzere

Üniversitelerimizde çeşitli araştırma birimleri var. Özellikle konumuz gereği

Balkanlar'la alakalı noktada, Balkan araştırmalarında şu an Üniversitelerimizde durum nasıl?

Araştırma merkezleri biliyorsunuz enstitüden farklı bir statüde. Dolayısıyla burada çok keskin bir ayırım yapmak lazım. Araştırma Merkezi dediğiniz zaman, belli bir kadrosu olan, bir yüksek lisans ve doktora programı olan bir kuruluş anlamına gelmiyor. Bunun tamamıyla ek faaliyet yapabilmek için oluşturulmuş bir platform gibi düşünülmesi gerekiyor.

Ama enstitü aynı zamanda yüksek lisans, doktora programları olan, öğrenci alabilen, personel istihdam edebilen birimlerdir. Türkiye'de şu anda benim bildiğim kadarıyla sadece Edirne'de Trakya Üniversitesine bağlı olarak çalışan Balkan Araştırma Enstitüsü olarak var. Dolayısıyla Türkiye'de tek görünüyor. Bu enstitünün yüksek lisans ve doktora programları var. Geri kalan merkez adıyla çalışan birimler tamamıyla ilgili üniversitenin sahip olduğu öğretim üyesi potansiyeline göre değerlendirebileceği bir takım yapılanmalar.

Dolayısıyla birçok üniversitede Balkan Araştırma merkezleri var. Uygulama ve araştırma merkezi statüsüne göre bunlar açılıyor. YÖK tarafından açılışlarına izin veriliyor. Bunların genellikle başında bir kişi müdür olarak bulunuyor. Müdür yardımcıları ve bunu tamamlayan bazı birimleri var. Senede belki bir veya bir kaç faaliyet yapıyorlar. Bazıları bunu bile yapmayabiliyor.

Mesela Ankara'da var olan böyle bir merkez bir dergi çıkarmaya çalıştı. İyi niyetli bir takım çabalar var. Fakat bunların daha kalıcı olabilmesi için enstitüye dönüşmesi lazım. Yüksek lisans ve doktora programı açacak yapılara dönüşmesi lazım.

Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) bu alanda ne tür çalışmalar yapıyor, hangi destekleri sağlıyor

Şimdi Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) şu anda en güncel gelişme olarak yeni bir burs imkânı sağladı. 2000 doktora öğrencisine 100 seçilmiş alanda doktora bursu veriyor.

Bu yeni bir gelişme ve burslarla ilgili başvuru tarihleri de bugünlerde devam ediyor. Tabii daha önce de belirttiğim gibi Türkiye'de Balkan araştırmaları çok önemli. Türkiye'nin geleceği açısından da çok çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bunun altını özellikle çizmek istiyorum. Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkileri için de Balkanlar çok önemli. Türkiye'nin ekonomik ve siyasi geleceği için de çok önemli. Dolayısıyla YÖK'ün bu konuda teşviki ve desteği tam. Çok önemli atılımlar var.

Bu 2000 doktora öğrencisinin bursiyer olma imkânlarından bir tanesi de Balkanlarla sınırlı. Yani Balkan çalışmalarıyla ilgili. YÖK bu konuyla ilgilenebilecek Üniversitelere şunu söylüyor: "Eğer doktora programınız yoksa bize başvurup Balkanlarla ilgili bir doktora programı açabilirsiniz" diyor. Dolayısıyla üniversitelerimiz için büyük bir fırsat bu. Doktora programları olmayanlar Balkanlarla ilgili programlar açabilirler. Ve belli sayıda doktora öğrencisini bursiyer olarak programlarına alabilirler. Bu konu, ilgi alanımız olan Balkan Araştırmaları ile ilgili önemli olarak düşündüğümüz en son gelişme.

Bunun öncesinde yine YÖK ile işbirliği halinde Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Daire Başkanlığı'nın sunmuş olduğu bir takım imkânlar var. Balkan ülkelerinden birçok genci Türkiye'ye öğrenci olarak getiriyorlar. Burslu olarak getirip Türkiye'de okutuyorlar.

Tabii ki bizim bu insanları iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Bunların hangi alanlarda nasıl bir eğitim alacağı noktasında iyi çalışmamız gerekiyor. Bu öğrencilerin tekrar Balkan ülkelerine (kendi ülkelerine) giderek Türkiye'nin oradaki misyonunu iyi taşıyacak insanlar olarak yetişmeleri gerekiyor.

Onunla ilgili bizi mutlu eden bir istatistik var diye biliyoruz. Burada okuyup Balkan ülkelerine giden öğrenciler, bulundukları ülkelerde çok üst seviyelere, önemli mevkilere geliyorlar.

En azından Türkiye'deki sayılı üniversitelerden mezun olmuş olan insanların Balkanlarda birçok avantajları var. Bunlar saymakla bitmez. En azından yabancı dil konusunda iyi bir alt yapıları oluşuyor. Bu tür imkânları onlara Türkiye sağlıyor. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Dairesi Başkanlığı'nın da bu konuda çok büyük bir desteği var.

Bizim maalesef bütün bu imkânları üniversite yapısıyla birleştirmekte bir sorunumuz var. Bunun özellikle altını çizmek istiyorum. Türkiye'de üniversiteler, Balkanlarla ilgili yapılacak çok şey olmasına rağmen bu konuda gerekli kurumsallaşma adımlarını atmadılar veya atamadılar. Biraz önce bahsetmiş olduğumuz bu uygulama ve araştırma merkezleri daha önce de belirttiğim gibi, doktora ve yüksek lisans programları olan merkezler değil. Statü olarak

böyle bir hakları yok. En fazla bir toplantı düzenleyebilirler. Bir dergi çıkarabilirler. Ama bunun dışında insan yetiştirme noktasında kayda değer fazla bir şey yapamıyorlar.

Oysa bizim öncelikli ihtiyacımız uzman yetiştirmek. Türkiye'nin Balkan uzmanı yetiştirecek kurumsal alt yapıyı oluşturması lazım. Şu YÖK'ün atmış olduğu son adım, bu en güncel adım bunu bize sağlayacak nitelikte bir adım. Bunun çok iyi değerlendirilmesi gerekiyor diye düşünüyorum

Size Balkan araştırmacılığı konusunda bu önemli belgeleri ihtiva eden arşivlerle ilgili bir soru yöneltmek istiyorum. Bu alanda neler söylemek istersiniz.

Balkan araştırmacılığında Türkiye'nin en güçlü yönü, sahip olduğu en büyük değer ve en başarılı olduğu alan arşivciliktir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Balkan tarihinin, 500 yıllık Balkan tarihinin temel arşivi Türkiye'dedir. Türkiye'de bu alan çok iyi bir şekilde örgütlenmiş ve kurumsallaşmıştır. Rahmetli Özal döneminde bu çalışmalar önemli ölçüde hızlandırılmıştır. Birçok belge kataloğu yapılmış ve kullanıcı dostu bir hale getirilmiş arşivlerimiz var. Türkiye'deki en başarılı Balkan projesi belki de budur.

Dolayısıyla bu konuda çok iyi bir noktadayız. Bu daha da iyi olacak. En son bundan birkaç sene önce 1831 nüfus sayımı sonuçlarının belgeleri de tasnif edildi, yayınlandı. Artık Balkanlarla ilgili çalışmalarda elimizde çok iyi bir arşiv var. Balkan ülkelerinden çok sayıda araştırmacı Türkçe ve Osmanlıca öğrenerek Türkiye'ye geliyorlar ve bu arşivi ziyaret ediyorlar. Dünyanın her tarafından araştırmacılar Türkiye'ye gelip Balkan tarihinin olmazsa olmazı olan bu arşivi ziyaret edip çalışmalarını yapıyorlar.

Bu noktada çok iyi bir durumda olmamıza rağmen bizim henüz yeterince gelişmemiş yanımız, bizler Balkan dillerini üniversitelerimizde öğretme noktasında maalesef yeterli gayreti sarf etmiyoruz. Balkan araştırmacısı yetiştirme gibi bir çaba içerisinde olmadığımız için veya bunu kurumsallaştırmadığımız için Balkan dillerini gerektiği şekilde öğretemiyoruz.

Büyük bir açık bu o zaman.

Bu çok temel bir eksik bizim açımızdan. Yani tamam arşivimiz var. Osmanlıca'yı da tarih bölümlerimiz öğretiyor. Bu arada bir saptama yapayım, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümlerimiz maalesef Osmanlıca öğretmiyor. Aslında onlar da öğretebilir ve hatta öğretmelidirler. Çünkü bizim elimizdeki en güçlü silah bu arşiv. Temel değerimiz bu. Bundan yeterli derecede istifade edebiliyor muyuz diye bir soru sorarsak, bu sorunun cevabını da en detaylı şekilde ortaya koyabilmeliyiz.

Yine üzülerek ifade edeyim ki tarih bölümlerimizde Bulgarca, Yunanca, Makedonca, Sırpça, Romence ve Macarca öğretilmiyor. Dolayısıyla öğrenci bir tek Osmanlıcayla Balkan tarihini anlamaya veya yazmaya çalışıyor. Daha sonra bu şekilde akademisyen oluyor. Bu da tabii ki önemli bir eksiklik.

Türkiye'deki yetişmiş ilk Balkan tarihçileri hiçbir bölge dili bilmeyen, sadece Osmanlıca bilen insanlardı. Hatta **Rahmetli Prof. Dr. Nejat Göyünç** Türk Tarih Kurumu üyesi iken anlatırdı. Onların döneminde bir takım komisyonlar varmış. Kendisinin ifadesi ile; 'Bir komisyon da

Balkan Komisyonu idi. "Komisyon toplanıyor ama aramızda Balkan dili bilen bir kişi bile yoktu." diyordu.

Türkiye bir dönem böyle bir durumdaydı ki buna çok iyi bilinen isimler de dahildir. Bu tarihçiliğimizin durumunu anlatmak için önemli ve üzücü bir örnektir. Oysa bu bölge dillerini öğrenmek ve öğretmek çok basit bir mesele. Yani çok basit bir şekilde örgütlenebilecek bir mesele. Mesela biz bunu kendi birimimiz olan Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gönüllü hocalarla yapmaya çalışıyoruz. Ama taşıma suyla değirmen dönmez misali bu çalışmanın kurumsal bir şekilde yapılabilmesi lazım. O zaman arşivlerimiz anlam kazanır. Yani bizim uzmanımız Bulgarca, Sırpça veya işte Yunanca bilerek bir de Osmanlı arşivini kullanırsa asıl o zaman biz bu arşivi de en iyi şekilde değerlendirmiş oluruz. Burada altını ısrarla çizmeye çalıştığımız nokta, çalışmaların kalıcı olabilmesi için kurumsal bir yapı oluşturma'nın gerekliliği.

Bir de şuna bakmamız lazım: Türkiye'ye bizim bahsettiğimiz alanlarla ilgili araştırma yapmaya gelen akademisyenlerin vasıflarına bir göz atmamız gerekiyor ki olayın yurt dışında ne şekilde ehemmiyetle ele alındığını görebilelim. Örneğin ismini burada saygıyla anmamız lazım gelen **Profesör Doktor Machiel Kieldiye** bir Hollandalı Balkan uzmanı var. Osmanlı

mimarisini Balkanlarda en detaylı çalışmış olan kişi. Birçok Osmanlı eserinin Restorasyonu için UNESCO’da ve birçok alanda faaliyet göstermiş, mücadele vermiş olan bir kişi. Şimdi Machiel Kiel'e baktığımız zaman belki çok olağanüstü bir zekâya sahip değil. Normal bir zeka düzeyi var fakat konu ile ilgili neredeyse hangi çalışmaların yapılması gerekiyorsa onları yapmış bir kişi. Türkçe öğrenmiş, Osmanlıca öğrenmiş. Osmanlı tahrirkayıtlarını, siyakat yazısı da dâhil olmak üzere okuyabiliyor. Balkan dillerinin tamamını okuyup anlayabiliyor veya araştırmalarında kullanabiliyor. Bunu o kişi yapabildiğine göre bizim buradaki zeki gençlerimiz neden yapamamışlar? Bizimkilerin yapamama sebebi bence onlara bu imkânların sunulamaması. Bizde böyle bir kurumsallaşmanın olmaması. Başka bir şey değil.

Tarihimizde hüznü bir olay olarak geçer. 1930’lu yıllarda Osmanlı Arşivlerinden bir bölümünün hurda kağıt olarak yurt dışına gönderilmesi meselesi var. Bu konu ile ilgili neler söylemek isterseniz?

Şimdi bu hüznü olayın içinde bir şanslı noktamız var onu zikretmek istiyorum. O dönemde Bulgaristan'da yaşayan Osmanlı arşivlerinde çalışan bir Bulgar var. İsmi **Panço Dorev**. 1908 Osmanlı seçimlerinde milletvekili olmuş, Makedonya’dan Bulgar asıllı milletvekili olarak Osmanlı Meclisi’ne girmiş bir insan Panço Dorev. Daha sonra Bulgaristan'da ‘Yıkımımızın Nedenleri’ adıyla bir kitap da yayınladı. Çok akıllı bir insan. Aynı kişi Osmanlı arşivlerine gelmiş ve Bulgar Tarihinin Türkçe Kaynakları diye bir eser hazırlıyor. Bu dönemde böyle bir hurda kağıt sevkiyatının gerçekleştiğini öğreniyor. Bulgaristan'da faaliyet gösteren batılı bir firma hurda kâğıt olarak satın alıyor bu kâğıtları. Bunlar trenle giderken, 3 vagonu zannediyorum. 5 vagondan 3 vagonu girmiş Bulgaristan'a. Hemen kendi hükümetini haberdar edip bu kâğıtların firmaya gidip de tahrip edilmelerini önlemiş ve Bulgar arşivine aldırmaı başarmış. Bu gelişmeden sonra bu belgeler katalog yapıp günümüzde en büyük üçüncü Osmanlı arşivi olarak Bulgaristan’da hizmet görüyor

O dönem bu evraklar Bursa'da depolarda duran gereksiz evrak, eski evrak, envanterden arşiv olma özelliğini kurumsal anlamda kaybetmiş evrak gibi düşünülerek hurdaya ayrılıp

satılmışlar. Kayıtlarda öyle ifade ediliyor. Tabi o dönemin konjonktürüne baktığınız zaman, 1930'lu yılların başları. Türkiye'de Osmanlı'ya bakış pekiyi değil, Devleti yönetenler yeni bir tarih anlayışı ortaya koymaya çalışıyorlar. Ve Osmanlı'yı biraz devre dışı bırakmaya çalışan bir bakış açısı hâkim. Osmanlı bir karanlık dönem gibi anlatılmaya çalışılıyor. Dolayısıyla Osmanlı'dan kalan bu tür evrakın da pek muteber olmadığı bir zamana denk geliyor bu üzücü gelişme.

Yanlış hatırlamıyorsam o dönemde İsmet İnönü Başbakan ve onun imzasıyla böyle bir şey gerçekleştirilmiş. O dönemin çok değerli tarihçileri ve sosyal bilimcilerinden bir bölümü haberdar olup faaliyete geçiyorlar. Hükümeti uyarıyorlar. Bunun üzerine hükümet geri adım atıyor ve bu teşebbüsü durdurmaya çalışıyor. Ama giden gitmiş oluyor yani iki vagon gönderilmeden durduruluyor diye hatırlıyorum ben. Tabi yanlış bilgi de vermiş olmayayım ama 5 vagonun üçü gidiyor ikisi durdurulup tekrar geri döndürülüyor. Türkiye bunları daha sonra geri istediğinde ise Bulgaristan vermiyor.

Ben bizzat Bulgaristan'da bu arşivde çalışma fırsatı buldum. Gayet güzel bir arşiv. Ondan sonra Türkiye'yle de Türkiye'deki arşivlerle de bazı belge değişimleri yapıldı 1990'lardan itibaren. Dolayısıyla bizim araştırmacılarımız, bu belgelerin bir kısmına yani bu Osmanlı arşivlerine de ulaşma imkânına sahipler. Böyle bir değişim de yapılmış oldu.

Bu noktada Türkçe'nin etkisini konuşmak istiyoruz. Efendim Türkçe neredeyse bütün Balkan dillerinin ortak unsuru haline gelmiş durumda. Gerek Türk araştırmacılar, gerekse bu konularda çalışan Balkanlı araştırmacılar ve Balkanlarla ilgilenenler için Türkçe ne kadar önemli bir dil ve ne kadar ehemmiyet arz ediyor?

Şimdi Balkanlarda tabi Balkan dillerinin tamamında çok yoğun bir Türkçe kelime varlığı mevcuttu. Aynı zamanda deyimlerde var idi. Fakat bu Balkan Ulus Devletleri kurulduktan sonraki politikalarından bir tanesi de bu kelimelerden dillerini arındırmak oldu. Mesela Yunanistan'da daha 1830'dan başlayan bir süreç var. "Arı dil" diye bir proje, buna

Katharevousa deniyor. Halkın konuştuğu dil Demotiki diye adlandırılıyor. Halkın konuştuğu dil Barbar unsurlarla karışmış yani Türkçe'den etkilenmiş olarak kabul edilip tamamıyla yasaklandı, saf dışı bırakıldı. Ve daha eski bir dil, Türkçe'nin karışmadığı bir dil alıp resmi dil standardı haline getirildi. Ancak 1974'ten sonra bu arı dil olayı sonlandırılıp halk diline dönüş yapıldı Yunanistan'da.

Aynı şekilde Bulgaristan'da da Türkçe kelimeler atılıp yerine Slav kökenli kelimeler kullanılmaya çalışıldı.

Bulgaristan sanki bu dil konusunda biraz daha yoğun baskı yapıyor değil mi?

Bulgaristan tabi daha geç bir süreçte 1878'den sonra ortaya çıkmaya başlamış bir devlet. Ama yani günümüze doğru geldikçe burada, artan bir şekilde Slav kökenli kelimeler tercih ediliyor. Tabi bu konuda diyelim ki Boşnakçada Türkçe kökenli kelimeler daha fazla (belki bir tür İslam dini nedeniyle) korunmaya çalışılmıştır. Fakat prensip olarak hemen hepsinde dillerini Türkçeden arındırma çabası olmuş. Neredeyse bütün ülkelerde şehir, kasaba ve köy isimleri değiştirilmiş. Ondan sonra mahalle isimleri, sokak isimleri, tepeler, dağlar neredeyse bütün coğrafi isimler. Dolayısıyla şahıs isimlerine varıncaya kadar.

Mesela Arnavutların isimlerine göz atsak şunu görürüz ki, Müslüman Arnavutların isimleri, o yaygın olarak İslami referanslarla değ rlenebilecek bilinen isimler iken  z Arnavutça isimlere dönüştürülmüş. Aynı şekilde Boşnaklarda da mesela Mustafa değil de onun yerine daha böyle bir Slav kökenli bir isim tercih edilmiş.

Yani aslında rakamlar çok korkunç. %90 bir asimilasyon politikası ve Osmanlı eserlerinin hemen her alanda Balkan coğrafyasından silindiği söyleniyor. Ancak kalan yüzde 10 geri dönebiliyor...

Kalan %10. Ama yine de çok büyük bir şey bu oran. Bir  rnek vereyim ben. Bu Balkan dillerindeki yalnızca dili atmakla Türkçenin etkisini atamıyorsunuz. Örneğin bazı deyimler var.  rnek verelim yani Batı dillerine çevirdiğinizde Almancaya veya İngilizceye herhangi bir anlam ifade etmeyen "dayak yiyeceksin" deyimi, dayak yemek, Yunancada “tha fas ksilo” dayak yiyeceksin, odun yiyeceksin veya Bulgarcada işte “şte yadeş boy” veya “şte yadeş toyaga”. Bu Türkçe ile aynı fakat kelimeler Bulgarca veya Yunanca. Demek ki kelimeyi atmakla da mantaliteyi tamamen değiştiremiyorsunuz.

Dolayısıyla Türkçe, mantalitesi ile birlikte de bu dillere bu bölgelere girmiş. Türkçe'nin etkisi, Osmanlı'nın etkisi kelimeleri atarak, yer isimlerini değiştirerek tamamen sökülüp atılabilecek bir etki değil

Bize bu söyleşi imkanını verdiğiniz için çok teşekkür ediyoruz.

Ben de teşekkür ediyorum

Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoğlu

Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde  ğretim  yesi

Aynı zamanda **Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi (BALKAR) Müdürü**

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü'nde yaptı

Yüksek Lisans ve Doktora  alışmalarını Ludwig-Maximilians-Universitaet München Üniversitesi, Geschichte Osteuropas und S dosteuropas bölümünde tamamladı.

Tarihi süreç içinde Boşnak Milli kimliği

Davut Nuriler

Özellikle Bosna ve Sancak dışında yaşayan Boşnak kökenliler arasında gündemden hiç düşmeyen tartışma konusu **Boşnak kimliğidir**. 90 lı yıllarda Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, Boşnak kimliği üzerine süren tartışmalarda yeni tezlerin ve farklı görüşlerin ortaya çıktığına şahit olduk oluyoruz. Her iki Yugoslavya'nın diktacı baskı dönemleri nihayet son bulmuş hem anavatanda hem de diasporada Boşnak dünyası, kendisi ile alakalı her konuyu, özellikle de kimlik konusunu, akademi dünyasını da işin içine katarak özgürce tartışma imkanı bulmuştur.

Boşnak kimliği konusunu doğru bir zeminde müzakere edebilmek için 20. Asrın başlarına, hatta Avusturya- Macaristan İmparatorluğunun Bosna-Hersek'te idareyi ele almasına kadar gitmenin uygun olacağını düşünüyorum. 19. Asır ortasından itibaren Avrupa'da ulus-devlet fikrinin ve ulus devletlerin öne çıktığına şahit oluyoruz. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı devleti çok uluslu iki büyük devlet olarak asırlarca varlıklarını sürdürmüş, komşu iki büyük güç idi. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu bünyesinde, çoğunluğu, Cermenler, Macarlar ve Slavlardan oluşan 20 ye yakın farklı millet yaşıyordu. Bosna hariç, tamamı Hıristiyandı. Osmanlıdaki çeşitlilik ise daha fazla idi. Avrupa'da, Asya'da ve de Afrika'da geniş bir coğrafyada hükümran olan Osmanlı'da, İslam ve Hıristiyanlık dinine mensup farklı diller konuşan, alfabeler kullanan, 20 den fazla etnisiteye mensup, millet yaşıyordu. 20. Asır başlarında dünyanın en kalabalık Yahudi nüfusunun yaşadığı Selanik'i de katarsak Osmanlı'daki insani çeşitlilik, yeterince açıklanmış olur diye düşünüyorum.

Bir dönem, Avusturya-Macaristan'ın bir parçası olan Almanya'nın, Bismarck yönetiminde siyasi birliğini sağlayarak, güçlü bir imparatorluk olarak, Avrupa siyaset sahnesine çıkması, sadece Avrupa'yı değil tüm dünyayı derinden etkilemiştir.

(Avusturya-Macaristan döneminde Boşnak Müslümanların kullandığı bayrak)

Birinci Dünya Savaşı, Viyana'dan Yemen'e kadar uzanan coğrafyada, asırlar boyu istikrar unsuru olan Osmanlı ve Avusturya-Macaristan yönetimlerine son verdi. Bu iki devletin dağılması sonucunda ortaya, devasa bir siyasi vakum çıktı. Bu boşluğun hala giderilemediğini söyleyebiliriz. Osmanlı'dan koparak kendi ulus devletlerini ilk kuranlar olarak, Yunanistan ve Sırbistan, komşu topraklarına yayılma emelleri sebebiyle ne yazık ki savaş kışkırtıcılığı yapmışlar, istikrarsızlık kaynağı olmuşlardır. Yayılmacı hedeflerinden hala vazgeçmiş değiller. Kıbrıs sorunu ile 92-95 yıllarında Bosna'da yaşanan soykırım ve sürgün felaketlerinin kapanmayan yaraları, bu iddiamızın en çarpıcı delilleridir.

OSMANLI VE AVUSTURYA-MACARİSTAN'IN DAĞILMASI BÖLGEYE HUZUR GETİRMEDİ

Avusturya-Macaristan'ın dağılması ile Macarlar kendi ulus devletlerini kurdular. Çek ve Slovaklar **Çekoslovakya'yı** kurdular. Fakat Hırvatlar Slovenler gibi nüfusları yetersiz olan bazı etnik unsurlar siyasi boşluğa rağmen, bağımsız devletlerini kuramadılar. Devlet kurma gücü bulamayan bu unsurların arasında Boşnaklar ve eski Yugoslavya'daki (Kosova ve Makedonya) Arnavutları da sayabiliriz. Avusturya-Macaristan idaresi altında iken ne Hırvatların ne de Slovenlerin kendi milli kimlikleri ile ilgili endişeleri yoktu. Boşnaklar ise Avusturya idaresi altına düşer düşmez, hem kimlik hem de varlık mücadelesi içine girmek zorunda kaldılar. Bu yıllar Boşnak milli kimliği ile ilgili olarak modern anlamda, ilk ve en

önemli adımların atıldığı dönemdir. BEHAR, BOŞNAK, VATAN GAYRET v.s. gazeteleri yolu ile Safet Beg Başıagiç gibi Boşnak aydınları Boşnak milli kimliğini inşasında önemli rol oynadılar.

SIRP-HIRVAT-SLOVEN KRALLIĞI, I. YUGOSLAVYA BÖLGEDE İSTİKRAR SAĞLAYAMADI

BOŞNAKLARI SIRPLAŞTIRMA-HIRVATLAŞTIRMA TEŞEBBÜSLERİ

Avusturya-Macaristan yönetiminin sona ermesinden sonra, yani birinci dünya savaşının akabinde, Boşnaklarla birlikte Hırvatlar Slovenler de varlık ve kimlik mücadelesine girmek zorunda kaldılar. Tüm dünyayı biçimlendirme insiyatifini eline geçirmiş olan, güneş batmayan sömürgeci imparatorluk İngiltere; güney Slavlarını SIRP-HIRVAT-SLOVEN krallığı adı verilen, başlarında Sırp Karacorceviç hanedanına mensup bir Monarkın olduğu bir yönetimin altına soktular. Başlangıçta parlamenter monarşi olan bu yeni devlet, sonradan Yugoslavya Krallığı adını alacak ve otoriterleşecektir. Bu devlette Boşnaklar da YMO ismindeki siyasi parti çatısı altında, Dr. Mehmed Spaho liderliğinde ciddi bir mücadele verdiler. Ancak soykırım, baskı ve zulumlerin arkası hiç kesilmedi. Tarım reformu ile ekilebilir yüz binlerce hektar toprak ellerinden alındı. Devlet kurumlarından tamamen dışlandılar. Çocuklarının okullarda okumaları kısıtlandı. Bu yıllarda, hem Sırlar hem de Hırvatlar, Boşnakları bir millet olarak kabul etmemek için her yola başvurdular. Sırlar da Hırvatlar da Boşnakların bir millet olmadıklarını, Osmanlı yönetimine yaranmak amacıyla hıristiyan dininden sapmış slav olduklarını iddia ediyorlardı. Hırvatlar, Boşnakların İslam dinine mensup Hırvat oldukları (Hırvatsko cvijeće) iddiası ile nüfuslarını ve siyasi etkilerini artırmak istiyorlardı. Sırlar ise, Boşnakların, aslında Sırp olduklarını, fakat Osmanlıya yaranmak için dedelerinin dinini para karşılığı satarak sapıttıklarını, dolayısıyla onların gerçekte Sırp olduklarına inanıyorlardı. Sırların, Boşnaklar için uydurdukları aşağılayıcı bir deyim de P. P. Negoş'un dağ çelenginde dile getirdiği POTURİCA tabiridir. Bunun tam

Türkçe karşılığı bir kelime bulamadım. Ancak Poturica'yı şimdilik dönme kelimesi ile ifade etmeye çalışalım.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları felaketlerinin yaşandığı 20. Yüzyılın ilk yarısı siyasi anlamda olduğu kadar bilim teknoloji alanında önemli değişikliklerin yaşandığı ve bir sürü yeni buluşun ve siyasi-felsefi akımın ortaya çıktığı ve dünyayı etkilediği bir zaman dilimidir. İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği batılı sömürgecilerin fikir ve düşünce dünyasına da hakim oldukları gerçeği ile karşı karşıyayız. Sömürgecilikle dünyada oluşan dengesizliğe ve gelir adaletsizliklere karşı Marksist-Leninist fikirlerin etkisinde organize olan Komünist partiler geniş halk kitleleri içinden taraftar bulmakta zorlanmadılar. 1917 de V. İ. Lenin önderliğindeki Komünist partisi gerçekleştirdiği halk hareketi ile Rusya'da iktidarı ele geçirdi ve Sovyetler Birliği adı altında dünyada söz sahibi güç haline geldi. Yeni rejimini yayma çalışmalarına başladı. Sosyalizm gibi ideolojik akımların yanında liberalizm, Faşizm, pozitivizm ve materyalizme dayalı fikir akımları, laiklik ve demokrasinin gelişimi, Hıristiyanlıktan kaynaklanan dini inanışları ve dini kurumları kökünden sarstı. Daha önce Protestanlık sebebiyle otoritesi sorgulanan VATİKAN etkisini kaybetmeye devam etti. Osmanlı ve onun coğrafyasında yaşayan Hıristiyanların yanında Müslümanlar da bu global fikir akımlarından ciddi manada etkilendiler. Geleneksel Osmanlı hukuk sistemi ve yaşam tarzı o günün şartlarında çok dinli toplumun bazı ihtiyaçlarına cevap veremedi, o güne kadar ortaya çıkmamış yeni sosyoekonomik problemlerle yüz yüze kaldı, çözüm üretilmedi. Bu gelişmelerin Neticesinde Müslüman toplumlarda bile devlete ve İslam ulemasına duyulan güven azaldı. Günlük yaşam tarzı, giyim kuşam ve fikir- sanat dünyası büyük çapta batı etkisine girdi. İlericilik refah ve zenginlik batı ile özdeş hale geldi. Bu yaşananları kısaca özetlemek mümkün: alafranga alaturkaya galip geldi. Daha başka bir deyişle ifade edecek olursak Londra, Paris New York, İstanbul'u Bağdad'ı Kahire'yi ve Medine'yi bünyesinde tek çatı altında tutan Osmanlı-İslam coğrafyasını parçalara böldü, ve mağlup etti.

BATI - DOĞU BLOK ÇATIŞMASI ARASINDA SIKIŞAN MİLLET: BOŞNAKLAR

Boşnak kimliğini anlatmak için bu kadar uzatmaya gerek var mıydı diye soracak olursanız cevabım evet olacaktır. Boşnakların Avrupalı olmasının yanında Hıristiyan olmamaları komşularının kafalarını karıştırıyordu. Hıristiyan-Batı dünyası ile Doğu-İslam medeniyeti arasındaki ilişkileri doğru ve anlaşılır bir zemine oturtamazsak Boşnak milli kimliğini ve en önemlisi de, 90 lı yıllarda Yugoslavya'daki kanlı parçalanmayı anlatmanın da, anlamının da zor olacağını düşünüyorum. Şimdiye kadar arzetmeye çalıştığımız gelişmeler, bir çok milli kimliğin oluşmasına katkı yaptığı gibi, Boşnak kimliğinin oluşumunda da rol oynamıştır. İslam medeniyeti coğrafyasının iyice pasifleştiği, çok dağınık olduğu bir zaman diliminde, ilhamını İslam'dan alan, önemli çapta Osmanlı kültürü ile yoğrulmuş, Boşnak kimliğinin öne çıkamamasını, kendini ifade edememesini anlamak, izah etmek kolaylaşır.

90 lı yıllarda Bosna-Hersek'te yaşanan kanlı olaylar; batıdaki fikir dünyasını, AB'yi BM 'yi derinden etkiledi. Dünya gündeminden düşmedi. Aynı düşünen bazı insanları farklılaştırırken, eskiden birbiri ile taban tabana zıd düşünen bazı görüş sahiplerini uzlaştırdı. ABD dış politikasını oluşturan kurumlarda ciddi tartışma ve anlaşmazlıklar su yüzüne çıktı.

Anlaşmazlığın ana konusu; Avrupa'daki Boşnak Müslüman milletine ve Bağımsız Bosna-Hersek devletine karşı alınacak tavır etrafında dönüyordu. Bir taraf konuyu insan hakları bağlamında düşünerek Bosna'ya tam destek vermeyi savunurken, diğer taraf Bosna'ya İslami kimliği sebebiyle şüphe ile yaklaşıyordu. Miloşeviç'in Avrupa'yı radikal İslam'dan koruyorum iddialarının etkisinde kalıyordu. Dünya fikir arenasında devam eden yoğun tartışmaların sonunda, Huntington tarafından MEDENİYETLER ÇATIŞMASI tezinin yazılması bu döneme (1993) rastlamıştır. Bu makalenin o yıllarda fikir dünyasında ne kadar çok tartışıldığını anlatmaya gerek yok diye düşünüyorum.

Benim anlayışıma göre Boşnak kimliğinin oluşumuna etki eden en önemli faktörlerin başında, Osmanlı'nın yönetiminin sona ermesinden bu tarafa, 100 yıldır bitmeyen, varlık mücadelesidir. Doğudan ve batıdan Boşnakları asimile etmek ve yok etmek amaçlı silahlı ve

silahsız saldırılar hiç ara vermedi. Boşnak milletinin, iki düşmanın saldırılarına gösterdiği direnişi iyi analiz, edip doğru değerlendirmek gerekir diye düşünüyorum. Peki komşuları ile anlaşp barış içinde yaşamak gibi bir alternatif var mı idi? Dediğinizi duyar gibiyim. Böyle bir ihtimal keşke olsaydı ama maalesef ne yazık ki hiç mevcut olmadı. Sırp ve Hırvatlar kadar, birbirinden nefret eden, Avrupa’da başka iki millet bulamazsınız. İki bin yıl boyunca birbiri ile barış içinde yaşamayı beceremeyen bu iki komşu arasında yaşama zarureti, Boşnak milletinin talihsizliğidir. Boşnak Milleti komşuları ile iyi geçinmek için her zaman gayret etti çabaladı. 1941-45 yılları arasında Bosna’da, NAZİ güdümündeki, ırkçı NDH rejiminin Sırp ve Yahudilere uyguladığı zulumlere (JASENOVAC) karşı mazlum komşularını topyekün bir şekilde savunan millet Boşnaklar oldu. İslam meşihatı önderliğinde, insanlık adına verilen bu kahramanca mücadelenin örneğine işgal altındaki Avrupa’nın hiçbir yerinde rastlayamazsınız.

SOSYALİST YUGOSLAVYA, KRALLIK YUGOSLAVYA’SININ YANLIŞLARINI DEVAM ETTİRDİ

Bosna-Hersek coğrafyası tarihi boyunca farklı milletlerin dinlerin ve kültürlerin barış içinde yaşamayı benimsemiş, hatta bu farklılığı her yönü ile sindirmiş, dünyaya örnek gösterilecek bir toprak parçasıdır. Osmanlı’dan önce de mevcut olan bu yaşam tarzı Osmanlı ile birlikte tamamen yerleşmiş, kurumsallaşmıştır. 5 asırlık tarih sürecinde bu anlayışın, Boşnak milli kimliğinin ayrılmaz bir parçası haline geldiğine bilhassa vurgu yapmak istiyorum. Boşnakları, komşusu saldırgan ırkçılardan ayıran en önemli unsur budur. Bu inceliği anlayamayanların Boşnak kimliğini anlamalarını da mümkün görmüyorum. Alija İzetbegović’in gerek yazdığı kitaplarda, gerekse verdiği mücadelede, bu ana fikri savunmaktan bir an bile tereddüt etmediğine, dikkat çekmeliyim. Onun bilge kral olmasında felsefi görüşün payının etkili olduğunu düşünüyorum.

Komünist Yugoslavya ve TİTO, NAZİ’lerin Yugoslavya’yı işgal etmesinden sonra temel insan haklarını esas alan bu anlayışı (RAVNOPRAVNOST NARODA İ NARODNOSTİ, BRATSTVO-JEDİNSTVO) (Milletlerin eşitliği ve birlik-kardeşlik doktrini) çıkararak Bosna-

Hersek'ten başlayarak, Yugoslavya birliğini sağladı, iktidara geldi. Ancak ikinci dünya savaşının bitimi ile Tito ve yakın çevresinde yer alan sözde antifaşist-komünist Sırp ve Hırvat kadro, gizli tuttukları düşmanlıklarını açığa vurdular. 6 federal cumhuriyeti kabul ederken Boşnak kimliğini, bile bile inkar ettiler. Yıllardır savundukları evrensel prensipleri çiğnediler. Krallık Yugoslavya'sının Müslümanlara uyguladığı geleneksel hale gelmiş olan, zulumleri aynen devam ettirdiler. Tito da, 1943 yılında 1. Ve 2. AVNOJ'da en fazla güç aldığı Bosna-Hersek devletini tanıdı ama, Boşnak milletininkin inkarına göz yumdu, sessiz kaldı. Bunu niçin yaptığını bilmiyoruz. Buna rağmen Boşnaklar ona sahiplendi ve destek verdi. 1974 yılındaki anayasa değişikliği ile Boşnakların, MÜSLÜMAN adı altında tanınmış olması gecikmiş de olsa bir hakkın teslimi olmuştur. Zamanla anlaşılacağı üzere Tito, bu hakkın teslimini Boşnakları sevdiği için değil, Sırp ve Hırvat milliyetçilerini dengelemek ve kontrol altında tutmak için yapmıştır. Dzemal Bijedić başbakan olmasaydı, bağlantısızlar hareketi başlamasaydı, Hırvat baharı Yugoslavya'yı parçalanmanın ve dağılmanın eşiğine getirmişti. Yugoslavya kamuoyundan saklanan bu gerçeği daha fazla gizlemenin manası yok. Komünist Yugoslavya, Boşnakları Sırlar Hırvatlar gibi eşit bir millet olarak asla görmek istemediği için, onları daha çok dini bir cemaat statüsü içinde mütalaa etmiş, böyle bir isimlendirme yolunu tercih etmiştir. Mesela o dönemde dünyaca tanınan derviş ve ölüm adlı eseri ile öne çıkan Boşnak yazar Meşa (Mehmed) Selimoviç Belgrad'da Sırp yazarlar birliği başkanlığına getirilmiş sonra da dünyaya Yugoslav yazar olarak lanse edilmiştir. Dil ve tarih milletlerin kimliğini oluşturan önemli öğelerdir. Tarihi başarılar, kahramanlıklar kollektif moral ve güç kazandırır. Yeni nesilleri bu kahramanlıklarla tanıştırır yetiştirirseniz, onlara kuvvetli bir milli bilinç aşılarırsınız. Osmanlı sarayında her zaman imtiyazlı bir statüye sahip olan Boşnak kimliği ile, dünya çapında tarihi şahsiyetler yetişmiş ve arkalarında silinmez eserler bırakmışlardır. Üç Osmanlı padişahına sadrazamlık yapan SOKULLU MEHMED PAŞA ve Kanuni Sultan Süleyman'ın hakkında ferman yayınladığı çağının bilim ve sanat dünyasına damga vuran MATRAKÇI NASUH'la şimdilik yetinelim.

Ne kadar da unutturulsa hatta yasaklansa da, Boşnakların zengin bir tarihi vardır. Her gün yenisi yayınlanan eserlerle bu tarihle daha fazla tanışıyoruz. Sanat alanındaki eserlerle oluşan kültürel kimlik de milletlerin çok önemli diğer bir güç kaynağıdır. Almanlar için Mozart ve Bethoven'in ne kadar önemli bir övünç kaynağı olduğunu söylemeğe gerek yoktur. Aynı şekilde Boşnak milleti için sevdalinka olarak bilinen müzik türü ve onun bu türün ustaları Himzo Polovina, Zaim İmamoviç ve Safet İsoviç ve daha bir çoğu önemli iftihar kaynaklarıdır. Bu anlamda Boşnaklar bir milleti, millet yapan tüm unsurlara fazlasıyla sahiptir. Bölgede kendini millet saydırmayı başaran ve bağımsız devlete sahip olan Karadağlılara ve Makedonlara göre Boşnaklar her yönüyle millet olmayı fazlasıyla hak etmektedirler.

DÜNYA BOŞNAK KONGRESİ VE ASIRLIK İNKARIN SONU

27-28 eylül 1993 tarihi Boşnak dünyası ve Bosna-Hersek devleti için tarihi bir dönüm noktasıdır ve çok önemlidir. O günü Boşnak dünyasının yaşayan en tanınmış kanaat önderleri, otoriteleri aydınları siyasileri BİRİNCİ DÜNYA BOŞNAK KONGRESİ adı altında Sarajevo'da toplanmıştır. Bağımsızlık için sürdürülen silahlı mücadelenin geleceği ve barış görüşmeleri masasında alınacak tavır üzerine söyleyecek sözü olan herkes görüşlerini açıklama imkanı buldu. Bir çok yönü ile 1920 li yıllardaki TBMM 'ye benzeyen buluşmada bir milletin geleceği ile ilgili herkes son sözünü söyleyecekti. Bu tarihi toplantı Yazar ALİJA İSHAKOVIÇ'İN yaptığı uzun konuşma ile açıldı. Tarihten günümüze, çok sayıda konuşmacı güncel ve tarihi bir çok olaya temas etti. İki gün kesintisiz devam eden kongrede, ilgili herkes söz alma imkanı buldu. Ancak akılda kalacak olan en önemli karar BOŞNAK isminin tartışmasız kabul edilmesidir. Müslüman kelimesi ile dini bir azınlık cemaat olmaktan kurtulan Boşnak milleti, İslamı değil, azınlık bir dini cemaat olmayı reddetmiştir tarihin çöplüğüne atmıştır. Boşnak milli ismini benimseyerek, iki komşusuna karşı eşit millet statüsü kazanmıştır. Diasporada uzun yıllar BOŞNAK isminin kabulü için mücadele veren ve

İsviçre Zürich’ te BOŞNAK ENSTİTÜSÜ isimli kurum üzerinden milletine emsalsiz hizmetler yapan ADİL ZULFİKARPAŞIÇ’İ takdir ve minnetle anmak gerekir.

(1992 yılındaki referandumdan sonra BM’de göndere çekilen bağımsız Bosna Hersek bayrağı)

AVNOJ ile sınırları çizilen federal Bosna-Hersek devletinin sınırları bağımsızlık referandumu için esas kabul edilmiş ve 1992 de 1 martta sonucu açıklanan referandumla Bosna-Hersek bağımsızlığını ilan etmiştir. 2. AVNOJ’DA yani Yugoslavya’nın 6 federal devletinden birisi haline gelen Bosna-Hersek’e bağımsızlık yolu o zaman açılmıştı. Bu yolun açılmasında Tito’nun katkılarını unutmamak lazım. Bosna’ya bağımsızlık veren Tito bu kararla, kendine Yugoslavya’nın tamamına hakim olma yolunu da açmış oluyordu.

BOŞNAKLARIN MÜCADELESİ IRKÇILIĞI DEĞİL İNSAN

HAKLARINI KORUMAYI ESAS ALMIŞTIR

Çok sıkıntılıgeçen ilk iki yıldan sonra 1995 yılına gelindiğinde Boşnak Milleti maddi -manevi her alanda güç kazanmış olarak saldırgan düşmana karşı galip gelme yolunda ilerlemeye başladı. BM, ABD ve AB 1992 de saldırganlara karşı göstermediği kararlı tavrı topraklarını her geçen gün düşmandan temizleyen Bosna-Hersek ordusuna karşı gösterdi. Göstermelik bombalama seansları ile ırkçı işgalcilere karşıymış gibi tavırlar inandırıcı değildi. Oldu-bittilerle düşman güçleri yenmekte olan Bosna-Hersek ordusu durduruldu. Sonrasında Ülke topraklarının yarısı saldırganların kontrolüne zor kullanılarak adeta hibe edildi. Uluslararası

camia Bosna'daki çatışmalardan kimsenin galip gelmemesinde ısrar ederek soykırım sabıkalı canileri kollayarak büyük bir hata işledi. Boşnak milleti ırkçı saldırgan bir tavır hiçbir zaman olmadı. Hiçbir insanı ırkından veya dininden dolayı dışlama hatasını işlemedi. İnsanlığın parlamentosu olması gereken BM sadece temel insan hakları ve vatani için savaşıyor Bosna-Hersek ordusunu soykırım yapan saldırganlarla bir tuttu. 2007 yılında Lahey Adalet kararı ile soykırım yaptıkları sabit olan canilere DAYTON anlaşması ile devlet içinde devlet olma imtiyazı tanındı.

BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ İLE BOŞNAKLAR MİLLİ RÜŞTLERİNİ İSPAT ETTİLER SONRA DA DÜNYAYA TANITILAR

Yugoslavya'dan Türkiye'ye geldiğimiz ilk yıllarda kim olduğumuzu, ve Türkiye'ye niye geldiğimizi anlatmakta güçlük çektiğimizi hatırlıyorum. Hele yakın komşularımız Türkçe bilmememize hayret ederlerdi. Hatta Türkçe bilmediğimizin farkına varınca, Müslüman olup olmadığımızı veya ne zaman Müslüman olduğumuzu sorgularlardı. Ancak gün görmüş bilgili okumuş bazı kişilerden Boşnak olduğumuzu duyduk öğrendik. Peki bu Boşnak kelimesini biz neden bilmiyorduk diye çocuk yaşta olmama kendi kendime sorduğumu bugün gibi hatırlıyorum. Büyüklerimizin de bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaması konuyu daha da anlaşılamaz hale getirirdi. Yugoslavya'da ve dünyanın dört bir tarafında yaşayan milyonlarca insanın milli isminden habersiz yaşamasının izahını hangi sosyal bilimci nasıl yapar? anlamak mümkün değildir. Bağımsız Bosna-Hersek devletinin varlığı dünyanın neresinde olursa olsun her Boşnak insana milli şahsiyet kazandırmıştır. Artık her birimiz göğsümüzü gere göre milli ismimizi telaffuz etmekten iftihar ediyoruz. 1992-95 yılları arasında verilen mücadele boyunca Müslüman Boşnak olmayan ve Bosna'yı vatani kabul eden herkesin insan haklarının ihlal edilmemesi için azami gayret gösterilmiştir. Bosna-Hersek sadece Boşnakların değil ona saygı gösteren herkesin devletidir prensibinin hayata geçmesi sağlanmıştır. ırkçı eğilimlere kapılmamış Sırp Hırvat ve diğer vatandaşlar da ekonomik sıkıntılara rağmen, insan haklarına

ve kendilerine ait tüm değerlere azami özen gösterilen bir ülkede yaşadıklarını hissedeceklerdir.

SANCAK VE DİYASPORADA YAŞAYAN TÜM BOŞNAKLAR KİMLİKLERİNE DERHAL SAHİP ÇIKTILAR

Bosna-Hersek'in bağımsızlığını korumada gösterdiği başarı eski Yugoslavya'daki topraklarda yaşayan tüm Boşnaklar tarafından büyük bir sevinçle karşılandı. Özellikle Sırbistan-Karadağ'da, Sancak'ta yaşayan Boşnaklar Bosna'ya yardım etmekte ve milli kimliklerine sahip çıkmada hiç tereddüt etmediler. Devamında Türkiyede yaşayan Boşnak asıllı göçmenler derneklerinin isimlerindeki Yugoslavya ismini kaldırarak Bosna-Sancak'a çevirdiler. 11 Mayıs 1991 de kurulan MNVS (SANCAK MÜSLÜMAN MİLLİ KONSEYİ) ile üç hilalli üç zambaklı bayrak resmen kabul edildi. Boşnaklar bu sembolü kısa zamanda sahiplendi, benimsedi. Miloşević rejimi bu kurumu ve Boşnak kimliğini inkara devam etti. Senelerce süren inkar en sonunda bitmek zorunda kaldı. Belgrad rejimi istemeye istemeye razı oldu ve tanıdı. Daha sonra Boşnak Milli Konseyi BNV adını alacak olan bu kurum Sancak'ta yaşayan Boşnakların en üst temsil organı haline gelmiştir. 2011 de yapılan nüfus sayımında Boşnak milli kimliği konusundaki tüm tereddütler ortadan kaldırılmıştır. 2012 yılından beri Boşnak Milli Konseyi Sancak'ta okutulan ders kitaplarının bir kısmını kendi görüşleri doğrultusunda yazdırarak, okullarda okutulmasını sağlamıştır. Eğitim alanında yüzyıl sonra gelen bu başarı Boşnak Milletinin Sancak'ta kendi öz kimliği ile ebediyen yaşayacağını garantisidir.

(1991 yılında Sırbistan-Karadağ içinde yaşayan Boşnak Milletinin kabul ettiği bayrak)

Çekilen Acılar Bir Daha Yaşanmasın

Lozan Mübadilleri Vakfı genel sekreteri Sefer Güvenç, Türk – Yunan Nüfus Mübadelesi, çekilen sıkıntılar, mübadelenin içeriği ve mübadil kuşaklarının durumu ile ilgili Yusuf Sami Kamadan'ın sorularını cevaplandırdı..

Ocak 2015

“Kuzey Yunanistan Yer Adları Atlası” adlı oldukça önemli de bir eserin sahibi olan Lozan Mübadilleri Vakfı genel sekreteri **Sefer Güvenç** ile; 1923 yılında başlayıp 1930'lara kadar uzanan “Türk – Yunan Nüfus Mübadelesi”yle alakalı; mübadelenin içeriği, çekilen sıkıntılar, mübadil kuşaklarının durumu ile mübadele kapsamına girmeyen Batı Trakya Müslümanlarının mevcut problemleri gibi birçok mesele üzerine konuştuk.

Türk – Yunan nüfus mübadelesinin ne anlama geldiğinden ve neyi kapsadığından bahseder misiniz?

Efendim, mübadele değişim demektir bugünkü tabiriyle. Daha fazla iktisadi bir terim olarak kullanılan bir kelimedir. Bir malın eşdeğer bir diğer malla değiş tokuş edilmesi anlamına gelir. Fakat mübadele son zamanlarda uluslararası anlaşmazlıkların çözümünde halkların değiştirilmesi anlamında kullanılmıştır. Özellikle 20. yüzyıl başlarında homojen ulus

devletlerin kuruluş sürecinde farklı dinden, farklı etnisiteden olan insanlar, sınırdaş ülkelerdeki aynı dinden, aynı etnisiteden olan insanlarla değiş tokuş edilmiştir. Tabi bu sırada gayrimenkul malların da değişimi söz konusudur.

Bizler ise mübadele deyince Türk – Yunan nüfus mübadelesini anlıyoruz. **Türk – Yunan nüfus mübadelesi** 30 Ocak 1923 tarihinde, Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan bir antlaşmadır. Bu antlaşma ile Yunanistan’da yaşayan Müslümanlar zorunlu olarak Türkiye’ye, Türkiye’de yaşayan Rum Ortodokslar ise zorunlu olarak Yunanistan’a gönderilmişlerdir. Mübadeleyi diğer göçlerden ayıran en önemli sebeplerden bir tanesi uluslararası bir antlaşmaya bağlı olarak yapılması ve bu antlaşmanın zorunlu olmasıydı. Yani insanların “Ben gitmiyorum, böyle bir şey istemiyorum” deme durumları kesinlikle yoktu. Mutlaka gidilecekti.

Mübadelede, Türkiye’de yaşayan İstanbul Rumları, Bozcaada ve Gökçeada Rumları hariç, Türkiye’de yaşayan ne kadar Rum Ortodoks varsa zorunlu olarak Yunanistan’a gönderilmiştir. Yunanistan’da da Batı Trakya hariç, Yunanistan’da yaşayan ne kadar Müslüman Türk varsa Türkiye’ye gönderilmişlerdir. Mübadelenin başlangıç tarihi 18 Ekim 1912’dir, yani **Balkan Savaşı**’nın başladığı tarih mübadelenin başladığı tarih sayılır. Çünkü daha mübadele sözleşmesi imzalanmadan önce, kitlesel göç hareketleri olmuştur. Balkan Savaşı’ndan sonra yüz binlerce insan Yunanistan topraklarından ve Balkanlardaki diğer ülkelerden zorunlu olarak Türkiye’ye göç etmişlerdir, yani kaçarak gelmişlerdir. Aynı şekilde **Kurtuluş Savaşı** sonrası, 1922’de o savaşın Yunanistan’ın mağlubiyetiyle sonuçlanması sonucu, buradaki sivil halk da Yunan Ordusu’nun peşisıra Yunanistan’a kaçmıştır. Dolayısıyla fiili bir durum söz konusudur.

Bir; 1912 Balkan Savaşı'nın ardından Türkiye'ye gelenler, iki; Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Yunanistan'a gidenlerin durumu ortadadır. Bunlara yer bulmak, iş bulmak, aş bulmak gibi sorunlarla karşılaşmıştı her iki ülkede de. Dolayısıyla diyorlar ki, Yunanistan'daki Türkleri Türkiye'ye gönderelim, onlardan boşalan yerlere de Anadolu'dan gelen Rum Ortodoksları yerleştirelim. Dolayısıyla her iki ülkede bu kitlesel göçün neticesi 2 milyona yakın insan yer değiştirmiştir. Yani Balkan Savaşı'yla başlayıp, mübadele antlaşmasının uygulanmasına kadar.. Mübadele 30 Ocak 1923 tarihinde imzalandı, bundan sonra yaklaşık olarak Yunanistan'dan Türkiye'ye 500 bine yakın insan geldi. Türkiye'den de yaklaşık olarak 190 bin civarında insan gitti. Ama öncesini de, yani Balkan Savaşı'yla gelenleri ve Kurtuluş Savaşı sonrası gidenleri de hesaba katarsak toplam 2 milyon insan etkilendi bu mübadeleden.

30 Ocak 1923'te sözleşme imzalanıyor fakat hemen uygulamaya geçilemiyor. İlk mübadillerin gelişi 1923 yılının Kasım ayında. Midilli'den bir grup geliyor Ayvalık'a, ondan sonra Trakya'ya Selanik civarından geliyor, Girit'ten gelenler var. 1923'ün ancak Aralık ayından sonra esas göç hareketi 1924-1925-1926 arasında oluyor. 1924'te çok yoğun bir göç var. Fakat bu iki ülke arasında anlaşmazlık çıkıyor. Yani gayrimenkullerin hesabında hangi tarafın gayrimenkulleri daha değerli diye. Çünkü hepsine bir değer biçmişler. Sonuçta Ankara Antlaşması yapılıyor, 1926'da Atina Antlaşması var ama yine çözilemiyor. En son 1930

yılında Venizelos Ankara'ya geliyor. İşte o zaman Atatürk-Venizelos buluşması var. Son bir anlaşma yapılıyor ve bu gayrimenkullerle ilgili bütün problemler 1930 yılında bitiyor.

Yapılan hesaba göre Yunan Hükümeti 450 bin İngiliz lirası borçlu çıkıyor. Bu parayı ödüyor ve defter kapanıyor.

Tabi mübadelenin zorunlu olması çok büyük travmalar yarattı. Hâlâ o travmalar ikinci kuşaklarda, üçüncü kuşaklarda maalesef devam ediyor. Örneğin din temelinde yapıldı mübadele. Müslümanlık ve Ortodoksluk temelinde. Burada farklı anadil konuşan insanlar büyük sıkıntı çektiler. Anadolu'dan, özellikle Kapadokya bölgesinden giden Rum Ortodoksların anadili Türkçe'ydi, ibadetleri Türkçe'ydi, İncilleri Türkçe'ydi. Aynı şekilde Yunanistan'dan gelen farklı dil grupları da var. Örneğin, Yanya'dan gelenler, Girit'ten gelenler Rumca konuşuyorlardı. Balkanların Rodop Dağları eteklerinden, Drama Bölgesi'nden gelenlerin bir kısmı Pomakça konuşurdu, hatta Ulahça konuşanlar vardı. Gagavuzlar gitmişler mesela Trakya'dan, Türkçe konuşuyorlar. Ortodoks oldukları için gitmişler. Bir de şu var ki yeniden yaşam kurmak çok zor bir şeydir. Her şeyini geride bırakıyorsun, coğrafi şartların farklı olduğu, bilmediğin bir memlekete geliyorsun ve yeniden bir yaşam kuruyorsun. Dolayısıyla bu insanlar geldiklerinde büyük sıkıntı çektiler. Gittikleri ülkelerde zaman zaman dışlanmalara maruz kaldılar. Tabii mübadelenin sebepleri savaşlardır. Dolayısıyla eğer savaşlar olmamış olsaydı mübadele de olmayacaktı ve herkes yerinde kalacaktı.

Lozan Mübadilleri Vakfı'nın amacı nedir? Vakıf, amacı doğrultusunda ne gibi faaliyetlerde bulunuyor?

Lozan Mübadilleri Vakfı 1999 yılında kuruldu, 2001 yılında yasal olarak tescil edildi. Vakfın amacı da şudur: Geçmişte, mübadillerin beraberlerinde getirdikleri bir kültür var. Bu kültürü yaşatmak, mübadele sürecini bilimsel olarak araştırmak... Çünkü maalesef Türkiye'de eğitim sisteminde mübadele hiçbir zaman işlenmemiştir. Romanlara konu olmamış, film de

çevrilmemiştir. Son yıllara kadar bu böyledir. Bu mübadele olayını bilimsel olarak araştırmak, mübadillerin kültürüne sahip çıkmak, mübadillerin geride bıraktıkları kültürel mirasa sahip çıkmak... Örneğin bizim orada bırakmış olduğumuz camiler, tekkeler gibi kültürel mirasımız var. Rum Ortodoksların burada bırakmış olduğu kilise, manastır gibi dini yapılar var. Bunlar özellikle II. Dünya Savaşı öncesi, dünyada faşizmin yükseldiği dönemlerde maalesef her iki ülkede de ciddi biçimde tahrip olmuştur. Bugün çok az sayıda yapı kalmıştır ayakta. Bunların korunması temel amaçlarımızdan bir tanesidir.

Yani şunu diyoruz; orada Müslümanların ibadet ettikleri mekanlar sadece Müslümanların değil, o coğrafyanın kültürel bir mirasıdır. Dolayısıyla onu korumak, oradaki ülkenin bir görevidir. Buradaki Rum Ortodokslara ait kilise, manastır gibi yapılar da, sadece onların ibadet ettikleri mekanlar değil, aynı zamanda bu coğrafyanın da kültürel mirasıdır. Bunları korumak da Türkiye Devleti'nin bir görevidir. Vatandaşların bu bilinçle bunlara sahip çıkması gerekiyor. Bu konuda önemli çalışmalar yapıyoruz. Türkiye ve Yunanistan arasında özellikle yerel yönetimlerin işbirliği yapmasını teşvik ediyoruz. Koromuz var, mübadillerin anadillerinde söyledikleri türkülerini seslendiriyor, Türkçe ve Yunanca iki dilde. Yunanistan'da konserler veriyoruz. Yani bir anlamda Lozan Mübadilleri Vakfı, bir barış projesidir diyebiliriz.

Az önce de bahsettiğiniz gibi Batı Trakya'daki Türkler mübadele kapsamına girmediler. Dolayısıyla orada bir Türk nüfusu var. Batı Trakya'daki Türklerin durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Batı Trakya’da yaklaşık olarak 120 bin civarında Türk-Müslüman yaşıyor. 100 – 150 bin arası rakamlar veriliyor. Mübadele sözleşmesi yapıldığı zaman İstanbul’da da yaklaşık o kadar Rum Ortodoks yaşıyordu. Fakat özellikle Kıbrıs sorunu nedeniyle, 1950’lerin ortalarından sonra, her iki ülkede azınlık statüsünde bulunan insanlar büyük sıkıntılar çektiler. Oysa mesela 1950’li yılların başlangıcında bir yumuşama süreci var. Celal Bayar Lisesi açıldı Batı Trakya’da. Batı Trakya’daki öğretmenler geldiler, Türkiye’de eğitim gördüler, sonra Batı Trakya’daki öğrencileri bu öğretmenler gidip eğittiler diyebiliriz. Fakat sonra, özellikle Kıbrıs meselesi ortaya çıktı ve ayrıca 1955’te 6 – 7 Eylül olayları oldu. Sonra 1964’te Türk vatandaşı olmayan Yunanlıların Türkiye’de çalışma ve oturma izinleri iptal edildi. Onlar yurtdışına gönderildi. Bu süreçte Batı Trakya’daki Türklere de büyük baskılar uygulandı. Onlar da kaçarak Türkiye’ye geldiler. Yani çok sayıda Batı Trakya Türk’ü şu anda Türkiye’de yaşamakta. Özellikle İstanbul’da Zeytinburnu bölgesi diyebiliriz, Bursa, Soma, Bergama, İzmir bölgesinde çok var. O süreçte büyük sıkıntılar çekildi.

Batı Trakya Türkleri’nin hâlâ sorunları var. Mesela müftülükle ilgili sorunları var. Seçilmiş müftülerini Yunan Hükümeti tanımıyor. Eğitimle ilgili sorunları var. Şu anda anaokulunda eğitimin Yunanca mı Türkçe mi olacağı gibi güncel sorunlar var. İşte müftülük sorunları var.

Ama benzer sorunlar burada İstanbul Rumları için de geçerli. Biliyorsunuz hâlâ Ruhban Okulu sorunları var. Mütakabiliyet esası diye bir uygulama var. O nedenle bu sıkıntılar çözülemiyor. İstanbul Rumları 120 bindi. Şu anda sayıları yaklaşık olarak 3 bin civarında kaldı. Fakat Batı Trakyalıların; özellikle Yunanistan Avrupa Birliği'ne girdikten sonra, durumlarında bir iyileşme söz konusu diyebiliriz.

Bir insan için doğup büyüdüğü, yüzyıllarca bağlı olduğu toprakları bırakıp göçe zorlanması çok zor olmalı. Bu meyanda, mübadele sonucu gelmiş olanlarda doğup büyüdükleri yere karşı bir özlem, hasret var mıydı?

Aile büyüklerimiz, doğdukları toprakları bir daha maalesef ziyaret etme imkanına sahip olamadılar. Bir; siyasi atmosfer uygun değildi, iki; ekonomik nedenlerle bu mümkün değildi. Vize sorunları vardı vesaire. Hepsi de memleket özlemiyle bu dünyadan göçüp gittiler. Bizler; ikinci kuşaklar, üçüncü kuşaklar onların o özlemlerini bildiğimiz için sık sık aile büyüklerimizin doğdukları toprakları ziyaret ediyoruz, onların yaşadığı köylere gidiyoruz, çalıştıkları coğrafyayı görüyoruz. İbadet ettikleri mekanları ziyaret ediyoruz. Ve biz bu ziyaretlere de gezi demiyoruz, mübadil buluşması diyoruz. Çünkü bizim orada terk ettiğimiz yerlere, Anadolu'dan giden Rum Ortodokslar yerleşti.

Sizler de mübadele sonucu yerinden edilmiş bir aileden geliyorsunuz. Çekilen büyük sıkıntılar oldu şüphesiz. Yaşanan sıkıntılardan kısaca bahseder misiniz?

Mübadeleden önce, 1912'de mübadillerin yaşadıkları topraklar Osmanlı'nın elinden çıktı, Yunan Devleti'nin mülkiyetine girdi. 1912 ile 1923 - 24 arası bunlar yaklaşık olarak 12 sene Yunan idaresi altında yaşadılar. Balkan Savaşı sırasında sıkıntılar çekildi. Hemen hemen bütün mübadil ailelerin Balkan Savaşı'nda bıraktıkları bir şehit vardır. 1922'de, Yunan Ordusu'nun Kurtuluş Savaşı'ndaki bozgunundan sonra burada sıkıntılar başladı tabi. Sanki suçlu, orada yaşayan Türk halkmış gibi yerel tepkiler oldu. Ailemizden bu tarz tepkileri

duyardık, anlatırlardı. Sonra 1922’de Türkiye’den giden Rum Ortodokslarla evlerini paylaştılar. Her aile bir tane Rum Ortodoks aileyi aldı, evini paylaştı. Evinin alt katında kendisi oturduysa üst katını onlara verdi veyahut tersi oldu. Hayvanlarını paylaştılar, işte iki ineği varsa birini onlara verdiler. Böyle 1922’den 1923 - 24’e kadar bir - iki yıl Rum Ortodokslarla birlikte yaşadı bunlar. Yani artık mübadele olacağı da belliydi. Çünkü “Biz buraya geldik, sizi de gönderecekler” lafları dolaşıyordu ortalıkta. Zaten Lozan görüşmeleri de başlamıştı.

Tabi sıkıntılı bir durum. Bir defa yolculuk çok sıkıntılı. Çok uzak yerlerden limanlara gidiş sıkıntılı. Yaya, hayvan üzerinde gelmeler... Şanslı olanlar belki tren istasyonlarına yakın yerlerden trenle geldiler. Selanik’e geldiler, Kavala’ya geldiler. Epir bölgesinde olanlar Preveze’ye geldi, orda gemilerin gelmesini beklediler. O gemilere bindirildiler. Gemiler de yolcu taşımaya elverişli gemiler değildi. Bir ikisi hariç. Bunlar yük taşımaya elverişli gemilerdi. Sonra bunlarda birtakım tadilatlar yaptılar. Ve yolcu taşımaya uygun hale getirdiler. Uzun süren gemi yolculukları yani dört gün, beş gün, bir hafta denizde kalıyorsunuz. En trajik olaylar, örneğin salgın hastalıklar o zaman çok yaygın, salgın hastalıklar nedeniyle çok sayıda insan ölüyor. Gemide ölenlerin cesetleri denize bırakılıyor. O

bir travma onlar için. Böyle şeyler anlatılıyor. Mesela bir kadının çocuğu ölmüş ama çocuğunu denize atmasınlar diye kucagında ona ninni söylüyor, güya çocukla konuşuyor ki çocuğunu vermesinler diye. Sonra karaya çıktığında defnediyor, yani bu tür şeyler var.

Ve geldikleri zaman da hemen “hoş geldiniz, işte siz şuraya gideceksiniz.” diye bir olay yok.

Epey dolaşmışlar. İlk geldiklerinde diyelim bu bölgeye gelenler önce Tuzla’ya gelmiş.

Tuzla’da tahaffuzhaneye, tahaffuzhanede sağlık kontrolleri yapılmış. Ondan sonra bunları iskân yerlerine... Buradan diyelim iskân yeri Trakya. Hadi tekrar gemiye bindir, Tekirdağ

limanına indir, Tekirdağ limanından hayvan üzerinde veya yaya olarak köylere dağıt. Öyle

şeyler var ki mesela İzmir’e gelen, İzmir’den İç Anadolu’nun bölgelerine yaya olarak giden, orada belli bir yerde bir ay kalan, arkasından bir başka yere, bir başka yere yani böyle iskân

bölgelerine gidinceye kadar altı ay, bir yıl geçiren mübadiller var. Orada tabi bir de yerlilerle

sorun yaşamışlar açıkçası. Çünkü yerlilerin mantığı şu: “Yunan’ı kovduk, dolayısıyla bu

toprakların, bu evlerin bizim olması lazım ama siz geldiniz bunlara kondunuz.” Oysa

mübadiller Yunanistan’da çok büyük mal varlığı bıraktılar. Yani hiçbir şeylerini almadılar.

Zorunlu olarak terk ettikleri andan itibaren otomatik olarak Yunan hükümetinin mülkiyetine

geçti oradaki mallar. Buradaki Rum Ortodoks malları da Türk hükümetinin mülkiyetine geçti.

Dolayısıyla orada bıraktığı malın burada karşılığını alması gerekiyor mübadilin. Ama öyle

olmadı. Ne oldu? Büyük şehirlerde; örneğin devlet bürokratları, subaylar, polisler, ondan

sonra mütegalibe, ileri gelenler işgal etti gayrimenkullerin büyük çoğunluğunu. Buna rağmen

mesela sayı veriliyor bir milyona yakın Rum Ortodoks gitti, beş yüz bin kişi geldi.

Dolayısıyla herkese ev olması lazım. Ev sıkıntısı çekildi. Numune köyler kuruldu mübadiller

için. Yeni köyler... Karadeniz Bölgesi’nde var numune köyler, Ege’de var. Yani numune köy

dediğin mübadiller için ayrı köy kuruldu, çünkü mevcut gayrimenkuller yerliler tarafından

işgal edildi. Böyle durumlar yaşandı. Hâlâ hakkını aramak için hukuki yollara başvuran

mübadiller var; fakat hak arama yolları da kapalı. Zaten belli bir kararnameye göre

mübadillere orada bırakmış oldukları malların sadece yüzde yirmisi verildi. Yani yüz dönüm

toprak bıraktıysak burada yirmi dönüm toprak verildi. Bu tür sıkıntılar yaşandı. Tabi Lozan Mübadilleri Vakfı olarak biz gayrimenkul gibi işlerle uğraşmıyoruz. Bu defter kapandı, biz daha çok işin kültürel boyutuyla ilgileniyoruz.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

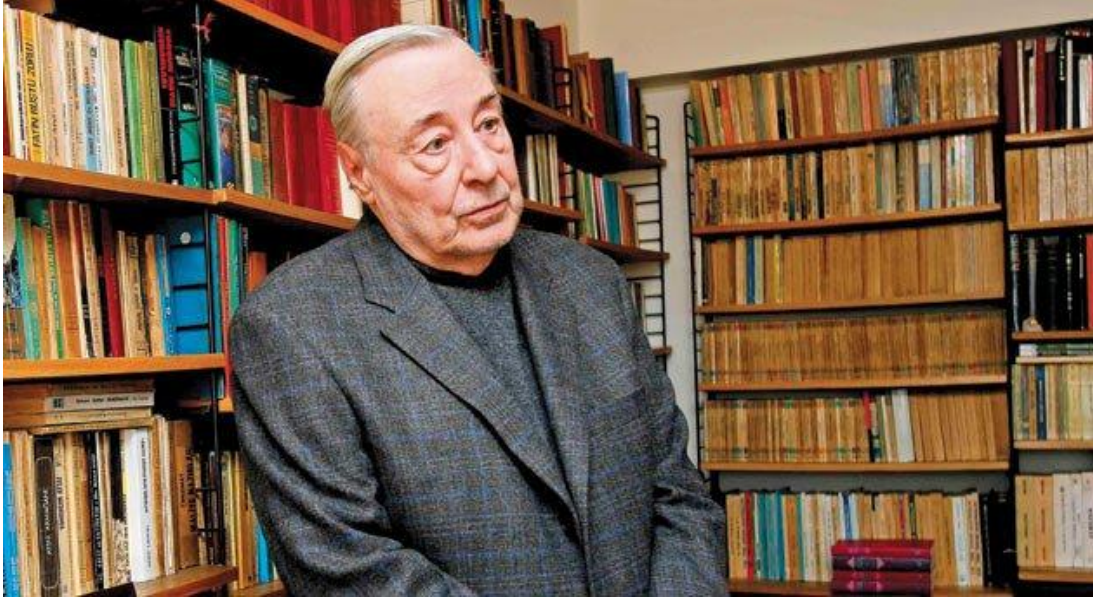

Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı hâlâ mesafeli bir duruşu var tabi. Bu bir bakıma devletlerin çıkar politikasıyla da ilgili bir şey. Ama halk için söylemek gerekirse çok olumlu gelişmeler var. Bu iki halk birbirini 90 yıldır düşman olarak tanımış. Ticaret, turizm vb. sebepler dolayısıyla gidiş gelişler arttı. Adalar'a en fazla turist Türkiye'den gidiyor mesela. Hafta sonları millet Kavala'ya, Selanik'e gidiyor. Bu insanlar birbirlerine çok benzerler. Kim Türk kim Yunan ayırmak mümkün değil. Bir grubu meydana getir mesela; kim Türk kim Yunan ayıramazsın. Çünkü biz bu coğrafyada yüzlerce yıl beraber yaşadık. Şurada ayrılık dediğin şey daha 100 yılını bulmamış, Yunan Devleti denen devlet 1830'larda kurulmuş. Halklar arasında çok güzel iletişim kanalları var. Türkiye'yle yakınlaşmak isteyen büyük bir çoğunluk var.

Tabi bunun alternatifi de var. Altın Şafak diye bir parti var mesela. Bu Türkiye düşmanı bir parti. Oy oranı da %8'in üstünde. Parlamentoda temsilcileri var. Tabi ağır bir ekonomik kriz var Yunanistan'da. Özellikle gençlerde işsizlik oranı çok yüksek. %25 civarında. Bu krizin Yunanistan'a en büyük faturası şu olacak. Nitelikli iş gücünü kaybedecek. Nitelikli iş gücü yurtdışına kaçıyor. Almanya, Amerika, Avustralya gibi ülkelere gidiyor. Türkiye'ye ilgi büyük. Yunanistan'da çok sayıda Türkçe kursu var. Türkçe öğrenmek isteyenler var. Bunda diziler çok etkili. Türk dizileri çok izleniyor. Sizin yaşınız ufak, bilmezsiniz. Eskiden "Dallas" diye bir dizi izleniyordu Türkiye'de. Sokaklar boşalırdı o yayımlandığı saatlerde. Oralarda "Muhteşem Yüzyıl" oynadığında da kadınlar "benim dizim var, dizimi seyredeceğim" diyor. Randevu da vermiyorlar birbirlerine. Bu şekilde olumlu bir hava var. Zaten bizim vakfın amacı da halklar arasındaki bu iletişimi sağlamak. Bizim sloganımız şu: Çekilen acılar bir daha yaşanmasın.

Kaynak: Dünya Bizim

Üniformalı politikacılık iptila haline gelmişti

Rumeli'nin kaybı tüm Anadolu'nun gönlünde hüznölü bir yer etmişti. Muhammed Özbey, (12/12/2014)

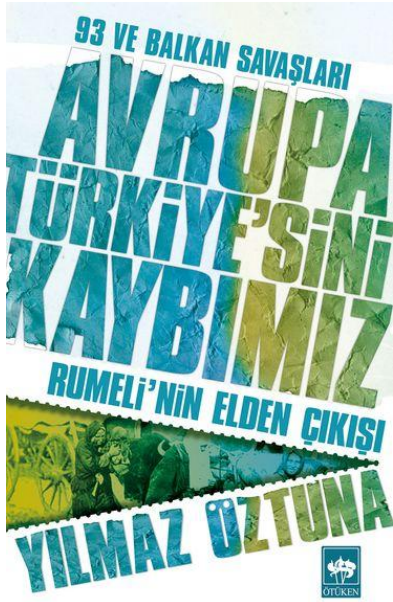
Osmanlı bürokrasisinde Anadolu'ya göre bir adım önde olan Rumeli, Evlad-ı Fatihan diyarıdır. Bizim için fethin, yürüyüşün kutlu toprağıdır. Yahya Kemal Beyatlı'nın “Türk'ün gönlünde dağ varsa Balkan'dır, nehir varsa Tuna'dır.” deyişi boşuna değildir elbette.

Merhum **Yılmaz Öztuna**'nın *93 ve Balkan Savaşları – Avrupa Türkiyesi'ni Kaybımız & Rumeli'nin Elden Çıkışı* kitabı da bir **Yahya Kemal** şiiriyle başlıyor. Balkanlar'ın, ki bu Avrupalılar'ın deyişidir, yani Rumeli'nin kaybı sadece Yahya Kemal'in ya da Yılmaz Öztuna'nın değil, onların da belirttiğı üzere tüm Anadolu'nun gönlünde hüznölü bir yer etmiştir.

Öztuna kitabında önce iki coğrafi düzeltme yapıyor. Birincisi, Balkan isminin Türkçe olmasına rağmen mezkur coğrafyanın Rumeli olarak adlandırılması gerekliliğı. Çünkü Balkan, “sarp, geçit vermez” anlamıyla dağlara verilmiş bir isimdir. Bunu Avrupalılar coğrafya ismi haline getirmiştir. İkinci düzeltme ise Ege Denizi dediğimiz denizin asıl adının Adalar Denizi olması. Kitapta Öztuna'nın titizliğı her an belli oluyor. Esas konuya gelmeden

evvel yaptığı kısa fakat yoğun tasnif, Rumeli'nin sınırlarını çiziyor, kavimlerini anlatıyor, kavimlerin mezheplerine kadar bilgi sahibi olmamızı sağlıyor ve Osmanlı'nın imar faaliyetlerini sayısıyla birlikte gözler önüne seriyor.

Öztuna bize bir tarih, kronoloji ve vakalar silsilesi anlatmakla beraber, tarihi olayların nedenini ve nasıllığını da anlatıyor. Zaten kitabın önemi de buradan kaynaklanıyor. Kitabı okurken istemsiz biçimde hayret nidaları çıkarmamak elde değil. Çünkü aşağı yukarı 300 sene boyunca adım atılmaya çalışılan, bir 300 sene boyunca da sınırları genişletilen kutlu toprakların elden çıkışının basitliğini okudukça hem üzüyor hem öfkeleniyoruz.

Paşalar devleti bir maceraya sürüklemişti

İlk olarak **Kırım Harbi**'nden itibaren devletin 'diplomasi dehalarından' mahrum kaldığını görüyoruz. Evvelden diplomasiyle, pazarlıklarla, dengeleri gözeterek tarafları birbirine kırdırabilen vezirler, paşalar, nazırlar artık yerini şahsi hırslarına esir düşen, sempati beslediği Avrupalı devlete gerçekçi olmayan yaklaşımlarla güvenen insanlara bırakmıştı. 'Kaht ı rical' tabirinin en yoğun olduğu dönem belli ki 19. ve 20. yüzyıldır. Acı olan şu ki; kitap boyunca devlet adamlarında gaflet, cehalet ve ihanetin birbirine çok yakın durduğuna şahit oluyoruz. Örneğin Osmanlı'ya savaş sonunda o güne kadarki en büyük travmasını yaşatan 93 Harbi,

Öztuna'ya göre, eğer Karadağ Prenslığı'ne Müslümanlar'ın yaşamadığı bir tek kazâ verilseydi hiç başlamamış olacaktı. Savaşa girmek istemeyen **Çar 2. Aleksandr**, Ruslar'ı bu kadarıyla yetinmeye ikna etmişken Osmanlı paşaları toprak terkinin “Kanun u Esasi'ye mugayir” diye reddetmiş ve pire için yorgan yakmıştı.

Savaş başladıktan sonra Rusların Tuna'yı bir mermi sıkmadan geçmesinin sorumlusu olan **Abdülkerim Nadir Paşa** azledilir ve yerine **Mehmed Ali Paşa** tayin edilir. Mehmed Ali Paşa gençliğine ve atikliğine rağmen yenilmekten korktuğu için işi ağırdan alır ve Ruslara vakit kazandırır. **II. Abdülhamid Han** Plevne kahramanı **Osman Paşa**'ya gazi ünvanı verir. Osmanlı tarihinde nadir rastlanan bu olaydan ötürü diğer paşalar Osman Paşa'yı kıskanırlar. Ve Plevne'de sıkışıp kalan Osman Paşa'nın yardımına gitmezler, çünkü olası bir mağlubiyette mesuliyet onların olacaktır. Genç yaşta Serdar-ı Ekrem oldu diye kıskanılan Mehmed Ali Paşa, şimdi kendinden daha genç olan ve yerine atanan **Süleyman Paşa**'yı çekemiyor ve emirlerini yerine getirmiyordur. Süleyman Paşa ile Serasker Kaymakamı **Rauf Paşa**'nın birbirine düşman olmasından ve anlaşamamalarından ötürü Ruslar Balkan Dağları'nda durdurulamaz ve Ruslar'a Edirne hatta İstanbul yolu açılmış olur. Doğu cephesindeki durum da Batı'dan farklı değildi. Genç ve kabiliyetli olan **Müşir Katırcıoğlu Ahmed Muhtar Paşa**'nın başkumandan olması **Müşir Derviş Paşa**ve **Müşir Kurd İsmail Paşa**'nın düşmanlıklarını daha da arttırır. Osmanlı'nın muharebelerdeki galibiyetlerine rağmen sürekli takviye alan Ruslar bu cephede de galip gelir. **Midhat, Mahmud Celaleddin, Redif, İbrahim Edhem Paşalar** devleti bir maceraya sürüklemiştir. Tüm bunlar bir politik aksiyon dizisinin senaryosu değil, maalesef son dönem Osmanlısı'na ehil olmayanlar tarafından yaşatılan olaylardır.

“Üniformalı politikacılık, Türk subayı için keyif ve iptila haline gelmişti”

Her türlü acziyete rağmen, Gazi Osman Paşa veya Süleyman Paşa gibi şahsi dehaların başarılarından ötürü, Ruslar saray muhafızlarını, Ukrayna Kazakları'nı, nevzuhur devletçik

Romanya'nın elli bin askerini bile cepheye sürmek zorunda kalır. Bu savaştan sonra Gazi Osman Paşa'nın Plevne Müdafaası'nın ve Kafkas Cephesi'nde Muhtar Paşa'nın Erzurum'a kadar çarpışarak geri çekilirken kayıp vermemesinin Avrupa'da askerî akademilerde okutulması bir iftihadır. Bu durum bize şunu gösterir ki devlet en zayıf anında bile bir iki dahi şahıs ile kıpırdamaya başlayabiliyor. Sultan Abdülhamid'in Muhtar Paşa'ya da Gazi ünvanını vermesi, aslında Abdülhamid'in bu savaşı ne kadar önemsedğini gösteriyor. Rumeli'nin ve Kafkaslar'ın kaybı devlet için sonun başlangıcı olacaktır ve Abdülhamid de bunun farkındadır. Bu yüzden ki başarılı komutanları moral motivasyon amacıyla Gazi ünvanı ile taltif ederek kutlu bir davanın neferleri olduklarını tescillemek istemiştir.

Abdülhamid'in tahttan indirilmesi, 2. Meşrutiyet ve İttihatçılar'ın yönetimi ele geçirmesinden sonra 93 Harbi senaryosu, **Balkan Harbi** olarak kaldığı yerden devam eder. Hıristiyan çetecilere af çıkarmak, kendi aralarındaki Hıristiyan kiliseleri mevzusunu halletmek, Ruslar'ın sözüne güvenmek, Rumeli'ndeki en iyi şekilde yetiştirilen 120 tabur askeri terhis etmek, menzil ve levazım teşkilatlarının yapısını bozmak, düşman Sırbistan'ın ağır toplarını demiryolu ile taşınmasına ve limana çıkarılmasına müsaade etmek gibi pek çok aymazlık yapıldığını görüyoruz. Öztuna, Balkan Harbi'nde ordunun durumu ve Osmanlı subayları için çok güzel bir açıklama yapıyor: “Yıllardan beri subaylar politika ile uğraşmış, birliğine zaman ayıramamıştı. Üniformalı politikacılık, Türk subayı için keyif ve iptila haline gelmişti.” Sonuçta Rumeli elimizden çıktı ve akabinde küçük bir kısmını geri alabildik.

Balkan Harbi, sonsuz ibretler ve nihayetsiz dersler ihtiva eden bir savaştır

Kitaptan nakletmenin gerekliliğini gördüğüm iki alıntı mevcut. Biri **Ahmed Reşid Rey**'den. Balkan Harbi'ndeki mağlubiyetin sebebi için “stratejik hatalardan fazla, sosyal, politik ve ahlakî kokuşma idi” diyor.

Diğeri ise **Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur**'dan: "Orduda bile bile ve isteyerek ihanet olup olmadığı çok münakaşa edilmiştir. O sırada 5 yıllık iç didişme ve particilik yüzünden Türkler o kadar birbirine girmişlerdi ki, Balkan bozgununun inanılmazlığı, çok şüpheler doğurdu. Ordu ve donanma subaylarının bir kısmının bozgun çıkması için ellerinden geleni yaptıkları söylendi. Bunun Türk Genelkurmay arşivine dayalı çok kuvvetli örnekleri de verildi. Rumeli Türklüğü, hatta bütün Osmanlı Türklüğü için bir ölüm-kalım savaşı idi. Ama bazı Türkler'in böylesine bir ortamda bile düşmanın kazanmasına çalışacak kadar gözleri kızdı ve kör oldu. Ancak savaştan sonra bu ihanetlerin yargıya intikal ettirilmesine cesaret edilemedi veya uygun bulunmadı."

Son söz Yılmaz Öztuna'nın olsun: "Balkan Harbi, Rumeli Türklüğü'nün de anası olan ve onu doğuran Anadolu Türklüğü için, sonsuz ibretler ve nihayetsiz dersler ihtiva eden bir savaştır."

Ayrılıktan 100 yıl sonra ata toprağındaydım!

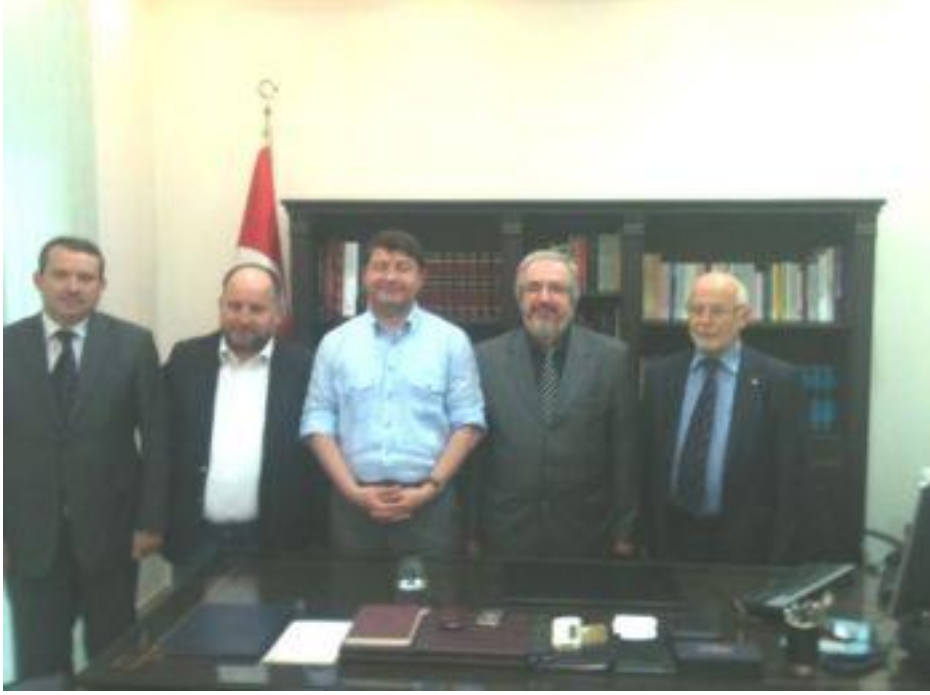

İTO heyeti

Erhan Erken, Selanik Kitap Fuarı vesilesiyle Yunanistan'da Müslümanların yoğun olarak yaşadığı yerleri de ziyaret etti. İzlenimlerini aktarıyor..

28/05/2012

Mayıs ayının 24 ila 26'sı arasında **Selanik Kitap Fuarı**'nı ziyaret etmek maksadıyla Osmanlı Rumeli'sinin bu önemli şehrine seyahat ettik. 24 Mayıs Perşembe sabahında, İstanbul'dan ben dahil 4'ü **İstanbul Ticaret Odası (İTO)** Meclis üyesi ve diğer ikisi de İTO personelinden oluşan kfile ile yola çıktık. Karayolu ile **İpsala** sınır kapısından geçerek Yunanistan sınırlarına girdik.

Gümölcine’den Moğolistan’a atandı büyükelçi olarak

İpsala gümrük kapısından sonra ilk durağımız olan Gümölcine’de Türkiye Gümölcine Başkonsolosluğumuzu ziyaret ettik. Başkonsolosumuz Sn. **Mustafa Sarnıç** bizleri çok sıcak bir şekilde karşıladı. Yakın bir süre sonra Moğolistan'a büyükelçi olarak gidecek olan Mustafa Bey, Gümölcine’deki Türk ve Müslüman azınlığın meseleleri ve Yunanistan’ın son durumu ile ilgili düşüncelerini bizlerle paylaştı. Bizler de ziyaretimiz ve genel konular ile alakalı kendisini bilgilendirdik.

Sayın Başkonsolos bizlere eşi tarafından hazırlanmış olan çok kıymetli bir kitabı hediye olarak verdi. **Esin Sarnıç** Hanımefendi ***Batı Trakya’da Ramazan*** adıyla güzel bir eser ortaya çıkarmış.

Sadık Ahmet’in çizgisini devam ettiriyorlar

Başkonsolusumuz ile beraberce yediğimiz yemekten sonra, **Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi**’nin genel merkezine kısa bir ziyaret yaptık. Parti Genel Başkanı **Mustafa Ali Çavuş**, merhum **Sadık Ahmet**’in çizgisini devam ettirmek konusunda gayret içinde olduklarını özellikle zikretti.

Daha sonra yürüme yolumuz üzerindeki **Gümölcine Türk Gençler Birliğı** Lokali'ndeki kardeşlerimize uğrayıp hatırlarını sorduk. 1928 Yılında kurulmuş olan bu birliğin, isminde Türk kelimesi olduğı için Yunan makamlarınca sakıncalı olarak değeriendirildiğini öğrenmek bizleri hayrete düşürdü.

Atanmış müftü ve imamlarla dinî hayata müdahale ediliyor

Gümölcine'deki kısa ziyaretimizde gördüğümüz şu ki, sınırimızdan **Karasu** bölgesine kadar olan yerde, Yunanlılar azınlık statüsündeki Türklere kısmî bir serbestlik vermiş durumdalar. Camiler açık, minareler ayakta, ezanlar susmamış.

Fakat atanmış müftü ve imamlarla onların dinî hayatlarına müdahale etmeye çalışıyorlar. Halk da atanmış imam ve müftülere karşı sessiz ama içten gelen bir direnç gösteriyor. Bu direncin nasıl bir şey olduğunu sözle anlatmak pek mümkün değil. Bizzat o insanların arasında yaşanarak bu farklılık daha net algılanabilir.

Varlığına izin verilen minarelerin yükseklik ölçüsüne dikkat ediliyor. Türklerin bulundaki bölgelere hizmeti en minimum oranda götürüyorlar. Her saniyeleri kontrol altında. Gümölcine

Başkonsolosluğu'na yaklaştığımız andan itibaren bizim bile peşimize takılan iki sivil polis memuru şehri terk edene kadar yanımızdan ayrılmadı.

Gümölcine'de başta Başkonsolosumuz olmak üzere tüm Türkler uyanık ve ne yaptığını bilen insanlar. Anavatandan gelen bizim gibi kişiler onlara moral veriyor ve direnme güçlerini arttırıyorlar.

O kadar yerleşim yerinin adı değişti ama Kavala'nın adı aynı kaldı

Gümölcine'den sonra yola devam eden kabilemiz, **İskeçe**'yi geçtikten sonra **Kavala**'ya vardı.

Kavala deniz kenarında güzel bir liman ve sayfiye şehri. Şehrin deniz kenarında bir miktar yürüyüş yaptıktan sonra, yüksekçe bir yerinde yer alan kalesini uzaktan seyrettik. Kavala'ya bu benim ikinci gidişim. İlk gittiğimde öğrendiğim bir bilgi bana çok çarpıcı gelmişti.

Balkanlarda yer isimleri, özellikle Yunanistan'da, tamamen değiştirilmiş.

Kavala'nın isminin değişmemiş olmasının sebebi, Osmanlı'da merkeze isyan eden **Kavalalı Mehmet Ali Paşa**'nın bu bölgede doğmuş olması imiş. Yunanlı, düşmanı olduğu Osmanlı'ya ihanet edenin ismini ilelebet yaşatmaya önem veriyor.

Fuar alanı daha önce Müslüman mezarlığı imiş

Kavala’da kısa bir süre kaldıktan sonra **Selanik**’e doğru yola devam ediyoruz. Akşamüstü saatlerinde Selanik’e varıyoruz ve otele yerleşiyoruz. Kısa bir dinlenmeden sonra da **Selanik Kitap Fuarı**’nın yapıldığı mekana geçiyoruz. Fuar alanı daha önce Müslüman mezarlığı olan bir bölge imiş. Yunanlılar bu mezarlığı ortadan kaldırıp yerine geniş bir sergi alanı kurmuşlar. Bu insanların başkalarının değerlerin saygısı yok denecek kadar az. Her davranışlarında bunu hissetmek mümkün.

Kitap fuarı iki büyük sergi alanından oluşmuş. Birçok ülkedeki kitap fuarlarına göre metrekaare olarak daha küçük bir alanda kurulmuş olmasına rağmen Balkanların en önemli şehirlerinden birinde yapılıyor olması bu fuara bizim nazarımızda ayrı bir önem katıyor.

İTO, Selanik Kitap Fuarı’na 3 yıldır stand bazında katılıyor. Geçen yönetim döneminden itibaren başlamış olan yurt dışındaki önemli merkezlerde kültür ve kitap fuarlarına katılım programının gelişerek devam ediyor olması çok önemsedığımız bir husus. Bu fuarlar farklı kültürlerle doğrudan temas imkanı sağlıyor ve aynı zamanda kendi kültürel ve düşünsel birikimimizin yurt dışında sunulmasına imkan veriyor.

İTO’nun standı yine çok güzel ve fonksiyonel bir tarzda dizayn edilmiş. Standda Kültür Bakanlığı’na **TEDA** projesinin tanıtılması için bir bölüm ayrılmış. Kültür AŞ’nin bazı kitapları da yine İTO standında sergilenmiş.

“Bir tek benim lisanım var” demek istiyor Yunan

İTO dışında fuarda bir de **Hizmet Vakfı**’nın standı vardı. Yunanca basılmış Risale-i Nurlar kitap okurlarının dikkatine sunulmuştu. Fuarın özellikle çocuk kitapları bölümü çok canlı idi. Ertesi günkü ziyaretimizde yüzlerce çocuğun gruplar halinde fuarda kitapların arasında dolaşması özellikle dikkatimizi çekti. Yayınevleri onlara özel standlar kurmuşlar. Çocukların dikkatle takip ettikleri gösteriler ve programlar düzenliyorlardı.

Fuarda, İTO dışında neredeyse tüm yayınevlerinin kitapları Yunanca. İngilizce kitap bile - bizimkini dışarıda tutarsak- yok gibiydi. Yunanlı şunu demek istiyor: Bir tek benim lisanım var. Benimle kültürel temas kurmak istiyorsan dilimi ve yazımı öğrenmek zorundasın. Fuarı gezerken, Osmanlı Türkçesi’nin dil ve yazı olarak bizim gelişmemize mani olduğunu söyleyenlerin sözlerinin sıhhat derecesini çokça düşünmek fırsatını buldum.

Dışişlerimizin yurtdışı kadrosu artık genç, dinamik ve şuurlu

Seyahatimizin ana hedefi kitap fuarının dolaşılması ve oraya katılan arkadaşlarımıza moral desteği olmakla birlikte bu önemli şehirde birçok başka ziyaret de gerçekleştirdik.

Selanik Başkonsolosumuz Sn. **Tuğrul Biltekin** bizleri rezidansında kabul etti. Genç, dinamik, meselelere vakıf bir diplomatla karşılaşmaktan dolayı heyet olarak çok mutlu olduk. Daha

sonra kendi aramızda değerlendirme yaparken; son dönemde **Dışışleri Bakanlığımızın** yurt dışı kadrolarında çokça görmeye başladığımız bu dinamik, şuurlu başkonsoloslar ve büyükelçilerin, ülkemizin dış politikadaki aktif duruşunu

kuvvetlendiren önemli gelişmelerden biri olduğu konusunda ittifak ettiğimizi beraberce teyit ettik. Ayrıca Selanik Başkonsolosluğu'na 8 ay evvel bir ticari ataşenin atanmış olması da diğer önemli bir gelişme olarak dikkatimizi çekti.

Konsolosluğu'nun hemen yanı başındaki **Mustafa Kemal Atatürk**'ün doğduğu ev de Selanik'te önemli bir mekan. Bir konsolos görevlisi bize evin çeşitli kesimlerinin tarihini ve fonksiyonlarını anlattı.

2. Abdülhamid'in kaldığı Alatini Köşkü'ne uzaktan bakabildik

Küçüklüğümüzde, babamın anneannesi rahmetli **Pakize Hanım**, bize Atatürk'ün annesi **Zübeyde Hanım** ile tanıştıklarını anlatırdı. Ondan bahsederken Rumeli aksanı ile “**Zübide Molla**” derdi. Biz kendisine "niye kendisine 'molla' derdiniz" diye sorduğumuzda, "evladım, o zamanlar bizim oralarda okumuş yazmışlara 'molla' denirdi" diye cevaplardı.

Muhtemel ki bizimkiler de bu bölgeye yakın bir yerlerde otururlarmış. Bu yerleri gördüğümüzde onları da yâd etme imkânı buldum.

Selanik'te **Sultan II. Abdulhamid Han**'ın hal edildikten sonra sürgüne yollandığı Alatinî Köşkü'nün etrafını dışarıdan dikkatlice ve hüznle dolaştık. Daha önceden cami olarak kullanılan ve şu an ya metruk, ya onarım halinde, ya da kültür merkezi olarak kullanılan camileri içimiz burkularak seyrettik. Koca şehirde bir tane kalmış olan minarenin yakınından geçerken, Türkiye'de mevcudiyeti dikkatimizi bu kadar çekmeyen minarenin önemini bir kere daha teyid ettik.

Regaib Kandili'ni Selanik'in 50-60 metrekarelik tek mescidinde idrak ettik

Selanik'e vardığımız gece Mübarek Regaib Gecesi idi. Fuarda karşılaştığımız Ticaret ataşesi Kemal Bey, Regaib gecesinde Selanik'te mescid olarak kullanılan tek mekânda bir program düzenlendiğini ve başkonsolusumuzun da orada olduğunu bize haber etti. Bu haber gurbette bizim için o kadar önemliydi ki hemen adresini alıp oraya doğru yöneldik.

Bir binanın alt katında 50-60 metrekarelik bir mescide Müslümanlar oturmuş, Kur'an ve Mevlid okuyan hoca efendiyi huşu içinde dinliyorlardı. Dernek başkanı ve TC Başkonsolusu da bağdaş kurmuş, cemaatle birlikte oturuyorlardı. Bu muhteşem manzara bizleri adeta büyüledi. Biz de onlara katıldık. Akşam namazı sonrasında cemaat ile hasbihal ettik.

Makedonya-Trakya Müslümanları Kültür ve Eğitim Derneği adı ile organize olan bu insanlar, başkanları **İsmailoğlu Osman** Amca'nın önderliğinde bu mekanda ibadetlerini yapıyorlar. Küçük ama coşkulu bir cemaat. Bize faaliyetlerinden bahsettiler. Çocuklarına dillerini ve dinlerini öğretmek için bu girişimi başlattıklarını anlattılar.

Kısıtlı imkanlarla büyük ve önemli işler yapıyor Selanik'te Müslümanlar

Cuma sabahı, ilk olarak otelimizden çıkarak **Beyaz Kule**'ye gittik. İzmir'in kordon boyunu andıran kıyıdan yürüyerek vardığımız ve adeta şehrin simgesi olarak kabul edilen bu kule 15. veya 16. yy'larda Venediklilerce inşa edilmiş. Birçok kere yıkılan kule son olarak **Kanunî**döneminde **Mimar Sinan** tarafından altı katlı olarak yeniden inşa edilmiş. Osmanlı döneminde bir müddet zindan olarak kullanılan bu eser, 1878'de kapatılarak beyaza boyandığı için bu adla anıldığı söylenmekte. 1985 yılından beri, Osmanlı tarihi hariç, Selanik tarihinin sergilendiği bir müze olarak ziyarete açık olan bu kuleyi dolaştık.

Daha sonra Cuma namazı için bir önceki akşam gittiğimiz mescide gittik. Cuma namazını kıldık. **Osmaniye Mescidi** adını verdikleri bu güzel mekanın önünde hatıra fotoğrafı çektirdik, cemaatin ihtiyaçlarını dinledik. Türkiye şartlarında pek de önemli görmediğimiz paralarla bu insanların buralarda çok ciddi hizmetler yapabileceğini tespit ettik. Bu tespitlerin aynı zamanda bizler için bir mükellefiyet olduğu fikri ile bu güzel insanlardan ayrıldık.

Daha sonra, Selanik'te kısa bir süre kalacağımız ve hepsini detaylı bir şekilde ziyaret edemeyeceğimiz için tarihî mekanları hızlı bir şekilde dolaşmak kararı aldık:

Selanik'deki ilk cami olan ve 1468 yılında **2. Murat** döneminde kumandan **Hamza Bey** için yaptırılmış Hamza Bey Camii'ni, Alaca İmaret Camii (İshak Paşa Camii)'ni, Yeni Cami'yi, Bey Hamamı ve Paşa Hamamı'nı sadece dışından görerek Ticari ataşemizin ofisine gittik. Ticari ataşe bizleri Kuzey Yunanistan Yunan-Türk Odası Başkanı ile buluşturdu. İki ülke arasında ne tür ticari irtibatlar kurulabileceğini ve mevcut olanların nasıl daha verimli hale getirilebileceğini müzakere ettik.

Daha sonraki ziyaret noktamız Selanik'in üst kısımlarındaki kale idi. **Yedi Kule** olarak da isimlendirilen bu mekandan şehri kuşbakışı görmek mümkün. Vakit akşama geldiği için bu bölgede kısa bir dolaşmadan sonra bir yemeklik zaman orada kalarak Osmanlı zamanından kalan binaların arasındaki dar yollardan geçerek şehre indik.

100 yıl sonra ben dedemlerin terk etmek zorunda kaldıkları bölgeye gidecektim

Cumartesi günü sabahtan Selanik'e veda ettik. Yağmurlu bir havada başlayan yolculuğumuzun benim için en önemli kısımlarından biri, dönüş yolumuzdaki **Kilkis** veya Osmanlı'daki adı ile **Avrethisar** ziyareti idi.

Aile içinde anlatıldığı kadarıyla baba tarafından rahmetli dedemler bu bölgede otururlarmış. Dedemin babası olan **Topal Ahmet Bey**'in Avrethisar'da bir çiftliği varmış. Balkan Savaşı patladığında Bulgarlar bu bölgeye doğru gelirlerken dedemler tren yolu ile evlerini terk edip yaklaşık 60 km uzaklıktaki Selanik'e gitmişler.

Balkanlardan çıkışımızın başladığı süreden 100 yıl sonra ben dedemlerin terk etmek zorunda kaldıkları bölgeye gidecektim. Bildiğim tek nokta da orada bir tren istasyonu olduğu idi.

Kafiledaki arkadaşlar da benim heyecanıma ortak oldular ve Kilkis'a giderek tren istasyonunu soruşturmaya başladık.

Dedemler her şeylerini arkalarında bırakıp kaçmışlar Bulgar gavurundan

Bir iki temastan sonra Kilkis'in merkezine 3-4 kilometre uzakta **Christona** denen bir mekanda metruk bir istasyon ve önünden geçen tren raylarının olduğunu bilen bir iki kişi bulduk. Sağanak yağmur altında, şu an boş bir hangar gibi duran metruk istasyona ve önünden geçen tren yoluna ulaştık.

Demek ki rahmetli dedem, kardeşleri ile birlikte aile içindeki anlatımıyla 'Bulgar gavurundan' bu istasyondaki son tren ile kaçmışlar. Her şeylerini arkada bırakarak Selanik'e gelmişler. Daha sonra da mübadele ile önce Manisa'ya, daha sonra da 1933'de İstanbul'a ulaşmışlar.

Avrethisar'dan mekanı bulmanın mutluluğu, ama aynı zamanda dedelerimin çektiklerini düşünerek içime dolan hüznü bir arada yaşayarak ayrıldık. Karayolu ile gerçekleştirdiğimiz bu yolculuğu, yaklaşık 550 km olan Selanik-İstanbul yolunu sağ salım kat ederek bitirdik ve şehrimize vasil olduk.

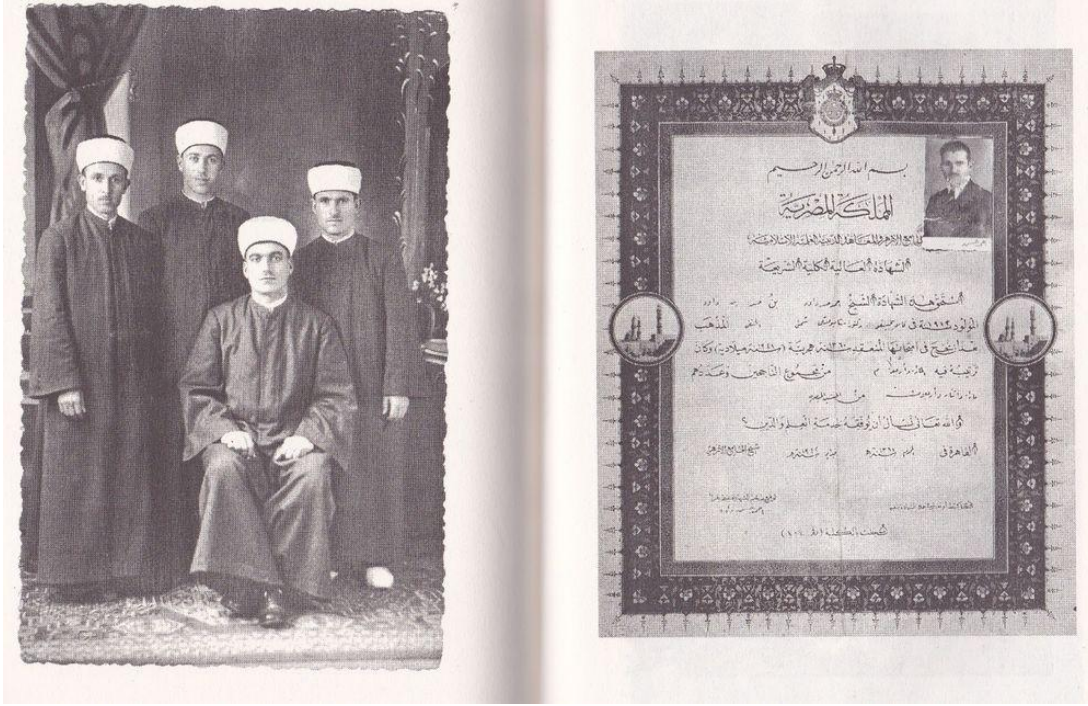
Osmanlı'nın son dönemleri hüznü mübadele ve göç hikayeleriyle dolu

Osmanlı'nın son dönemleri hakikaten çok hüznü olayları barındıran bir zaman dilimi. Bizim ailenin yaşadığı tipteki mübadele ve göç hikayelerini bir çok ailede bulmak mümkün.

Osmanlı'nın terk etmek zorunda kaldığı bölgelerde ise yüz yıl sonra bile henüz sıhhatli ve adaletli bir denge kurulabilmiş değil.

İnşallah bu geçirilen hüznü devirler daha adaletli bir dünya kurulabilmesi noktasında tüm milletler için ders olur.

Türkiye’de Işık Saçan Nüvvab Mezunları

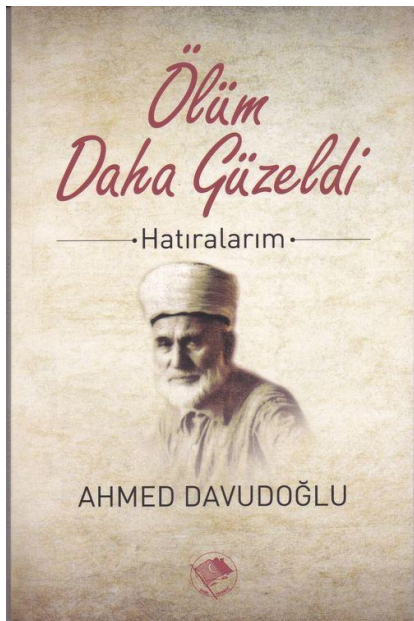
Birçok âlim Nüvvab Medresesi’nde görev yaptılar ve hem Rumeli hem de Türkiye’deki birçok faaliyette yer aldılar. İsmail Cambazov, "*Medresetü'n Nüvvab: Anılar - Belgeler*" kitabında bu âlimlerden bir kısmına değiniyor. Abdullah Osmanoğlu

İsmail Cambazov'un Nüvvab Medresesi'ni anlatan *Medresetü'n Nüvvab: Anılar-Belgeler* kitabının ikinci bölümünde Bulgaristan'daki baskıdan kurtulmak için Türkiye'ye göçen ilim adamlarının hayatları anlatılmaktadır. (Kitabın ilk bölümüne dair yazı için buyrunuz: <http://www.dunyabizim.com/kitap/24929/osmanli-rumelisinin-izinde-i-unutulan-bulgaristan-muslumanlari>) Cambazov'a göre komünist Bulgar idaresi 1945'den sonra Müslümanların hayat koşullarını giderek zorlaştırmış ve onları göçe zorlamıştı. Aslında Bulgaristan'da yaşayan Müslümanlar arasında da sosyalizmden etkilenenler vardı ve nitekim Nüvvab Medresesi, 1947 yılında Türklerden gelen taleplerin de neticesinde "Türk Lisesi"

adını aldı. Faaliyetini artık "**Nüvvab Medresesi**" olarak değil "**Türk Lisesi**" olarak gösterecekti.

1926-1947 seneleri arasında Nüvvab Medresesi'nden 677 öğrencinin mezun edilmişti. Dönemin Bulgaristan Başmüftüsü **Süleyman Faik Efendi**'nin gayretleriyle kurulan Nüvvab Medresesi'nin dört müdürü olmuştu: **Emrullah Efendi**, **Şeyh Efendi**, **Hacı Ahmet** ve **Beytullah Şişmanoğlu**. Ne yazık ki 1949'den 1952'ye kadar Türkiye'ye verilen göç neticesinde Bulgaristan'da liderlik yapabilecek Nüvvab talebelerinin çoğunluğu ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Ancak diğer taraftan İsmail Cambazov, Nüvvab mezunlarının Türkiye'de çok önemli hizmetler yaptıklarını ifade eder. Yetişmiş insan bulmanın zor olduğu o yıllarda Bulgaristan'dan kaçan Nüvvab mensupları bu eksikliği gidermişti.

Komünizm propagandası yapmak için Türkiye'ye gönderildikleri iddia edildi

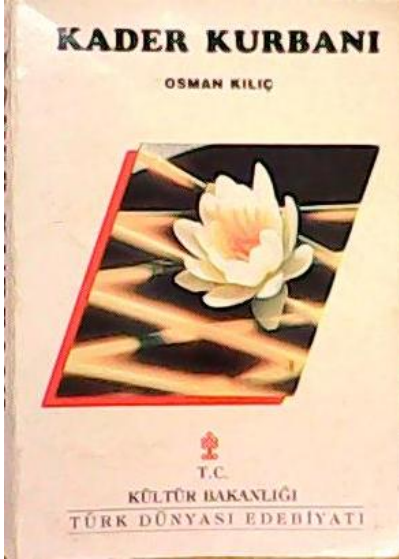
Meşhur muallimlerden **Ahmed Davudoğlu (Hacı Ahmed)**, Türkiye'ye göçmek zorunda kalmış Şumnu doğumlu bir Nüvvab mensubuydu. Medresenin müdürlüğünü yapan Davudoğlu Bulgaristan'da tutuklanıp ağır işkencelere maruz kalmış ve esir kamplarında çalıştırılmıştı. Baskı ve işkenceye dayanamayan Davudoğlu ülkesini terk etmek zorunda kaldı ve Türkiye'ye iltica talebinde bulundu. Bu yaşadıklarını **Ölüm Daha Güzeldi** adlı kitabında

anlatan Davudoğlu'na göre Türkiye'ye ilk geldikleri yıllarda hükümet ve basın tarafından pek hoş karşılanmamışlardı. Göçmenler çoğunlukla İstanbul'un Gaziosmanpaşa semtine yerleştirilmişlerdi, ancak basında muhacirlerin ahlaksız olduğuna dair yer alan haberler yüzünden yerli ahali tarafından tepkiyle karşılanmışlardı. Yine dönemin CHP İstanbul İl Başkanı olan **Şemsettin Günaltay**, Türkistan, Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristan'ın "kızıl casusluk mekteplerinde" eğitilmiş insanların "din adamı kisvesinde" komünizm propagandası yapmak için Türkiye'ye gönderildiğini söylemişti. (Şeyma Karatepe, *Medresetü'n-Nüvvab*, Yayın Aşamasında)

Ahmed Davudoğlu, Türkiye'de imamlık, imam hatip lisesi öğretmenliği ve kütüphane memurluğu gibi görevler üstlendi. Bu vazifelerin ardından yüksek İslam enstitülerinin açılması için gayret eden Davudoğlu, bu kurumlarda öğretmenlik yaptı ve yaşatılması için mücadele verdi. Davudoğlu hoca aynı zamanda **Sahih-i Müslim Tercümesi ve Şerhi, Kuran-ı Kerim ve İzahlı Meali** gibi bugün dahi temel kaynak olarak kullanılan eserler yazdı.

Bursa, ilmi açıdan Nüvvab mezunlarından ziyadesiyle istifade etti

Bulgaristan'daki zulüm sonucu vatanını terk etmek zorunda kalan bir diğer önemli isim **Hafız Nazif Efendi**'dir. 1900 senesinde Şumnu'da dünyaya gelen Nazif Efendi, Bursa Ulu Camii'nde vaizlik yapmış ve müftülük görevinde bulunmuştur. Cambazov, "Aşık Mehmed" olarak adlandırdıkları hocalarının asıl ismini hiç bilmediklerini, ancak bu hocalarının Bursa - Karacabey'de uzun yıllar müftülük yaptığını aktarır. **Halil Aydoğan (Halil Alisoman)** da Bursa'ya giden bir başka Nüvvab mensubudur ve Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde muallimlik yapmıştır. Bulgaristan göçmenlerinin en çok rağbet ettikleri şehirlerden biri olan **Bursa**, ilmi açıdan Nüvvab mezunlarından ziyadesiyle istifade etmiştir.

İsmail Cambazov, Türkiye'ye göç eden diğer hocaları arasında **Osman Kılıç** ve **Osman Seyfeddin Efendi**'nin isimlerini verir. **Osman Kılıç**'ın hitabetinin çok etkileyici olduğunu anlatan Cambazov, Bulgar otoritelerinin Osman Hoca'yı takibe aldığını ve sonunda hapse attığını nakleder. Uzun yıllar Bulgaristan hapishanelerinde tutuklu kalan Osman Kılıç Hoca sonunda Türkiye'ye iltica etmek zorunda kalmıştır. Osman Kılıç, Türkiye'ye geldikten sonra Dış İşleri Bakanlığı bünyesinde görev yapmış ve Bulgaristan'da yaşadığı acıları **Kader Kurbanı** adlı kitapta işlemiştir.

Burgas'ta dünyaya gelen **Osman Seyfullah Efendi (Osman Keskiöğlu)** uzun yıllar Din İşleri Yüksek Kurulu üyesi olarak çalışmıştır. Türkiye'de kaldığı süre zarfında **Kuran Bilgileri, İslam Hukuku Tarihi, Kuran-ı Kerim'in Türkçeye Çevirisi, Bulgaristan'da Türkler, Bulgaristan Müslümanları** ve **İslam Eserleri** gibi önemli eserler bırakan Keskiöğlu, Ahmed Davudoğlu ile birlikte bir süre Ezher'de okumuştur.

Ezher'e giden bir diğer Nüvvablı da **Muharrem Abdullah Devecioğlu**'dur. Muharrem Devecioğlu Diyanet İşleri Müşavere ve Dini Eserleri İnceleme Kurulu'nda çalışmış ve Diyanet İşleri Mushaflar Kurulu Başkanı olarak görev yapmıştır (BasriZilabid, <http://bulgaristanalperenleri.blogspot.com.tr/2008/10/medresetn-nvvab.html>)

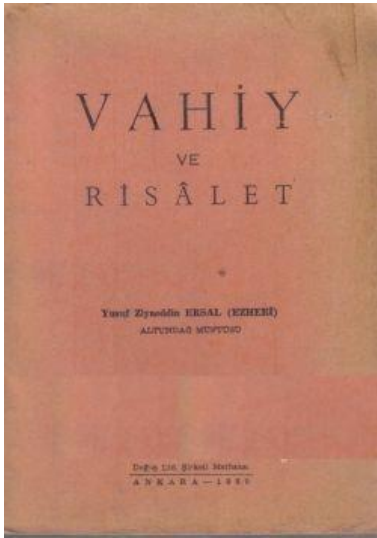
Cambazov, Nüvvab Medresesi hocalarından **İbrahim Halil Tanır**'ın (İbrahim Efendi) Bulgaristan'da kurulan Alkol ve Tütün İçmeyenler Cemiyeti'nin faaliyetlerinde yoğun bir

şekilde yer aldığını, Türkiye'ye göç ettikten sonra da Süleymaniye Kütüphanesi'nde görev yaptığı bilgisini verir.

Bir diğer sevdikleri hoca olan tarih öğretmeni **İsmail İbrahim Akdere**'nin Türkiye'ye göçtükten sonra Isparta İmam Hatip Lisesi'nde ve Isparta Müftülüğü'nde görev yaptığını not eder.

Hem Rumeli hem de Türkiye'deki birçok faaliyette yer aldılar

Çok saygı duydukları Arapça hocaları **Hacı İsmail Efendi**'nin (**İsmail Ezherli**) Türkiye'ye döndükten sonra Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı'na kadar yükseldiğini kaydeden Cambazov, İsmail Efendi'nin Bulgaristan'da yaşadıkları dönem zarfında cesur ve gözü pek olduğundan bahseder.

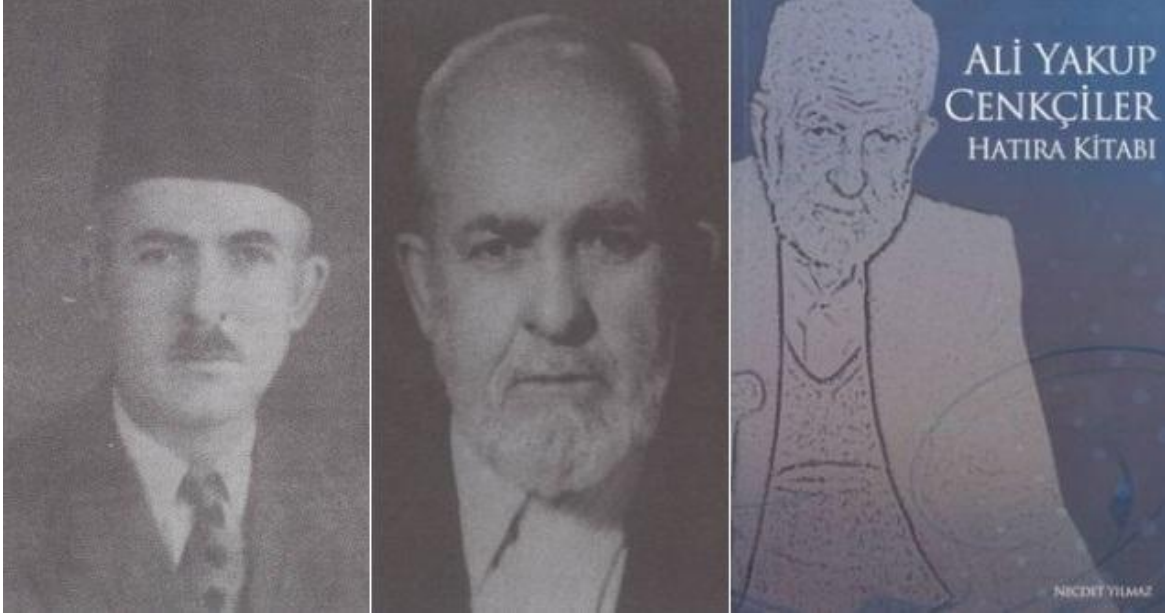
Nüvvab mensuplarının “**Şeyh Efendi**” olarak hitap ettikleri **Yusuf Ziyaeddin Ersal**, Nüvvab Medresesi'nin ikinci müdürü olarak görev yapmıştır. Şeyh Efendi aslen Kafkas kökenlidir ve hizmet maksadıyla Bulgaristan'a gelmiştir. Onun Bulgaristan'da yaptığı dersleri halen hatırında tuttuğunu anlatan Cambazov, bu büyük âlimin Bulgar yönetimi tarafından görevden uzaklaştırıldığını nakleder. Yusuf Ziyaeddin Ersal, Türkiye'ye geldikten sonra **İslam Tarihi, Usulu Hadis, Dini Terbiye ve Adab-ı Muâşeret** gibi halen ilahiyatlarda okutulan

birçok kitap yazmıştır. İlk vaazını verdiği Kastamonu Nasrullah Camii'nde 60 yıl sonra bir kez daha vaaz ermiş ve kısa süre sonra 1961'de vefat etmiştir.

Burada ismi geçmeyen birçok âlim Nüvvab Medresesi'nde görev yaptılar ve hem Rumeli hem de Türkiye'deki birçok faaliyette yer aldılar. Hatta Arnavut kökenli gençler de Nüvvab'da talebe oldular. Nüvvab'ın bilinmeyen tarihini araştıran çalışmalar bu bilgileri yavaş yavaş ortaya çıkarmaktadır. Balkanlar ve Anadolu'nun ortak kaderini anlatan Nüvvab'ın hikâyesi daha ciddi bir ilgi ve alakayı hak etmektedir.

İsmail Cambazov, Medresetü'n Nüvvab, Yeni Zamanlar Yayınları.

Ali Yakup Cenkçiler: İlerlememiz Müslümanlığa Sarılmakla Mümkün

'Ali Yakup Cenkçiler Hatıra Kitabı'nda aktarıldığına göre Ali Yakup Hoca, Osmanlı gibi bir devletin birden çekilip gitmesi, Türkiye'nin laikliği seçmesi ve İslam âlemi ile arasına mesafe koymasının, Osmanlı coğrafyasındaki Müslüman toplulukları sahipsiz bıraktığını söylemiş. Abdullah Osmanoğlu yazdı.

Ali Yakup Cenkçiler Hoca'nın hatırat kitabı (*Ali Yakub Cenkçiler Hatıra Kitabı*, haz. Necdet Yılmaz, Darülhadis Yayınları) hakkında daha önce yayınlanan haberler vesilesiyle bizde de eseri yakından inceleme isteği uyanmıştı. Farklı sahalardan birçok ismin anılarına yer veren bu kitapta özellikle Balkanlar ve Arap dünyası ile ilgili çarpıcı anekdotlara rastladık. Yazımızda bunlardan bazılarını paylaşacağız ve Ali Yakub Hoca'nın İslam dünyasının geleceği hakkındaki görüşlerini aktaracağız:

Ali Yakup Hoca **Osmanlı**'ya “Baba gitti, evlatlar yetim kaldı” diye bakardı. Ona göre Osmanlı bir dergâh ve bir ekoldü. Zaten küfrün Osmanlı'ya karşı asırlardır devam eden öfkesi aslında bu yüzdendi. Batılılar Osmanlı'yı bir türlü hazmedememişlerdi. Ali Yakup Hoca'ya

göre böyle bir devletin birden çekilip gitmesi, Türkiye'nin laikliği seçmesi ve İslam âlemi ile arasına mesafe koyması, Osmanlı coğrafyasındaki Müslüman toplulukları sahipsiz bırakmıştı.

Sultan Murad Han'a yazılan mersiyelerin okunması altı saat sürerdi

Kendisi her zaman Osmanlı ve Türk milletine şükran duyduğunu ifade etmişti. Ona göre Osmanlı gelmeseydi bugün “neüzbillah” bir kafir, bir Sırp veya bir Hırvat olacaktı. Osmanlı'nın kendisini zulmetten nura çıkarıp kurtardığına inanırdı.

Ali Yakup Hoca **Balkanlar**'daki Osmanlı sevgisinden bahsederken Kosova fatihi **Sultan Murad**'ın şehid olduğu günde düzenlenen etkinliklerden bahsederdi. O gün bu etkinliklere sadece Arnavutlar değil, Saraybosna'dan Kosova'ya gelen Boşnaklar da toplanırdı. Sultan Murad Han'a yazılan mersiyelerin okunması altı saat sürer ve bu altı saat zarfında okunanlar ayakta ağlanarak dinlenirdi. Ali Yakup Hoca'ya göre işte bu gözyaşları Osmanlı'ya karşı duyulan aşkın neticesidir.

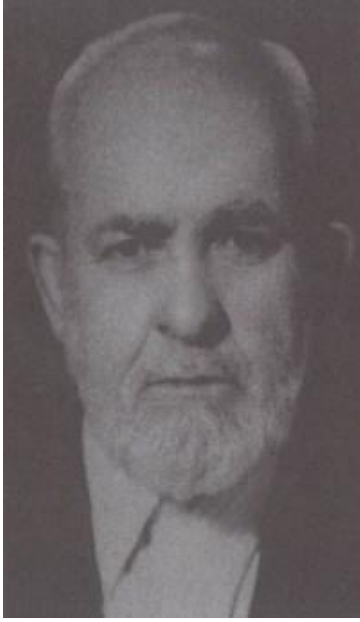
“Şimdi Hacı Muy Ağa'nın ruhu ne kadar muazzeptir”

Ali Yakup Hoca, kendisi **Mısır**'da tahsil görürken oraya gelen Balkanlı öğrencilerle de ilgilenirdi. Ancak buralara tahsil için geldikten sonra ziyan olan Müslüman ilim talebelerine çok üzülürdü. Tahsillerini tamamlayan Arnavut ve Boşnak öğrenciler dönecek yerleri olmadıkları için Mısır'da veya başka ülkelerde çalışacak iş aramaya başlıyorlardı. Hele bir gün dört tane yetişmiş Boşnak talebenin Amerika'ya gitmek için teşebbüse geçtiklerini haber alınca hıçkırıklarla **Ali Ulvi Kurucu**'nun odasına gelir ve şöyle der:

*“Azizim, bunların dördü de yetişmiş gençler, bunları Yugoslavya'dan tanırım. Zaten okumuşlardı, hoca idiler. Buraya Arapçalarını güçlendirmek için geldiler. İkisinin babası Saraybosna'da **Hacı Muy Ağa** derler, zengin bir zattır. Hüseyin ile Osman'ın oğullarıdır, babaları Hacı Muy Ağa, **Mehmet Akif Bey**'in dostuydu ve evlerinde **Safahat** okunurdu...”*

Şimdi Hacı Muy Ağa'nın ruhu ne kadar muazzeptir... 'Hoca olarak yetiştirdiğim çocuklarım sonunda Amerika'ya mı gidecekler' diye kemikleri sızlar... Ben buna nasıl ağlamam?"

Balkanlarda Müslümanlara karşı yapılan mezalimden muzdaripti

Ali Yakup Hoca uzak görüşlü bir zat idi. Yine **Ali Ulvi Kurucu** ile olan sohbetlerinde “*Yarın Haçlılar Balkanlarda büyük felaketler ortaya çıkaracak korkarım... O günler geldiğinde Avrupa ve Hristiyanlar, Sırp, Hırvat, Karadağlı'ya yardım edecek ama Müslüman Boşnak ve Müslüman Arnavut'un hali ne olacak?*” diye sorardı. Bu sözleri 1940'lı yıllarda söylemişti ve neredeyse 50 sene sonra korktuğu şeyler gerçekleşti.

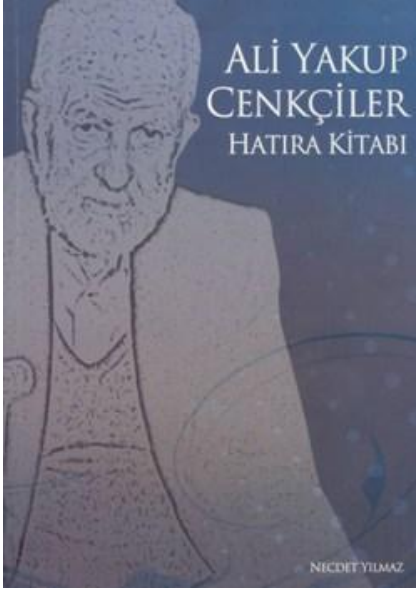
Ali Yakup Hoca Balkanlarda Müslümanlara karşı yapılan mezalimden muzdaripti. Ona göre Boşnaklar olsun Arnavutlar olsun asırlarca Osmanlı'dan aldıkları güçle Balkanlardaki diğer kavimlere “efendilik” etmişlerdi. Hristiyanlar ise bu efendiyi sadece yerinden etmedi, vahşetle yok etmeye çalıştı. İkinci Cihan Harbinden sonra Yugoslavya'da binlerce Müslüman kılıçtan geçirildi. **Tito**'dan evvel başa geçen **Mihaylevic**'in bir Müslüman düşmanı olduğunu belirten Ali Yakup Hoca, bu ismin Almanlar Üsküp bölgesinden çekildikten sonra Ezher'den gelen bazı arkadaşlarını idam ettirdiğini ve hatta naaşlarını yedi gün caddede darağacığında bıraktığını anlatırdı. (İdam edilen arkadaşlarından birisinin ismi Şuayip'dir.)

Hasan El-Benna'nın oğlunu evlendirdi

Ali Yakup Hoca, uzun yıllar Mısır'da kalmasının da etkisiyle **Arap dünyası** ile yakından irtibatlıydı. Ancak özellikle **Hasan El-Benna'nın** ailesi ile özel olarak ilgilenirdi. Bunu kendisine bir vazife olarak da görmüştü. Nitekim babasını çocuk yaşta kaybeden **Seyfülislam**'ı Ali Yakup Hoca evlendirmişti. Yaklaşık 40 yaşına kadar evlenmeyen Seyfülislam Benna, İstanbul'a bir ziyaretinde durumu Ali Yakup Hoca'ya açar, Ali Yakup Hoca da *“böyle bir şehidin evine bulacağımız kız eve huzur ve saadetli eylemelidir”* diye düşünür. Durumu hanımına anlatır ve hanımı da Yugoslav muhacirlerinden bir ailenin kızını önerir. Nihayetinde evlilik gerçekleşir ve mutlu bir aile kurulur.

“Haliniz Endülüs gibi olurdu”

Ali Yakub Hoca, Arap dünyasındaki Osmanlı algısını değiştirmek için yoğun çaba harcamıştır. Bir gün **Libya**'da bir toplantıya katılır. Toplantı sonrası oluşan sohbet ortamına Libya'da bakan olan bir zat da iştirak eder. Kendisine *“neden Kosova'ya değil de Türkiye'ye döndüğünü”* sorar. Ali Yakub Hoca *“kendisini Türk milletine karşı borçlu hissettiğini, burada İslam'a hizmet edip yeniden güçlenmesi için mücadele ettiğini”* ifade eder. Mesele Türklük, Arnavutluk veya Araplıktan öte İslam ile şereflenme ve ona hizmet etmektir ve kendisi Türk milletinin halen İslam için hizmet ettiğine inanmaktadır.

Ali Yakup Hoca'nın bu şekilde övücü konuşmalarından biraz şaşırان bir grup ise “ama hocam Osmanlı kaç sene bizi ve sizi sömürmedi mi?” diye sorar. Buna karşı Ali Yakup Hoca, deniz kıyısından gözle görünebilecek mesafede olan bir adaya bakar ve orada dikili İspanyol kalesini gösterir. “Bakın” der, “bu kale niye dikilmiş?” Libyalılar cevap verir: “Tabii ki buraları istila etmek için”. “Peki edebilmişler mi?” diye bir soru daha sorar. Bunun karşısında grup biraz şaşalar. Ali Yakup Hoca kendisi cevap verir: “Edemediler çünkü Osmanlı bizi korudu... Herhalde bu olmasaydı haliniz Endülüs gibi olurdu.”

Konuşmalardan pek ikna olmayan birisi önceki soruyu yeniler: “Peki bizi sömürmediler mi?”

Ali Yakup Hoca şöyle cevap verir: “Kardeşim Osmanlı zamanında buranın sömürülecek nesi vardı? Petrol mü vardı, maden mi vardı, arazi mi münbitti?.. Bilakis onlar burayı mamur etti.”

Bu konuşmalardan etkilenen birçok dinleyici kendilerinin Osmanlı ile Arap dünyası arasındaki ilişkiler hakkındaki fikirlerinin değiştiğini ifade etmiş ve Ali Yakup Hoca'ya teşekkür etmiştir.

“Sen evvela çocuklarını yetiştireceksin”

Son olarak kendisi ile yapılan bir röportajda Müslümanlara bir tavsiyede bulunması rica edildiğinde şu cevabı verir: “*Sen evvela çocuklarını yetiştireceksin. Çocuğun terbiyesinin nasıl olacağı ile ilgili İmam-ı Gazzali'nin İhya'sında kısa bir bölüm var. Çocuklara elinden*

geleni yap. İslam ormanının bir filiz ve fidanını yetiştirmeye, meydana getirmeye çalış. Senin vazifen bu...

Bugün İslam dünyasında bir faaliyet var. Çocukların da İslam faaliyetinin ordularından bir iki nefer olsun. Öyle yetiştirmeye çalış; ilim ver, ahlak ver, takva sahibi olsunlar. Bir babadan ve bir anneden bu matlubdur. Dünyaya getirdiği bir evlat için müstakbel hazırlamak... En büyük müstakbel de ahiret müstakbelidir.

Allah nasip ederse inşallah Müslümanlık yine dirilir. Çünkü Batı felsefesi bir defa iflas etti. Bunu Batı büyükleri kendileri söylüyor. Amerika dediğin maddi bir varlık... Bugün mütefekkirler Müslümanlığın tabii bir din ve kurtuluş çaresi olduğunu söylüyorlar, ancak kimi menfaatten kimisi küfr-i inadiden girmiyorlar. Bizimkiler ise sırf taklid. Yoksa bir bildikleri yok. 'Avrupa ilerlemiş, biz de onlar gibi olalım...' Avrupa ilerledi ama Avrupa'yı ortaçağ Hristiyanlığı inhıraf etmiş... Ama biz Müslümanlıktan ayrıldığımız günden beri geri dönmeye başlamışız. Onlar ise dini dünyadan ayırdıktan beri ilerlemeye başlamıştır. Biz ise Müslümanlığa sarıldıkça ilerlemiştik... Yalnız onlar sadece dünya sahasında ilerlemişlerdir. Ahiret sahasıyla ilgili, zaten Hristiyanlık dini kalmamıştır..."

Ali Yakub Cenkciler Hatıra Kitabı, haz. Necdet Yılmaz, Darülhadis Yayınları

Davası İçin Çalışmayan Müslüman'ın Bir Değeri Yoktur

Yunus Torpil, İslami hareketin önemli simalarından. Eğitim ve tebliğ faaliyetleriyle uğraşan Torpil, özellikle Balkanlı öğrenciler üzerine yoğunlaşmış durumda. Yunus Torpil ile Balkanların durumu ve oradan gelen öğrencilerle ilgili yapılan bir röportaj **Yusuf Tunçbilek**. (Nisan 2016)

Yunus Torpil, İslami hareketin önemli simalarından. Kendisi esasında tekstil işiyle uğraşmasına rağmen birçok sivil toplum kuruluşunda da oldukça faal bir isim. İslami camianın pek ilgilenmediği, yahut ilgilenmeyi biraz aksattığı güzel bir işle, eğitim ve tebliğ faaliyetleriyle uğraşıyor. Özellikle Balkanlı öğrenciler üzerine yoğunlaşmış durumda.

Eğitim ve tebliğ gibi meseleler Müslümanların geleceklerini etkileyen oldukça önemli meseleler. Bu alanda itidalli Müslümanların yaptığı çalışmalar fazlasıyla önem arz etmekte. Bu röportajda genelde uluslararası misafir öğrenciler, özelde ise **Balkanlardan** gelen

öğrencilerin durumunu ortaya koymaya çalıştık. Yunus Torpil uzun yıllardır sahada; kendisinin Balkanlar ve oradan gelen öğrenciler hakkındaki fikirleri de önemli. Onun hayat hikâyesinden başlayarak, Balkanlarla alakalı öğrenci merkezli tespitlerini dinledik. Söylenecek söz varmış ki, uzun bir röportaj oldu. Oldukça verimli geçen bu röportaj umarım Balkanlar hakkında merak sahibi olanlara da güzel bilgiler sağlayacaktır.

Bizler genelde savaş olan coğrafyalarla ilgilenip barış olan bölgeleri ıskalıyoruz. İlginç Türkiye'nin meselelerine yoğunlaşmış durumda olsa dahi, gene Türkiye'yi direkt etkileyen Balkanlar her an potansiyel anlamda karışabilir bir coğrafya olma özelliğini sürdürüyor. Buraya olan ilgimizi bir şekilde, özellikle geleceğe yatırım yaparak sürdürmemiz gerekiyor. Bu röportaj biraz da buna katkı sağlamak niyetiyle yapıldı.

Biraz kendi hayat hikâyenizden, İslami hareketlerle nasıl tanıştığınızdan bahsedebilir misiniz?

Ben 1969 yılında imam hatip lisesine kaydedildim. Bir Kuran kursu hocasının yönlendirmesiyle başladı bu iş. Allah ondan razı olsun. Sınıfın en küçük öğrencisiydim, en önde oturdum. Çevremde akıllı bir çocuk olarak bilinmeme karşın “dayak cennetten gelmiştir” nimetinden epey istifade ettim. Biraz onun etkisi var herhalde. Çekingen bir öğrenciydim, bildiğim şeyleri dahi anlatamazdım. Sonra beşinci sınıftayken, Rize'ye dışarıdan, Mardinli bir öğretmen geldi. Diğer öğretmenlerin çoğu Rizeliydi tabii. Bu hocamız belki kariyer açısından diğer öğretmenler kadar iyi değildi. Fakat çok iyi ve örnek bir Müslümandı. O bizimle arkadaş oldu. Bizi yetiştirmek için her türlü fedakârlığa katlandı. Bizi evine davet eder yemek, çay vs. ikram ederdi. Çok sade bir hayatı vardı.

Bir gün hadis dersinde herkese birer kitap verdi. Her derste bir öğrenci tahtaya kalkıp kitabındaki konusunu anlatacaktı. Benim de nasibime Seyyid Kutub'un “İslam'da Cihat” isimli eseri düşmüştü. Ben çekingen olduğumdan ve konuyu iyi anlatabilmek için çok

çalıştım. Onun için kitabı, ayetleri, mealleri ezberledim. O sırada bunlardan çok etkilendim. Böylece hayatımın ilk seminerini sınıfımda verdim. Hocam beni takdir etti. Üstüne bir de “bunu mutlaka MTTB’de anlatman gerek” dedi. Tabii orada sadece öğrenciler değil, halk da var. Dolayısıyla ben tekrar çalışmaya başladım, cihat konusunu farklı kaynaklardan iyice araştırdım. Sonra konuşmayı yaptık. Bütün bunlar üzerimdeki çekingenliği atmamda epey faydalı oldu. Kendime mücadele dolu bir hayat belirledim. İnançlarımın egemen olması için cihat etmek zorunda olduğumu yüreğimle hissettim ve böylece başladım işte.

Siz şimdi İslami hareketler içerisinde öğrencilerle ilgilenen bir insansınız. Geçmişte eğitim ile daha fazla ilgileniliyormuş sanki. Günümüzde bu işlere daha az mesai ayırmamız, cihat şuurunun eksikliğinden mi kaynaklanıyor?

Mutlaka cihat şuurunun eksikliği var. Bu eksikliği gidermek için hatiplerimizin sohbet yapması, yazarlarımız yazı yazması, gençlerimizin de bunları takip etmesi gerekiyor. Bu eksikliği gidermeden zaten İslami bir mücadele oluşturamayız. Türkiye’de bir zamanlar - partiler de dâhil olmak üzere- ekonomik beklentilerle iş yapan kimse yoktu. Herkes Allah için çalışırdı. Partide de Allah için çalışırdı, sivil toplum kuruluşunda da Allah için çalışırdı. Nereden nereye geldik; bugün hemen herkesin bir ekonomik beklentisi var. İlk önce herkes ekonomik hayatını düzenlemenin derdine düştü.

Ben bazen arkadaşlarıma kızıyorum. Biz üniversitelerde İslami hareketler içerisinde bulunduk, sosyal hayata atıldık. Ne yapıyoruz diye soruyorum. İşe gidiyoruz, oradan eve geliyoruz, peki başka ne yapıyoruz? Hiçbir şey; güya zaman kalmıyor. İki saat giderken, iki saat gelirken yolda geçiyor, eve gelince de çocuklara bakılıyor. Kaç tane çocuğumuz var? Üç tane. Peki, babalarımız kaç tane çocuk yetiştirdi? Altı tane. Peki, babalarımız bizleri kötü mü yetiştirdi? Bizler üç çocuk yetiştirmek için mi üniversite mezunu olduk? Hayat bir çocuk yetiştirmek, bir de karnımızı doyurmaktan mı ibaret? Bizler köyde kalıp altı çocuk yetiştirseydik daha iyi olurdu o zaman! Yazık değil mi, bunca eğitim aldı insanlar. Bütün canlıların yaptığı gibi karnımızı doyurup üç çocuk yetiştiriyoruz. Böyle bir hayat olabilir mi? Allah bunun hesabını soracak.

Bazen Allah'ın bize verdiği imkânları düşünemeyecek kadar basiretsiz olduğumuzu düşünüyorum. Mesela Boğaziçi Üniversitesi'ni bitirmiş dil bilen bir arkadaşım var, sadece karnını doyurmakla meşgul, başka da bir şey yaptığı yok. Elbette her Müslüman ilk karnını doyuracak, asalak olmak yok, herkes üretecek. Elbette ailesiyle, yakınlarıyla ilgilenecek. Ancak sonra da davası için çalışacak. Davası için çalışmayan Müslüman'ın bir değeri yoktur.

İstanbul'a gelişiniz ve Balkanlı öğrencilerle olan faaliyetlerinize geçebilirsiniz yavaştan.

Rize'den İstanbul'a bir aylık üniversite hazırlık kursuna geldiğim zaman Müslüman gençlerle tanıştım. Bu öğrencilerin üniversitelerde verdiği mücadeleden oldukça etkilendim. Yıldız Teknik Üniversitesi'ndeki Müslüman öğrencileri ziyaret ettik, onların durumu hoşuma gitti. O zaman bir karar vermiştim, sınavdan sonra hangi üniversiteyi kazanırsam kazanayım orayı Müslümanların kalesi haline getirecektim. O zaman tabi ideolojik mücadele ağırdı, silahlı militanlar vardı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni kazanınca, daha kaydımı yaptırmadan mücadeleye başladım. Tek tek yurtları dolaştım, aynı üniversiteyi kazandığımız arkadaşlarla görüştüm. En son gün kaydımı yaptırmıştım. Elhamdülillah amacıma da ulaştım;

arkadaşlarımızla beraber Müslümanların en güçlü olduğu fakültelerden biri bizim fakülte olmuştu.

Kal ile değil hal ile örnek olmak çok etkileyici. Biz yaşamakla insanları etkileyebiliriz. Bunun Balkanlarda da güzel bir örneği var. Osmanlı zamanında Müslüman bir derviş kimseye bir şey söylemeden herkese yardım ediyormuş. Köylüler bir gün onu namaz kılarken görmüş ve derviş hakkında şöyle söylemeye başlamışlar: “O iyi adam var ya o iyi adam, işte o adam bir Müslüman”. Böylece oralarda İslam yayılmaya başlıyor. Bu derviş -**Ayvaz Dede**- şimdi hâlâ hatırlanıyor, onun için görkemli şenlikler yapılıyor. İşte şimdi Balkanlara geçebiliriz.

O zaman ben de sorayım; ilk temas nasıl başladı Balkanlı öğrencilerle?

Esasında Balkanlarla bizim irtibatımız **Bosna savaşıyla (1992-1995)** beraber başladı. Oradaki Müslümanlara yardımcı olmak için büyük organizasyonlar yaptık. Bosnalı komutanları buraya çağırıp Türkiyeli Müslümanlarla tanıştırdık. Maddi olarak yardımlar yaptık. Tabii savaş bittikten sonra bizim Bosna ile bağlantımız koptu. Bu da bizim yeterince üst bir akla sahip olmadığımızı gösteriyor.

Sonra 2000’li yılların başında, benim çocuklarım imam hatipte okuyorlardı. O imam hatibin aile birliğinde çalışmalar yaparken Işıkcıların evinde kalan bir öğrenci yanıma geldi, Bahçelievler’de lisede okuyormuş. “Yunus abi ben Elbesan’dan (Arnavutluk’ta bir şehir) geldim, bu sene buraya gelirken kız kardeşimi getirdim fakat bir okula kaydedemedim. Bu konuda bize yardımcı olur musun” diye bir teklifte bulundu. Hemen öbür gün buluştuk, kızını Fatih Kız Lisesi’ne kaydettik. Onlar bizim eve gelip gittiler. Evdekiler görmüşler, dediler ki, “baba bu kız Allah kelimesinden başka bir şey bilmiyor, namazlarını sadece Allah diyerek kılıyor.” Bu durum beni çok etkiledi.

Sonra bu iki çocukla ilgilenmeye devam ettik. Bu öğrenciler beni başka bir öğrenciyle tanıştırdılar; “Yunus abi, bu arkadaşı bir cemaat getirdi. İmam hatibe kaydetmediler, bu arkadaş da kaçtı, Sirkeci’de vagonlarda yatıyor” dediler. Onu da Fatih İmam Hatip Lisesi’ne kaydedip kalacağı bir yurt bulduk. Böyle başladı Balkanlı öğrencilerle ilişkimiz. Bunu her Türk vatandaşı yahut her Müslüman zaten yapar. Sorunu olan gençlerin hepsi tek tek bizim halkaya dâhil oldu. Tabii o zaman benim Türkiye’ye gelen öğrencilerle ilgilenen var mı yok mu haberim yok. Sonra on-on beş kişilik o ekibimizdeki öğrenciler beni Arnavutluk’a davet ettiler. İstanbul’a dönerken de yirmi beş tane öğrenciyle döndüm.

Sonra bu kadar öğrenciyle tek başımıza ilgilenemeyeceğimiz için bir arkadaş grubu kurduk. Tabii o çocuklarla Türkiye’deki Balkan kökenli arkadaşlar ilgilensin diye düşündük. Kim Boşnak kim Arnavut gidip tanıştık. Sonuçta karar verdik ve 2009 yılında **Balkan Müslümanlarıyla Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği’ni (BESADER)** kurduk. Bu gençlere sahip çıktık, bunlar büyüdüler o arada. Bahsettiğim iki öğrenci mezun oldu, bir

tanesi tıp bitirip doktor oldu, diğeri şimdilerde Kocaeli Üniversitesi'ni bitirdi. Yüksek lisans için uğraşiyor.

Peki, Balkanlardan öğrenciler neden Türkiye'ye geliyorlar? Tercih sebepleri nelerdir?

Sadece din eğitimi için mi geliyorlar yoksa başka nedenler de var mı?

Biz öğrencilerle ilgilenmeye başlayınca Balkanların da dışına çıkarak dünyanın farklı coğrafyalarından gelen Müslüman öğrencilerle de irtibata geçtik. Hatta son organizasyonların bir tanesinde ben de çocuklara bunu sordum; “Türkiye’yi neden tercih ediyorsunuz” sorusunu. En önemlisi onlarla yüzyıllarca aynı coğrafyada beraberce yaşadık. Teoride bir Türk düşmanlığı var, aldıkları eğitim onları zamanında bizlere düşman etmiş, ama örtülü bir Türkiye sevdaları da var. Bazen kendileri de bunun farkında değil ama genler birbirini çekiyor, bir akrabalık var.

Verdikleri cevaplar şunlar olmuştu: “1) Türkiye’nin eğitimi bizim ülkeden iyi. Onun için geldik buraya 2) Türkiye’deki insanlar hayırsever, bizi yalnız bırakmıyorlar. Oradan gelen tanıdıklarım böyle söyledi. Yardımseverlikten dolayı geldim.” Ülkeleri ekonomik anlamda Türkiye’den zayıf. Batı’ya gidecek maddi durumları da pek yok. Onun için buraya geliyorlar.

Gelen öğrenciler son on-on beş senelik dönemde arttı mı?

Türkiye’ye yurt dışından öğrenci gelme hikâyesi **Turgut Özal** döneminde başladı. Tabii o zaman Türkiye’nin bu konuda herhangi bir tecrübesi olmadığı için bu proje o zaman başarısız oldu. Gelen öğrenciler bir şey verilemeden geri gönderildi. %80’i mezun olmadan, olamadan geri gitti.

Burada bir örnek vereyim. Kafkasya’dan 1990’ların başında yaklaşık 150 üniversite öğrencisi geliyor, ki bunların aralarında Şamil Basayev de vardır, sadece 4 tanesi mezun oluyor. Ticarete girenleri oluyor, savaşımlara gidiyorlar, bir şekilde hepsi dağılıyorlar.

Evet, ticaret dolayısıyla gelenler de var. Türkiye'ye gidip öğrencilik vasıtasıyla oturum alıp başka işlere giriyorlar. Tabii bu üniversite çağındakiler için geçerli.

Siz daha çok lise öğrencilerine dönük mü çalışmalar yapıyorsunuz? Yoksa üniversite öğrencilerine mi yoğunlaşıyorsunuz?

Biz şöyle bir baktık ki bir asır çevre coğrafyalardan koparılmışız. Oralarda din yasaklandı. Cenaze törenleri dahi dini olarak yapılamadı. İnsanlar dinlerine bu kadar yabancılaştı. Dolayısıyla Türkiye'ye geldiklerinde kültür farkından kaynaklı problemler çıkıyor. Vatandaşlarımız tahammül edemiyor bazı hatalara. Biz şaşıyoruz, bazen sabretmek gerekiyor.

Üniversitedeki dört senelik bir eğitimle bir insanın değişimi mümkün olmuyor. Orada düşündük ki imam hatipler bu noktada çok önemli. Lise döneminde getirmeye başladık sonra öğrencileri. Medeniyet değerlerimizi bu şekilde aktarabildik. Bunun bir faydası da lise döneminde burada yetişen öğrencinin üniversiteye gittiğinde orada kendi memleketinden gelen öğrenciyle temasa geçip onları da etkilemesi oluyor. Devletin kurumlarının burada bir hatası var. Öğrenci lise zamanında buraya gelmişse üniversite döneminde ona burs vermiyor. Bu eski Türkiye'nin devamı. Sadece Türkçe öğrenmesine bakıyor, halbuki medeniyet değerlerimizi bir öğrenciye dört senede aktarmak oldukça güç. Devlet bu konuda çalışmalar yapıyor, düzeltilir yakında diye tahmin ediyorum.

Devlet uluslararası öğrenci meselesinde destek mi oluyor köstek mi? Sivil toplum kuruluşlarının adaptasyon sorununu aşmada ne gibi katkıları oluyor?

Öğrenci buraya geldiği zaman yurt dışına ilk defa çıkmış oluyor. Yapayalnız bir çocuk düşünün. Burada sivil toplum kuruluşları daha etkili oluyor. Biz çocuğu kendi memleketlerinden gelen gençlerle hemen tanıştırıyor, buluşturuyoruz. Ayrıca biz de ilgileniyoruz kendileriyle. Zaten çocuğun elinden tuttuğunuzda hemen dost oluyorsunuz. Toplantılar, dersler, seminerler yapıyor, marşlar söylüyoruz. Hatta biz bu konuda epey mesafe aldık. Türkiye’de okuyan Balkanlı öğrenciler kadar birbirini tanıyan, bir araya gelen, sosyal aktivite ortaya koyan ülke-coğrafya yoktur. Türkiye’de şu an yüz binin üzerinde öğrenci var. Bunlar içerisinde sosyal etkinlik olarak en aktif olanları Balkanlı öğrencilerdir. Hemen hemen hepsi birbirlerini tanırlar. Böylece memleketlerine geri döndüklerinde de ilişkileri devam eder, yalnız kalmazlar. Velhasıl bu öğrencilerin Türkiye’de yabancı kalmasını önliyoruz. Bu tür gayretlerimiz oldukça bereketli oluyor.

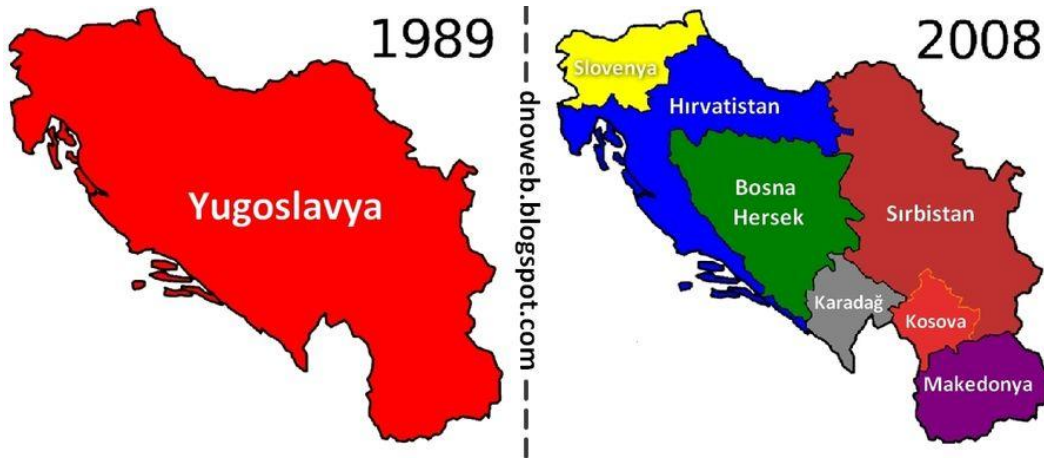
Uluslararası İmam Hatip Liseleri ne durumda?

Türkiye’de şu an beş tane uluslararası imam hatip lisesi var. İlk defa Turgut Özel döneminde **Balıkesir**’de açıldı. O zamanki bürokrasi ve devlete egemen olan güçler bu okulu çok تنها bir yere attılar. Kimse görmesin falan diye. Balıkesir’de başladı, sonra **Mersin**’e taşındı, daha da sonra **Kayseri**’ye gitti bu okul. Normal imam hatiplerin serüveni gibi uluslararası imam hatiplerin de böyle acı dolu bir serüveni var. Bu okul bir türlü **İstanbul**’a

gelemedi. Şu anda elhamdülillah beş tane uluslar arası imam hatip lisesi var. İki tanesi İstanbul'da, bunların biri erkek biri kız lisesi.

Balkanlardan öğrenciler geliyor fakat oraları, “Balkanlar” diye bir coğrafyayı bütün olarak gören sadece bizleriz herhalde.

Herkesin bildiği meşhur bir söz vardır: “Böl, parçala, yönet”. Balkanlar bu felsefeyle şehir şehir devletleştirilmiştir. İki milyonluk birkaç tane, hatta altı yüz binlik bir ülke var. Bu tam bir Batı felsefesi. Batı kendi içerisinde Müslümanların güçlü olduğu büyük ülkeler istemiyor. Bu anlamda Yugoslavya'nın parçalanması bir projedir. **Yugoslavya** bir bütün olarak kalsa Müslümanların egemenliğine geçecekti. O zaman Avrupa'nın göbeğinde Müslümanların yoğunlukta yaşadığı 25 milyonluk bir ülke olacaktı. Tabii bunu Batı'nın yutması zor olurdu. Sonuç olarak yedi tane ülke ortaya çıktı. Kosova'nın %96'sı, Makedonya'nın %50'si Müslüman. Saymıyorlar bunun için şimdi, örtmeye çalışıyorlar. Balkanlarda yavaş yavaş Müslümanlar çoğunluğa gidiyorlar.

Fakat şöyle bir durum var, ayrı ayrı ülkeler olunca oraların halklarını birbirinden uzaklaştırmak daha kolay oluyor. Yugoslavya'da bütün Müslümanlar birbirlerini savunabiliyordu. İslam her ne kadar yok edilmiş olsa dahi, Arnavutlar Boşnakçayı, Boşnaklar da Arnavutçayı biliyorlardı. Şimdi yetişen gençler bu tarzda ikinci dil bilmiyorlar. Dolayısıyla

mikro milliyetçilik aşılanıyor bunlara. Herkes komşularına düşman yetiştiriliyor. Uluslararası emperyalizm bu işin böyle olmasını istiyor. Medyayla da bu durumu kışkırtıyorlar.

Bu ayrışmanın bariz bir örneğini öğrencilerle düzenlediğimiz bir kampta gördüm.

Arnavutluk’tan, Türkiye’de okumayan bir öğrenci geldi yaz kampımıza. Kampımızdan evine dönüyorken şöyle diyordu: “Allah sizden razı olsun. Ben bugüne kadar komşularıma düşman gözüyle bakıyordum. Bu kampta düşman olarak gördüğüm komşularımın kardeşlerim olduğunu öğrendim.” Biz Batı kapitalizminin koyduğu sınırları tanımıyoruz. Biz Balkan Müslümanlarından yola çıkarak bütün Müslümanları birleştirmeye çalışıyoruz. Büyük ölçüde de başarılı oluyoruz. Fakat daha çok çalışma yapmak gerekiyor.

Balkanlarda nasıl bir Müslümanlık yayılıyor? İtidalli Müslümanlar sanki tebliğ işini Selefilere, eğitim işlerini de cemaatlere bıraktılar. Bunun olumsuz sonuçları dikkat çekiyor mu?

Selefilğin yayılmasını da Batının bir projesi olarak görüyorum. SSCB’nin dağılacağını Batı bizden çok daha önce gördü. Dağılan bölgelerde Türkiye’nin etkin olacağını bilen Batı, 1990’larda Türkiye’de iç karışıklıklar çıkartarak bizlerin çevremize bakmamıza engel oldu. Tabii o sırada Araplar (Selefi) eski SSCB ve Yugoslavya bölgelerinde çalışmalar yürüttüler. Bu yanlıştı ve Türkiye’nin aleyhineydi. Ayrıca bu tarzın o bölgelerde tutması mümkün değil, problem çıkartıyor, oradaki toplumla uyum sağlayamıyor. Yumuşuyor bir zaman sonra ve ortaya “Batı Selefilği” diye bir şey çıkıyor.

Şimdi Batı bu bölgelerden Selefilere kovdu, haftıdan Türkiye'nin önünü açtı. Doğal olarak iki tarz İslam anlayışı karşı karşıya geldi. Sanki birileri Türk ve Arap tarzı İslam'ın çatışmasını istiyor. Bu da başka bir tezgah, bu oyuna sadece Balkanlarda değil, Kafkaslarda da gelmememiz lazım. Onun için bizlerin bu Selefilere düşman ilan etmememiz gerekiyor. Allah razı olsun, zamanında çalışmalarını yaptılar, vadeleri doldu ve gittiler. Zaten Selefi anlayış bu topraklarda tutmaz. Çevremizdeki Müslüman halklar eninde sonunda Türk tarzına dönecekler; çünkü suyun kaynağı burası. Biz 500 yıl bu insanlarla beraber yaşadık. Dolayısıyla Arap felsefesi oralara yerleşemez. Şimdi bizim oralarda mezhepsel İslam'ı değil, evrensel İslam'ı yaymaya çalışmamız gerekiyor.

Türkiye'deki İslami hareketler imam hatiplerin açılmasıyla öğrenci çalışmalarına geri mi döndü? Malum cemaatin tasfiye edilmesinden sonra bir boşluk oluştu. Şimdi ne olacak?

Şimdi devlet strateji değişikliğine gitti ve imam hatipleri boğmaktan vazgeçti. Hatta büyümeye başladı. Tabii bir bakıldı ki çok fazla büyümüş, obezite olmaya başlamış. İslami hareket bu kadar imam hatibi taşıyacak güce sahip değil, belki süreç içerisinde olabilir ama burada bizi süreç içerisinde başarısız kılan başka şeyler var. Bir felsefe ekonomik ve siyasi

anlamda güçlü olduğu zaman samimi olanlar hemen tasfiye ediliyor veya samimiyetsizler ön plana çıkıyor. Bizim Türkiye’de Müslümanlar ekonomik olarak da siyasi olarak da güçlendiler. Fakat Müslümanlar arasında gönülden Müslüman olmayanlar var. Bir de bu nimetlerle sarhoş olanlarımız, koltuk sarhoşu olanlarımız oldu. Biz bu problemlerle eninde sonunda yüzleşecektik; şimdilerde bu başladı yavaştan. Makam mevki sahibi olanlar, koltuk sevdalısı olanları tasfiye etmeyi başarmak zorundalar. Eninde sonunda Allah’ın izniyle bu olacaktır zaten.

Tebliğ ve eğitim faaliyetlerinin zayıflamasının nedeni de, servet sahipleri Müslümanların arasına girdiler, Müslümanları kendi değerlendiren uzaklaştırdılar. Müslümanlar da biraz onlara uydu. Bu uzun süre yürüyemez. Özeleştirici dönemine girilecek ve Müslümanlar arasındaki bu servet ve saltanat budalaları yavaş yavaş ayıklanacaktır diye umut ediyorum. Tebliğ-davet çalışmalarının zayıflamasının nedeni budur. Ayrıca devlet kademelerinde kalifiye elemana ihtiyaç var, bunları da cemaatler yetiştirdi genelde. Tabii devletin imkânları da güzel, oraya gidiyor insanlar. Böylece tebliğ-davet çalışmalarına eleman kalmıyor, bu alanda zayıflıyoruz. İnşallah Müslümanlar bunu idrak ederler ve tebliğ-davet alanındaki bu boşluğu doldururlar.

Bizlerin çoğalan imam hatiplerin içerisini de doldurmamız gerekiyor bir yandan. Bence siyasi iktidarın, daha fazla kurum açmak yerine açılan kurumların içerisini doldurması gerekiyor. Şu zamana kadar temeli atılan kurumlarla değil Türkiye, bütün dünyaya yetecek kadroyu yetiştirebilirler. Açtığımız kurumların içerisini doldurursak değil Türkiye, bütün dünyaya açılırız.

Türkiye’nin çevresindeki küçük Müslüman halklara bakınca Türkiyeli Müslümanlara artı bir sorumluluk düşüyor galiba?

Eğer Müslümansak bu görevi bize Yaratan veriyor zaten. Her Müslüman ekonomik faaliyet yanında sosyal faaliyet de yapmalıdır. Sadece ekonomik faaliyet yapan Müslüman bir birey olamaz. Her Müslüman genç buna göre hayatını dizayn etmelidir. Bir sosyal faaliyeti oluştururken bir cemaatin uzantısı olmak zorunda değiliz. Zira cemaatler hayatın bütün alanlarını doldurmayı başaramıyorlar. Bunu diyorum ama hiçbir cemaatle de çatışmayacak bir zihinle çalışmalar yürütmeliyiz. Müslümanların birlik ve beraberliği önemlidir. Birilerinin görev vermesini beklememeliyiz. Yapılmayan veya ihmal edilen bir şey gördüğümüz zaman bunu yapmalıyız. Her birey neler yapabilir, kendisi bunun üzerine düşünmelidir. Rabbimizin bize verdiği nimetleri devamızda kullanmalıyız. Ekonomik ihtiyaçlarımızı da sosyal ihtiyaçlarımızı da karşılayacağız.

Yalnız, ekonomik ihtiyaçlar meselesinde, kadınlar ve çocukların acımasızca öldürüldüğü, bebek cesetlerinin sahillere vurduğu bir dünyada, bir Müslümanın refah diye bir derdi olamaz. Ben insan olarak böyle bir dünyada yaşamaktan utanıyorum. Ölümü talep etmek caiz olsaydı öleyim diye dua edeceğim. Bazı Müslümanlar da çok büyük bir hata içerisine düşüyor, yaşanan olayları görmemek için gözlerini kapıyorlar. Sanki Kuran’da geçen “gözleri var görmezler, kulakları var duymazlar” ayeti gibi. Kendilerini güya sorumluluktan kurtarmaya çalışıyorlar. Allah bu yaşanan zulümleri görüyor, öldürülen mazlumları görüyor. Biz gözümüzü kapasak da kulaklarımızı tıkasak da bu vardır ve bu zulümlerin hesabını Allah bizden soracaktır. Onun için bizim refah gibi bir problemimiz olamaz.

Yavaştan toparlayalım o halde. Son olarak neler söylemek istersiniz?

Müslümanların ne yapacağına dair bir üst akla ihtiyaçları var. Biz tam olarak ne yapacağımızı bilemiyoruz. Rastgele işler yapıyoruz. Müslümanlar mücadele yaparken, tebliğ ve davet çalışmaları yaparken, onlara hedef, yol ve strateji gösterecek bir üst akla ihtiyacımız var. Bu nasıl oluşturulacak bilemiyorum tabii ama buna ihtiyacımızın olduğu kesin. Böyle bir üst

aklımız olursa hedefimize daha hızlı ulaşırız, zayıatlarımız az olur, enerjimizi boşa harcamamış oluruz.

Nasıl oluşur bu üst akıl? Kanaat önderleri, ilim adamları, akademisyenler vb. bir üst akıl oluşturabilirler.

Kaynak: **Dünya Bizim.**